

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Σπυρίδωνα ΞΑΦΑΚΟΥ με θέμα:

**« ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΕΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ:
Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ »**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: κα. ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΕΛΛΟΥ

ΜΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: κ. ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

«...Αφιερώνεται στους γονείς μου Νίκο και Ελένη που μου χάρισαν και μου δίδαξαν τη Ζωή...»

« Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου. »

Σπυρίδων Ν. ΞΑΦΑΚΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ	
1.1 Ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας «Ασφάλεια».....	3
1.2 Η Ασφάλεια ως «απουσία απειλής».....	4
1.3 Η έννοια της «Απειλής».....	5
1.4 Οι «υβριδικές» απειλές.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΑΣΥΜΜΕΤΡΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ	
2.1 Γενική περιγραφή των «ασύμμετρων απειλών».....	9
2.1.1 Απειλή: Πότε θεωρείται «ασύμμετρη».....	10
2.1.2 Ορισμοί «ασύμμετρων απειλών».....	11
2.2 Μορφές ασύμμετρων απειλών.....	13
2.2.1 Η Τρομοκρατία.....	13
2.2.2 Το Οργανωμένο Έγκλημα.....	17
2.2.3 Ο Κυβερνοπόλεμος.....	20
2.2.4 Η Παράτυπη Μετανάστευση.....	23
2.2.5 Τα Όπλα Μαζικής Καταστροφής.....	27
2.2.6 Ο Ανταρτοπόλεμος.....	28

2.3 Διαπιστώσεις.....	29
-----------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

3.1 Πληροφόρηση και Ασύμμετρες Απειλές.....	31
3.2 Από την Πληροφορία στην Πληροφόρηση.....	32
3.3 Η Θεωρία της Πληροφόρησης.....	33
3.4 Πληροφόρηση και Λήψη Αποφάσεων.....	34
3.5 Η Μέθοδος Πληροφόρησης.....	36
3.6 Τα Μέσα Πληροφόρησης.....	38
3.6.1 Πληροφόρηση μέσω ανθρώπινων πόρων (Human Intelligence - HUMINT)....	38
3.6.2 Πληροφόρηση μέσω ανοιχτών πηγών (Open Source Intelligence - OSINT)....	39
3.6.3 Πληροφόρηση με οπτικά μέσα (Imagery Intelligence - IMINT).....	41
3.6.4 Πληροφόρηση με τεχνικά μέσα (Technical Intelligence).....	42
3.6.5 Πληροφόρηση μέσω σημάτων (Signals Intelligence - SIGINT).....	42
3.6.6 Ηλεκτρονική πληροφόρηση (Electronic Intelligence - ELINT).....	43
3.6.7 Οικονομική Πληροφόρηση (Financial Intelligence - FININT).....	44
3.7 Human Intelligence (HUMINT) vs Information Technology (IT).....	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΩΝ

ΑΠΕΙΛΩΝ

4.1 Πληροφόρηση και Τρομοκρατία.....	47
4.2 Πληροφόρηση και Οργανωμένο έγκλημα.....	48
4.3 Πληροφόρηση και Κυβερνοπόλεμος.....	50
4.4 Πληροφόρηση και Όπλα Μαζικής Καταστροφής.....	52
4.5 Πληροφόρηση και Παράτυπη Μετανάστευση.....	53

4.6 Πληροφόρηση και Ανταρτοπόλεμος.....	55
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

5.1 Γενικά για τις Υπηρεσίες Ασφαλείας.....	57
---	----

5.2 Οι γνωστότερες Υπηρεσίες Ασφαλείας.....	57
---	----

5.2.1 International Criminal Police Organization (INTERPOL).....	57
--	----

5.2.2 European Police Office (EUROPOL).....	58
---	----

5.2.3 Federal Bureau of Investigation (FBI).....	60
--	----

5.2.4 Central Intelligence Agency (CIA).....	60
--	----

5.2.5 Secret Intelligence Service (SIS).....	63
--	----

5.3 Μυστικές Υπηρεσίες – Κατασκοπεία.....	63
---	----

5.4 Υπηρεσίες Ασφαλείας: Συνεργασία και Ανταγωνισμός.....	73
---	----

5.4.1 Αποτελεσματικές Υπηρεσίες, μη ικανοποιητικά αποτελέσματα.....	73
---	----

5.4.2 Συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας.....	75
--	----

5.4.3 Ανταγωνισμός μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας.....	79
--	----

5.4.4 Η «Ενιαία Δράση» μιας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης.....	83
--	----

5.4.5 Κέντρο Ανάλυσης Πληροφόρησης της Ε.Ε. (INTCEN).....	91
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

6.1 Η αμφισβήτηση του INTCEN.....	96
-----------------------------------	----

6.2 Πληροφόρηση και Δημοκρατικά Δικαιώματα.....	99
---	----

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	108
---------------	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή, ο τρόπος διεξαγωγής του πολέμου αποκτά νέα μορφή καθώς η ίδια η δομή του διεθνούς συστήματος και η κρατούσα κατανομή της ισχύος μεταξύ των κυρίαρχων κρατών ευνοούν την εκδήλωση «ασύμμετρων απειλών» η οποία τείνει να υποκαταστήσει την «κλασσική» πολεμική διαδικασία όπως αυτή έχει ιστορικά καταγραφεί. Βαθμιαία, η παραδοσιακή αντιπαράθεση στο πεδίο της μάχης μεταξύ αντιπάλων στρατών τείνει να εκλείψει καθώς η «ίσος προς ίσον» αναμέτρηση δεν προτιμάται. Παράλληλα, η εχθρική αντιπαράθεση παύει να αποτελεί αποκλειστικό «προνόμιο» των κρατών καθώς και μη κρατικοί δρώντες εμφανίζονται να έχουν ‘δικαίωμα στη σύγκρουση’. Κατά κανόνα, ο -έστω φαινομενικά- ασθενέστερος αντίπαλος προτιμά να χρησιμοποιεί μέσα χαμηλού κόστους προκειμένου να επιφέρει αιφνιδιαστικά στον κατ’ αρχήν υπέρτερο αλλά όχι στερούμενο αδυναμιών αντίπαλο πλήγματα δυσανάλογου μεγέθους. Ακολουθώντας αυτή τη μεθοδολογία κρατικοί ή μη κρατικοί δρώντες (π.χ. τρομοκρατικές οργανώσεις) συχνά με τη συνδρομή της τεχνολογίας, υπερβαίνουν τα σύνορα των κρατών που αποδεικνύονται ανίσχυρα να τους εμποδίσουν και ενεργούν εχθρικά εφαρμόζοντας ασύμβατες «πολεμικές» λογικές ώστε να αποδίδεται ακριβώς στις «ασύμμετρες απειλές» ο «διακρατικός» τους χαρακτήρας. Με τον τρόπο αυτό, το διαφανόμενο έλλειμμα ασφάλειας στο σύγχρονο κόσμο διευρύνεται.

Λόγω της κρισιμότητας του ανωτέρω φαινομένου οι Διεθνείς Σχέσεις με αφετηρία και γνώμονα την ίδια την κεντρική έννοια της Ασφάλειας έχουν αναπτύξει ιδιαίτερη σχετική βιβλιογραφία και διαλεκτική οι οποίες δεν αρκούνται στην αναγνώριση, περιγραφή και κατηγοριοποίηση των ασύμμετρων απειλών αλλά προχωρούν και στην αναζήτηση μέσων και λογικών αντιμετώπισης, περιορισμού, ακόμη και εξάλειψής τους.

Κατόπιν μελέτης της σχετικής βιβλιογραφίας λοιπόν, και με δεδομένο ότι οι ασύμμετρες απειλές είναι εξ ορισμού αδύνατο να εντοπιστούν-αντιμετωπιστούν με την εφαρμογή των παραδοσιακών μεθόδων παγίωσης του αισθήματος ασφαλείας, η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία επιχειρεί καταρχήν να ορίσει την έννοια της «ασύμμετρης απειλής» και να προσδιορίσει τις πιθανές μορφές, τα μέσα και τα πεδία εφαρμογής της. Επίσης, αναγνωρίζοντας το ζωτικό ρόλο της Πληροφορίας που μετουσιώνεται σε Πληροφόρηση προκειμένου η Ασφάλεια να κατοχυρωθεί, η

εργασία προσδιορίζει, περιγράφει και αναλύει την πρώτη (Πληροφόρηση) σε συνάρτηση με τη δεύτερη (Ασφάλεια), τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο στα πλαίσια της λειτουργίας των σχετικών Διεθνών Οργανισμών και των Υπηρεσιών Ασφαλείας (εθνικών και υπερεθνικών). Δίνεται επιπροσθέτως έμφαση στην σημασία της αξιοποίησης πληροφοριών και την παρεπόμενη μετουσίωση αυτής σε επιχειρησιακή δράση.

Η διπλωματική εργασία τολμά -αφού προηγουμένως προσδιορίσει και περιγράψει το υπαρκτό έλλειμμα ασφάλειας στο σύγχρονο κόσμο και τις εγγενείς παθογένειες που το συνοδεύουν- να προτείνει καινοτόμες λύσεις για την αποτελεσματική πάταξη των ασύμμετρων απειλών. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η λογική της ‘ενιαίας δράσης’ ως μια νεωτερική πρόταση προς τους φορείς ασφαλείας, τα κράτη και τους υπερεθνικούς οργανισμούς συγκρινόμενη με την ήδη εφαρμοζόμενη λογική της ‘συνεργασίας’ μεταξύ των Υπηρεσιών και των ίδιων των κρατών.

Υποχρεωτικά επιχειρείται, τέλος, η ανίχνευση της διαχωριστικής γραμμής που κάθε σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία οφείλει να διαγράψει προκειμένου να οριοθετεί τη δράση των Υπηρεσιών Ασφαλείας, ώστε να μην προσβάλλονται τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών και οι ατομικές τους ελευθερίες. Κάθε προτεινόμενη καινοτομία στις λογικές λειτουργίας των αρμοδίων Υπηρεσιών πρέπει να συνδυάζεται με την συναίνεση, έγκριση και αποδοχή από πλευράς του συνόλου των πολιτών, η οποία κατεξοχήν τους αφορά και από αυτούς θα πρέπει να εκπορεύεται. Η δέσμευση αυτή αφορά εξίσου στα δικαιώματα της Ελευθερίας και της Ασφάλειας με τη δεύτερη να βρίσκεται διαρκώς στο κέντρο του ενδιαφέροντος των Διεθνών Σχέσεων όπως τονίζεται εξ αρχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

1.1 Ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας «Ασφάλεια»

Για το σύγχρονο μελετητή των Διεθνών Σχέσεων η απόπειρα ορισμού της έννοιας «Ασφάλεια» με πληρότητα και ακρίβεια συνιστά μια διαρκή αποστολή. Τις τελευταίες δεκαετίες, είναι τόσοι οι τομείς της κοινωνικής ζωής στους οποίους η ασφάλεια διακυβεύεται που το πεδίο της σχετικής έρευνας τυγχάνει συνεχώς διευρυνόμενο, άρα και δύσκολο να αναγνωριστεί ολιστικά.

Η ιδιομορφία της αποστολής, έγκειται στο γεγονός ότι η ασφάλεια ως αγαθό, έχει ξεπεράσει σήμερα κάθε όριο της παραδοσιακής ψυχροπολεμικής λογικής που τη συνέδεε αποκλειστικά με στρατιωτικής φύσεως σκοπούς και υποβάθμιζε ταυτόχρονα κάθε άλλο ζήτημα κινδύνου που την αμφισβητούσε.

Η κατάρρευση του διπολικού συστήματος ως κοινωνικοπολιτική εξέλιξη οδήγησε μοιραία στη σαφή ανάγκη επαναπροσδιορισμού της έννοιας «Ασφάλεια» καθώς το νεοπαγώς διαμορφούμενο μονο-πολυπολικό σύστημα συνεπάγεται πλέον μία εντελώς νέα πραγματικότητα για τους κρατικούς και μη δρώντες που καλούνται να το συνθέσουν και να αντιμετωπίσουν τις ιδιαιτερότητές του. Νέα ζητήματα ασφάλειας ανέκυψαν των οποίων η ίδια η αναγνώριση αποδείχθηκε δυσχερής - πόσω μάλλον η ορθή διαχείρισή τους.

Σήμερα βέβαια, οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων έχουν καταφέρει να επανακαθορίσουν αρκούντως την έννοια «Ασφάλεια» και στα τρία επίπεδα (ατομικό, κρατικό, διεθνές) καθώς και να διακρίνουν κατηγορίες καταστάσεων όπου αυτή

διακυβεύεται. Αυτό το κατόρθωσαν δίνοντάς της αντίστροφο και συνεπώς αρνητικό περιεχόμενο ώστε ισοδύναμα να την εξετάζουν ως «απουσία απειλής».

1.2 Η Ασφάλεια ως «απουσία απειλής»

Με τον τρόπο αυτό, ήρθε διαδοχικά στο κέντρο του ενδιαφέροντος των Διεθνών Σχέσεων η έννοια της «Απειλής»¹ που ενδεχομένως αποδεικνύεται ικανοποιητικά προσιτή σε περιγραφή και ανάλυση.

Μία από τις επαρκείς μεθόδους που επιτρέπει τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της ασφάλειας (ως απουσία απειλής), εδράζεται στην προσέγγιση και αξιοποίηση σε αντιδιαστολή, δύο εκδοχών του ρεαλιστικού παραδείγματος, του Κλασσικού Ρεαλισμού και του Δομικού Ρεαλισμού (Νεορεαλισμού)².

Ο μεν κλασσικός (παραδοσιακός) ρεαλισμός αντιμετωπίζοντας με έναν απλοποιημένο τρόπο τις απειλές, αποδέχεται αποκλειστικά και μόνο μία μορφή τους (στρατιωτικές απειλές), ενώ αντιμετωπίζει τις υπόλοιπες μορφές απειλής ως δευτερεύουσες και τις θεωρεί ενδιαφέρουσες μόνο εάν με κάποιο τρόπο συνδέονται με τις πρώτες.

Για τον κλασσικό ρεαλισμό, ο ρόλος του κράτους είναι απολύτως κεντρικός - καθώς άλλοι δρώντες (π.χ. διεθνείς οργανισμοί) είναι αδιάφοροι- τα κράτη επιδιώκουν διαρκώς να αυξήσουν την ισχύ τους, ενώ η αναμόρφωση του διεθνούς συστήματος είναι αδύνατη καθώς η εναλλακτική πρόταση του παγκόσμιου ηγεμόνα είναι παντελώς απύσχα. Η διεθνής ασφάλεια ταυτίζεται για τον κλασσικό ρεαλισμό με την εθνική ασφάλεια που αφορά στο κάθε κράτος με τη λογική εφαρμογή της ισορροπίας της ισχύος.

Η ανωτέρω άποψη εκφράζει τους «παραδοσιακούς» (traditionalists) μελετητές των Σπουδών Ασφαλείας που επιμένουν στην παλαιά στρατιωτική και κρατικοκεντρική οπτική της. Απέναντι τους, οι λεγόμενοι «επεκτατιστές» (wideners)³ διευρύνουν το πεδίο μελέτης της Ασφάλειας, όπως για παράδειγμα ο νεορεαλιστής

---

¹ απειλή, η ΑΚ· η φοβέρα· || επικείμενος κίνδυνος, βλ. Σπύρος Τσιούνης, “Μεγάλο Επίτομο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας” (ΑΘΗΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΦΑΡΟΣ” Α.Ε., 1986), σ. 163.

² Για τον Κλασσικό και το Δομικό Ρεαλισμό (Νεορεαλισμό) βλ. Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης, “Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις”, (ΑΘΗΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΟΙΟΤΗΤΑ”, ΣΤ’ ΕΚΔΟΣΗ, 2010), σ. 58-70.

³ Βλ. Barry Buzan, Ole Wæver and Jaap DeWilde, “Security: A new Framework For Analysis”, (Lynne Rienner Publishers, 1998), σ. 1.

Barry Buzan που διακρίνει τη φύση των απειλών σε υποκατηγορίες (στρατιωτική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και οικολογική) χωρίς να προβαίνει σε διακριτή ιεράρχησή τους, ενώ καινοτομεί δίνοντας πρωτεύοντα ρόλο στην ασφάλεια σε βάρος της ισχύος.

Σύμφωνα με τον Wiberg (1992), η βασική παρέμβαση του Buzan συνοψίζεται στο γεγονός ότι ο τελευταίος διαφοροποίησε (1983) τη θεωρία του κλασσικού ρεαλισμού καθώς εγκαθίδρυσε ως βασική έννοια αυτού την Ασφάλεια, αντί της Ισχύος.

Στηριζόμενος στην βασική υπόθεση ότι τα κράτη επιχειρούν τη μεγιστοποίηση της ασφάλειάς τους, όχι της ισχύος τους, ο Buzan προκάλεσε την εξής σημαντική διαφοροποίηση στη θεώρηση του ρεαλισμού: ενώ η μεγιστοποίηση της ισχύος συνιστά παίγνιο⁴ μηδενικού αθροίσματος (η αύξηση της ισχύος ενός κράτους ή ομάδας κρατών μειώνει αυτομάτως την ισχύ έτερου κράτους ή ετέρας ομάδας κρατών), αντιθέτως η μεγιστοποίηση της ασφάλειας ενός κράτους δεν συνεπάγεται απαραίτητα την μείωση της ασφάλειας άλλων κρατών. Πρόκειται δηλαδή για παίγνιο μη μηδενικού αθροίσματος που μπορεί να περιγραφεί από πολλά συνεχόμενα απροσδιόριστης διάρκειας «διλήμματα των φυλακισμένων» που έχουν ως κοινό τόπο τη συνεργασία μεταξύ των παικτών (κρατών). Ευνοείται λοιπόν η έννοια της «κοινής ασφάλειας» που αφορά περισσότερο στο ιδεαλιστικό παράδειγμα⁵ ή για άλλους μια εμπειρική πρόταση του Νεορεαλισμού.

1.3 Η έννοια της «Απειλής»

Μέσα από την μετάβαση λοιπόν από τον Κλασσικό στο Νέο Ρεαλισμό οι μελετητές αποκτούν ένα εργαλείο ώστε να αναγνωρίσουν -και επαρκώς να κατηγοριοποιήσουν- τις μορφές απειλής που μαστίζουν το σύγχρονο κόσμο. Είναι καταρχήν «αυτές που ήδη υφίστανται: πόλεμοι, κατοχή, εκβιασμοί από στρατιωτικές απειλές, στέρηση ή έλλειμμα ικανοποίησης βασικών αναγκών και η απουσία διαφόρων ατομικών ή συλλογικών δικαιωμάτων. Περιλαμβάνονται επίσης και τυχόν υποτιθέμενες προθέσεις των δρώντων να δημιουργήσουν συνθήκες όπως αυτές

---

⁴ Γενικότερα για τη Θεωρία Παιγνίων (παίγνια μηδενικού, μη μηδενικού αθροίσματος και μικτά) βλ. Κουσκουβέλης, σ. 286-294.

⁵ Για τη θεωρία του ιδεαλισμού και την “ηθική δύναμη της κοινής γνώμης” (από την οποία η απαίτηση για “κοινή ασφάλεια” μπορεί να εκπορεύεται) βλ. Edward H. Carr, “Η εικοσαετής κρίση 1919-1939”, μτφ. Ηρακλεία Στρούκου, (ΑΘΗΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΟΙΟΤΗΤΑ”, Δ΄ ΕΚΔΟΣΗ, 2011) κεφ. 3^ο «Το ουτοπικό παρελθόν».

παραπάνω. Πρέπει να ληφθούν ομοίως υπόψη σενάρια που θα μπορούσαν εν δυνάμει να υλοποιηθούν από άτομα-δρώντες που έχουν τέτοιες προθέσεις στο μέλλον ή ακόμα και η αλληλεπίδραση μεταξύ των δρώντων που δε γνωρίζουν τί πράττουν. Οι απειλές μπορεί επιπλέον να είναι λανθάνουσες καθώς η ειρήνη, η ευημερία και η εφαρμογή του νόμου δεν μεταφράζονται αυτόματα και υποχρεωτικά σε ασφάλεια. Η ασφάλεια επανακαθορίζεται λοιπόν τόσο ως απουσία δηλωμένων απειλών, όσο και ως απουσία αξιόπιστων σεναρίων απειλής» (Wiberg, 1992, σ. 487-488).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η φράση “αξιόπιστο σενάριο απειλής” αποκτά τη δική της ξεχωριστή σημασία καθώς, σε αντίθεση με τις εμφανείς απειλές που “χαρτογραφούνται” μέσω της πραγματιστικής-εμπειρικής διαδικασίας, το να αναγνωριστούν οι λανθάνουσες απειλές, ελλείπει της δυνατότητας παρατήρησης, προϋποθέτει υποθετικές προβλέψεις που πηγάζουν από τη θεωρία και τα τυχόν εμπειρικά συμπεράσματα.

Τονίζεται τέλος, ότι η αναγνώριση απειλών όπως αυτή περιγράφηκε αποτελεί μια δυναμική διαδικασία και πως είναι προφανώς δύσκολο να διαπιστωθεί πλήρης ταύτιση απόψεων για το τί συνιστά απειλή και τί όχι στο σύγχρονο κόσμο - ακόμη και μεταξύ των ίδιων των αναλυτών του συγκεκριμένου θέματος⁶ (π.χ. σε αμφίβολα ζητήματα οικονομικής φύσεως όπως η ενδεχόμενη χρεοκοπία μιας χώρας).

1.4 Οι «υβριδικές» απειλές

Πάντως, παρά τις όποιες διχογνωμίες μπορεί να ανακύψουν ως προς το ποιά κατάσταση, υπαρκτή ή υποθετική, μπορεί να χαρακτηριστεί ως απειλή στο σύγχρονο κόσμο, η κατηγοριοποίηση αλλά και η ιεράρχηση των απειλών είναι θεωρητικά και πρακτικά αναπόφευκτη.

Ο όρος «υβριδικές» ως μια πρόσφατη κατηγορία απειλών έρχεται να επιβεβαιώσει τον ανωτέρω ισχυρισμό καθώς μια διαρκώς αυξανόμενη διαλεκτική γύρω από την αναγνώριση και αντιμετώπισή τους λαμβάνει χώρα παγκοσμίως μεταξύ των παραγόντων (θεωρητικών και επιχειρησιακών) της Άμυνας και της Ασφάλειας.

Ένας από τους πολλούς σχετικούς ορισμούς θέλει τις υβριδικές απειλές να αφορούν σε «κάθε αντίπαλο που ταυτόχρονα και ευπροσάρμοστα υιοθετεί μια μίξη

---

⁶ Σε τέτοιες περιπτώσεις ο εντοπισμός τυχόν απειλής εξαρτάται κατά πολύ από τον αξιολογητή, τις υποθέσεις στις οποίες αυτός στηρίζεται και τις αξιακές αρχές που τον διέπουν.

από συμβατικά όπλα, ασυνήθιστες τακτικές, τρομοκρατία και εγκληματική συμπεριφορά στο πεδίο της μάχης για να αποκομίσει πολιτικά οφέλη» (Hoffman, 2010, σ. 443). Κατ' επέκταση, ένας διευρυμένος και πλέον επικαιροποιημένος ορισμός –πάντα κατά F.G.Hoffman– περιγράφει τις υβριδικές απειλές ως τις «εξεζητημένες στρατιωτικές επιχειρήσεις που συνδυάζουν τις χαμηλής έντασης συμβατικές επιχειρήσεις με τις ειδικές επιχειρήσεις, τις επιθετικές ενέργειες στον κυβερνοχώρο και το Διάστημα, και τις ψυχολογικές επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά και τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης για να επηρεάσουν την λαϊκή αντίληψη και τη διεθνή κοινή γνώμη» (Hunter, 2015, σ. 3).

«Σε γενικές γραμμές οι υβριδικές απειλές χαρακτηρίζονται από:

- το συνδυασμό συμβατικών και μη συμβατικών, στρατιωτικών και μη στρατιωτικών, αποκάλυπτων και συγκεκαλυμμένων δράσεων,
- την επιδίωξη να δημιουργήσουν ασάφεια και σύγχυση στον αντίπαλο ως προς τη φύση, το είδος και το υποκείμενο της απειλής,
- την ικανότητα να αναγνωρίζουν και να εκμεταλλεύονται την τρωτότητα των στόχων και
- την ικανότητα να διατηρούν το επίπεδο της εχθρότητας κάτω από το όριο του συμβατικού πολέμου» (Andersson και Tardy, 2015, σ. 2).

Η προβληματική των «υβριδικών απειλών» βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τόσο των κορυφαίων υπερεθνικών οργανισμών όσο και των πλέον ισχυρών κυρίαρχων κρατών.

Αναφέρεται ενδεικτικά ότι στην τρέχουσα περίοδο από τη μια πλευρά και σε τακτικό επίπεδο οι υβριδικές απειλές απασχολούν σοβαρά το NATO και τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μόνιμη βάση κατά την αντιμετώπιση του ζητήματος της Ουκρανίας όπου η Ρωσία συστηματικά ενεργεί με βάση τη λογική που αυτές πρεσβεύουν⁷. Από την άλλη πλευρά -σύμφωνα με τους Major και Mölling (2015)- σε

---

⁷ «Η επιχείρηση στην Ουκρανία είναι το κλασικό παράδειγμα υβριδικού πολέμου που συμπεριέλαβε την επιτυχημένη χρήση της υπονόμησης, του κυβερνοχώρου, της σύγκρουσης δια αντιπροσώπων (proxies), τις συμβατικές στρατιωτικές παρεμβάσεις και τις στρατιωτικές ασκήσεις με στόχο την

στρατηγικό επίπεδο, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις εν γένει συστηματικές τρωτότητες των δυτικών κοινωνιών για αυτό και οι δύο υπερεθνικοί σχηματισμοί (NATO και Ε.Ε.) πρέπει να θέσουν αυτές στο κέντρο της πολιτικής υβριδικής ασφάλειας⁸ που θα πρέπει να χτιστεί επάνω σε οργανωμένη σχέση ανθεκτικότητας, αποτροπής και άμυνας.

Κατά τα άλλα, οι Kofman και Rojansky (2015) επισημαίνουν ότι για την σύγχρονη Υπερδύναμη (Ηνωμένες Πολιτείες) οι «υβριδικές» απειλές συνδέονται με τη χρήση όλων των εργαλείων που διαθέτει κανείς στην εργαλειοθήκη του. Οι Η.Π.Α.-αν και συνήθως ευρισκόμενες σε ρόλο Γολιάθ- αναγνωρίζουν κάποιου είδους θετικό περιεχόμενο στη χρήση τους και ακολουθώντας ένα νέο στερεότυπο, τις μεταφράζουν απλά ως χρήση της ‘έξυπνης ισχύος’.

Για έναν άλλο ισχυρό πόλο του διεθνούς συστήματος, τη Ρωσία, η σημασία των υβριδικών απειλών συνοψίζεται σε «ένα άρθρο γραμμένο από τον Στρατηγό Valery Gerasimov, Αρχηγό του Ρωσικού Γενικού Επιτελείου Στρατού στις αρχές του 2013, το οποίο έφτασε να αναχθεί από έναν αναλυτή σε ‘δόγμα Gerasimov’ καθώς αυτό υποτίθεται ότι διαμορφώνει τη βάση του ρωσικού υβριδικού πολέμου. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό: “ο ρόλος των μη στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη στρατηγικών και πολιτικών στόχων έχει εξελιχθεί και σε πολλές περιπτώσεις έχει υποκαταστήσει σε αποτελεσματικότητα τη δύναμη των όπλων”» (Charap, 2015, σ. 53).

Τα ανωτέρω και μόνο αρκούν για να αναδείξουν την πολυπλοκότητα των υβριδικών απειλών τις οποίες οι αρμόδιοι σε διεθνές και εγχώριο επίπεδο (κράτη, διεθνείς οργανισμοί, συμμαχικοί σχηματισμοί, ένοπλες δυνάμεις, σώματα πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος) καλούνται να παύσουν ή έστω να αμβλύνουν είτε αυτόνομα είτε συνεργαζόμενοι μεταξύ τους.

αποτροπή και τον εξαναγκασμό και όλα αυτά κάτω από την κάλυψη μιας πυρηνικής ομπρέλας την οποία οι Ρώσοι αξιωματούχοι προσφάτως έφεραν στην προσοχή του κόσμου» (Charap, 2015, σ. 53).

⁸ Το Μάρτιο του 2015 ο Γενικός Γραμματέας του NATO Jens Stoltenberg δήλωσε ότι «η υβριδική (λογική) είναι η σκοτεινή αντανάκλαση της δικής μας (σ.σ. του NATO) γενικής προσέγγισης. Χρησιμοποιούμε ένα συνδυασμό στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων για να σταθεροποιούμε τις χώρες. Άλλοι τη χρησιμοποιούν (την υβριδική λογική) για να τις αποσταθεροποιούν...» (Charap, 2015, σ. 52).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΣΥΜΜΕΤΡΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ

2.1 Γενική περιγραφή των «ασύμμετρων απειλών»

Σε αντιπαράθεση με τις «υβριδικές» που συνιστούν ένα κράμα⁹ συμβατικής και μη δράσης, οι χαρακτηριζόμενες ως «ασύμμετρες» απειλές εκδηλώνονται από κρατικούς και μη δρώντες με καθαρά ανορθόδοξο για την παραδοσιακή λογική τρόπο: Ο δρών που ενεργεί «ασύμμετρα» ανιχνεύει τρωτότητες του οργανισμού (κράτος) ή γενικά του αντιπάλου και στοχεύει σε αυτές με ασύμβατους τρόπους και μέσα. Με την ακριβή διάγνωση της τρωτότητας του στόχου και την ορθή εκμετάλλευση του αιφνιδιασμού ο επιτιθέμενος επιτυγχάνει το επιθυμητό για αυτόν αποτέλεσμα χάρη στη χρήση κάποιου μέσου, συχνά κατά πολύ υποδεέστερου ως προς τις επερχόμενες συνέπειες. Την ίδια στιγμή, ο οργανισμός-στόχος τελεί υπό πλήρη άγνοια τόσο των δικών του ευάλωτων σημείων όσο και των μέσων που ο επιτιθέμενος μπορεί να αξιοποιήσει.

«Ο στόχος του εξαναγκασμού που παράγεται μέσω της ασύμμετρης απειλής είναι να πειστεί το κράτος-στόχος ότι θα ήταν μακράν καλύτερο να συμβιβαστεί με την απαίτηση αυτού που εξαναγκάζει παρά να αντισταθεί σε αυτήν. Επιδίωξη της (ασύμμετρης) επίθεσης είναι να προκαλέσει ζημιά διώκοντας πολιτικούς και στρατιωτικούς σχηματισμούς, να αναδείξει την τρωτότητα του αμυνόμενου προκειμένου αυτός να σοκαριστεί και να αποκαρδιωθεί και να αυξήσει τη φήμη και το status του επιτιθέμενου κράτους ή ομάδας» (Lambakis, Kiras και Kolet, 2002, σ. 244).

---

⁹ Εξ ου και η μεταφορική χρήση του όρου «υβριδικές» (υβριδικός: το αποτέλεσμα της συνένωσης ή συνύπαρξης δύο διαφορετικών στοιχείων, βλ. “Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα”, (2006-2008), Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής. Ανακτήθηκε από: http://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%22%CF%85%CE%B2%CF%81%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82+-%CE%AE+-%CF%8C%22&dq).

Η ως άνω γενική περιγραφή των «ασύμμετρων απειλών» προκύπτει σαφώς τόσο από την κριτική εξέταση του όρου «ασύμμετρος» όσο και από τις σχετικές απόπειρες ορισμού τους όπως αυτές επιχειρούνται στη οικεία διεθνή βιβλιογραφία:

2.1.1 Απειλή: Πότε θεωρείται «ασύμμετρη»;

Στην πραγματικότητα «η “ασυμμετρία” είναι μία νέα λέξη που αφορά σε έναν παλιό όρο του οποίου η προέλευση οδηγεί πίσω στον Sun Tzu και την ρήση του ότι “κάθε πόλεμος βασίζεται στην παραπλάνηση”¹⁰ αλλά και στην “έμμεση προσέγγιση”¹¹ του Liddel Heart και την “παράδοξη λογική της στρατηγικής”¹² του Edward Luttwak. Χωρίς αμφιβολία η ιδέα του να αποφεύγει κανείς τη δύναμη του εχθρού και να εστιάζει στις αδυναμίες του μεγιστοποιώντας τα δικά του πλεονεκτήματα είναι δύσκολο να εκληφθεί ως νεοτερισμός ... Έτσι λοιπόν, η παραδοχή ότι ‘ασύμμετρο’ σημαίνει να κάνεις αυτό που μπορείς καλύτερα ενώ ο εχθρός δεν μπορεί να σε αντιμετωπίσει εξίσου σε μια συγκεκριμένη μορφή δράσης, δεν μπορεί να εκληφθεί ως χρήσιμο αναλυτικό ‘εργαλείο’ σκέψης» (Blank, 2004, σ. 345).

Έχοντας υπηρετήσει στο Ινστιτούτο Στρατηγικών Σπουδών (Strategic Studies Institute- S.S.I.) των Ηνωμένων Πολιτειών ως ειδικός σε θέματα της σοβιετικής και μετα-σοβιετικής εποχής ο Stephen J. Blank¹³ (2004), καλεί σε έναν επαναπροσδιορισμό του όρου “ασύμμετρη απειλή” τονίζοντας ότι σε στρατηγικό επίπεδο η ‘ασυμμετρία’ ουσιαστικά εξισώνεται με μια κατάσταση στην οποία μπορεί κανείς να δρα, να οργανώνει και να σκέφτεται διαφορετικά από τον αντίπαλο με σκοπό να μεγιστοποιεί τα δικά του πλεονεκτήματα, να αναδεικνύει τις αδυναμίες του εχθρού, να έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων ή να αποκτά περισσότερη ελευθερία δράσης.

Από μια άλλη οπτική, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η ‘ασυμμετρία’ δεν συνιστά κίνδυνο για ένα μεγάλο συμβατικό πόλεμο. Οι τρομοκράτες για παράδειγμα, που έχουν κατ’ εξοχήν υιοθετήσει τη λογική των ασύμμετρων απειλών και επιθέσεων προκειμένου να πετύχουν τους σκοπούς τους, «έχουν χρησιμοποιήσει τις πλέον

¹⁰ Βλ. Sun Tzu, “Η Τέχνη του Πολέμου”, Εκδόσεις ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ (2008), σ. 56, στοιχείο 12.

¹¹ Βλ. Alex Danchev, “Liddel Heart’s Big Idea” Review of International Studies, 25, 29-48. British International Studies Association (1999), σ. 29.

¹² Βλ. Edward Luttwak, Strategy: The Logic of War and Peace, revised and enlarged edition. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University, 2001 Metz, σ. 22.

¹³ Βλ. Stephen J. Blank, “Rethinking Asymmetric Threats”, (Strategic Studies Institute Monograph, September 2003), σ. iv.

μοντέρνες δομές που εμφανίζει η διεθνής κοινότητα (π.χ. σύστημα ταχυδρομείων, εναέριες μεταφορές κ.ά.) ενάντια στις κοινωνίες που βασίζονται στις δομές αυτές. Αυτή η ασύμμετρη στρατηγική έχει επιτρέψει σε μικρές ομάδες με σχετικά περιορισμένες πηγές να πετυχαίνουν τα επιθυμητά για αυτές δυσανάλογα σε εύρος και ένταση αποτελέσματα. Μια τέτοια ασύμμετρη προσέγγιση γενικά δεν προκαλεί έκπληξη, πόσω δε μάλλον αποκτά χαρακτηριστικά συμβατικού πολέμου» (O' Brien, 2003, σ. 184).

2.1.2 Ορισμοί «ασύμμετρων απειλών»

Αυτή η ευρύτητα του όρου «ασυμμετρία» σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η «Ασφάλεια» και η «Απειλή» έχουν, όπως προαναφέρθηκε, «δυναμικό» και όχι «στατικό» περιεχόμενο καθιστούν δυσχερή την επαγωγική κατοχύρωση ενός επαρκούς και κοινώς αποδεκτού ορισμού των «ασύμμετρων απειλών»¹⁴. Κατά συνέπεια, παρατίθενται κάποιες αξιοσημείωτες απόπειρες προσδιορισμού τους:

-«ως ασύμμετρες ορίζονται οι απειλές που απευθύνονται σε τρωτότητες οι οποίες δεν υπολογίζονται από τον στόχο ή που επενδύουν στην περιορισμένη προετοιμασία του στόχου απέναντί τους. Αυτές οι απειλές συνήθως βασίζονται σε μορφές επιχειρήσεων που διαφέρουν από αυτές που συνήθως εκδηλώνει ο στόχος ή/και από αυτές που έχουν κατοχυρωθεί στην πρόσφατη ιστορία» (Bennet, 2003, σ. 33).

-Ο Κροάτης ερευνητής Nicola Brzica (2018) αποδίδει μια ικανοποιητική σύνοψη-ορισμό των ασύμμετρων απειλών στον Lele ως εξής: «ασύμμετρες απειλές υφίστανται όταν η ασθενέστερη πλευρά σε μία σύγκρουση χρησιμοποιεί νέες ιδέες, όπλα και τακτικές με έναν τρόπο ο οποίος δεν είναι αναμενόμενος, εκμεταλλευόμενη τον αιφνιδιασμό για να υποβαθμίσει τις σχετικές δυνατότητες του αντιπάλου, καθώς είναι ανήμπορη να πετύχει τους πολιτικούς της σκοπούς μέσω συμβατικών (συμμετρικών) στρατιωτικών μέσων, λόγω των δικών της αποτυχιών ή των δυνάμεων του αντιπάλου» (Lele, 2014).

-«ως ασύμμετρες απειλές ορίζονται τα μέσα ή οι τακτικές που υιοθετούν τα κράτη, οι τρομοκρατικές ομάδες ή τα άτομα για να ενεργήσουν επιθέσεις εναντίον ενός ανώτερου αντιπάλου, ενώ προσπαθούν να αποφύγουν την ευθεία σύγκρουση. Οι

---

¹⁴ «Ασύμμετρος πόλεμος και ασύμμετρες απειλές δείχνουν να είναι έννοιες χωρίς συγκεκριμένο σχήμα που μεταβάλλονται συνεχώς». (Lambakis, Kiras και Kolet, 2002, σ. 1).

επιθέσεις επιδιώκουν να παρακάμψουν τα πλεονεκτήματα του αντιπάλου και να εκμεταλλευτούν τις αδυναμίες του» (Henrichon, 2002, σ. 9).

-«ως ασύμμετρες εννοούμε τις απειλές αυτές που δεν αποσκοπούν στο να συντρίψουν τις άμυνες του στόχου τους με περίσσεια ισχύος, αλλά να τις υπερκεράσουν και να κτυπήσουν στα αδύνατά του σημεία. Δηλαδή μια μεθοδολογία προσβολής ενός στόχου που σκοπεύει στις “αχίλλειες πτέρνες” του. Ασύμμετρες απειλές συνιστούν οπλικά συστήματα, τακτικές, στρατηγικές, εγκληματική δραστηριότητα κλπ., που απειλούν κάποιον στόχο (ο οποίος επίσης μπορεί να είναι ένα όχημα, ένα πλοίο, ένας ολόκληρος στρατός, μια κοινωνία, ένας πολιτισμός, ή οτιδήποτε άλλο) με τέτοιον τρόπο που ο στόχος δεν είναι προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει» (Γρίβας).¹⁵

- «Ασύμμετρες απειλές είναι αυτές οι οποίες περιλαμβάνουν ένα όπλο, μία τακτική ή μια στρατηγική που (σφρευτικά):

α) ένα κράτος ή ένας μη κρατικός δρων μπορεί να χρησιμοποιήσει και θα χρησιμοποιήσει εναντίον του αντιπάλου,

β) ο αντίπαλος δεν θα εφαρμόσει ακόμα και αν το θεωρεί αποτελεσματικό κάτω από τις οποιεσδήποτε συντρέχουσες περιστάσεις και

γ) αν δεν αντιμετωπιστεί μπορεί να επιφέρει σοβαρές συνέπειες». (Primmerman, 2006, σ. 5).

Ο τελευταίος επιχειρησιακός ορισμός πληροί εν πολλοίς τις ανάγκες της παρούσας μελέτης καθώς σε αντίθεση με άλλους ορισμούς:

- i. είναι απαλλαγμένος από τη γενίκευση που θεωρεί εγγενώς ασύμμετρη την κάθε προσπάθεια της ασθενέστερης πλευράς να νικήσει την ισχυρότερη πλευρά χωρίς περαιτέρω προϋποθέσεις και
- ii. δεν υπονοεί την απουσία των συνθηκών “δίκαιης πάλης” (fighting fair) ως προαπαιτούμενο «ασυμμετρίας».

---

¹⁵ Βλ. “Ασύμμετρη Απειλή, Ένας Σύγχρονος Τρόπος Πολέμου”, Γιώτα Χουλιάρη, Geopolitics and Daily News (Μάιος 16, 2018). Ανακτήθηκε από: <https://geopolitics.iisca.eu/?p=4339> .

2.2 Μορφές ασύμμετρων απειλών

Αν και δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία μεταξύ των ακαδημαϊκών για το πώς απαριθμούνται οι μορφές ασύμμετρων απειλών, βάση μελέτης επίσημων κειμένων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του ΝΑΤΟ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και των θεωρητικών των Διεθνών Σχέσεων, αυτές διακρίνονται στις εξής:

- Τρομοκρατία
- Οργανωμένο Έγκλημα
- Κυβερνοπόλεμος
- Παράτυπη Μετανάστευση
- Όπλα Μαζικής Καταστροφής
- Ανταρτοπόλεμος

Στη συνέχεια, εφαρμόζεται ο απaráβατος κανόνας που προϋποθέτει τον ορισμό και την πλήρη περιγραφή ενός προβλήματος (συγκεκριμένα: μορφής ασύμμετρης απειλής) πριν αναζητηθούν-προταθούν οι δυνατοί τρόποι και τα μέσα αντιμετώπισής του.

Μετά την ανά κατηγορία παρουσίαση των ανωτέρω μορφών απειλών, επιχειρείται η ανίχνευση τυχόν διασύνδεσης μεταξύ τους καθώς και η δικαιολόγηση της αιτιώδους συνάφειας χάριν της οποίας τους αποδίδεται ο επίμαχος στην παρούσα μελέτη επιθετικός προσδιορισμός («ασύμμετρες»).

2.2.1 Η Τρομοκρατία

Η τρομοκρατία απασχολεί τις τελευταίες δεκαετίες έντονα τους υπερεθνικούς οργανισμούς, τις κυβερνήσεις κρατών, τους ίδιους τους πολίτες. Μολοταύτα -παρά τις προτροπές των Ηνωμένων Εθνών στα σχετικά ψηφίσματα¹⁶- μέχρι σήμερα δεν έχει επιτευχθεί ένα consensus όσον αφορά στον ορισμό του φαινομένου. Ενδεικτικά:

-Στο υπ' αριθμόν 1566 Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (2004) οι τρομοκρατικές πράξεις ορίζονται ως "οι τρομοκρατικές

---

¹⁶ Βλ. Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης 49/60, Ψήφισμα Συμβουλίου Ασφαλείας 1373/2001, Ψήφισμα Συμβουλίου Ασφαλείας 1566/2004.

ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων και κατά πολιτών, που αποσκοπούν στην πρόκληση θανάτου ή σοβαρών σωματικών βλαβών, ή η απαγωγή ομήρων, με σκοπό να προκληθεί κατάσταση τρόμου στο γενικό πληθυσμό ή σε μία ομάδα ατόμων ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα, ο εκφοβισμός ενός πληθυσμού ή ο εξαναγκασμός μιας Κυβέρνησης ή ενός διεθνούς οργανισμού στο να ενεργήσει ή να μην ενεργήσει κάποια πράξη...”.¹⁷

-Βάσει νομολογίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύσταση 1426/1990) “ως τρομοκρατική ενέργεια χαρακτηρίζεται κάθε αδίκημα το οποίο τελείται από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες, με τη χρήση ή την απειλή βίας εναντίον μιας χώρας, των θεσμικών οργάνων ή των κατοίκων της ή συγκεκριμένων ατόμων και η οποία, για λόγους αυτονομιστικούς ή εξτρεμιστικής ιδεολογίας ή θρησκευτικού φανατισμού ή από ακατανόητα, υποκειμενικά και παράλογα κίνητρα, επιδιώκει να προκαλέσει κατάσταση τρόμου στις δημόσιες αρχές, σε ορισμένα άτομα ή κοινωνικές ομάδες ή γενικότερα στο κοινό...”.¹⁸

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ

Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 «οι τρομοκράτες διακρίνονταν στις εξής κατηγορίες:

A) σε αυτούς που υποστηρίζονται από το ίδιο τους το κράτος. Για παράδειγμα χώρες όπως η Κούβα, το Ιράν, το Ιράκ, το Αφγανιστάν, η Λιβύη, η Βόρεια Κορέα, το Σουδάν και η Συρία έχουν κατά καιρούς θεωρηθεί από τις Η.Π.Α ως υποστηρικτές τρομοκρατικών οργανώσεων. Κάποιες από τις χώρες αυτές λόγω εξωτερικών γεγονότων, διεθνών πιέσεων, οικονομικών κυρώσεων και της αμερικανικής στρατιωτικής απειλής και αντιποίνων επέτρεψαν την δημιουργία τέτοιων ομάδων (π.χ. περίπτωση της Χεζμπολάχ), ενώ άλλες παρείχαν την υποστήριξή τους,

---

¹⁷ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), The Doha Declaration, Promoting a Culture of Lawfulness, “Defining terrorism”.

Ανακτήθηκε από :

<https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html> .

¹⁸ Βλ. Επίσημη ιστοσελίδα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης: Parliamentary Assembly – Council of Europe, Recommendation 1426 (1999), “European democracies facing up to terrorism”.

Ανακτήθηκε από :

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16752&lang=en> .

Β) σε ομάδες τρομοκρατών που προσπαθούν να ανατρέψουν την κυβέρνηση στη χώρα τους (σ.σ. εσωτερική τρομοκρατία λόγω πολιτικών πεποιθήσεων) ή να αποκτήσουν αυτονομία/ανεξαρτησία π.χ. PKK¹⁹ - Τουρκία, IRA²⁰ - Β. Ιρλανδία,

Γ) σε τρομοκράτες που προέρχονται από ισλαμικές οργανώσεις κατά κύριο λόγο στη μέση Ανατολή εδώ και δεκαετίες π.χ. Χαμάς-Παλαιστίνη, (σ.σ. προσφάτως τα μέλη του Ισλαμικού Κράτους²¹ “Islamic State of Iraq and Syria – ISIS”). Η άνοδος των φονταμενταλιστικών ισλαμικών κινημάτων εξισώνεται με την εξτρεμιστική ισλαμική τρομοκρατία. Η λογική των οργανώσεων αυτών στηρίζεται στις τοπικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες προτείνοντας μια εναλλακτική λύση σε καθεστώτα που εμφανίζονται διεφθαρμένα και αναποτελεσματικά. Το εύρος του Ισλάμ επεκτείνεται από την Ινδονησία έως την κεντρική Ασία και την Τουρκία και από τη Μέση Ανατολή έως μεγάλο τμήμα της Αφρικής γεγονός που επιτείνει την πιθανότητα ανάδειξης τέτοιου είδους τρομοκρατικών ομάδων» (Deutch, 1997, σ. 12).

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ «ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πολύς λόγος γίνεται στη σύγχρονη εποχή για τους αυτόνομους – μεμονωμένους τρομοκράτες, τους χαρακτηριζόμενους και ως «μοναχικούς λύκους» που παρουσιάζουν τις εξής ιδιαιτερότητες οι οποίες δυσχεραίνουν το έργο των αρχών καθώς: «i. είναι πιο άμορφοι και διασκορπισμένοι και ii. δεν ταυτίζονται με στερεότυπα που συμφωνούν με το μοντέλο μιας κοσμικής τρομοκρατικής οργάνωσης.

Στο παρελθόν δεν αρκούσε για τον τρομοκράτη η θέληση και το κίνητρο για να δράσει, απαιτούνταν και η ικανότητα/δυνατότητα να το κάνει, η εκπαίδευση, ο

¹⁹ Το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (Partiya Karkerên Kurdistanê - PKK) έχει χαρακτηριστεί ως τρομοκρατική οργάνωση από αρκετά κράτη (όπως π.χ. από τις Η.Π.Α.), ενώ άλλα κράτη (π.χ. Βέλγιο) έχουν αποφανθεί αντιθέτως. Ανάκτηση σε αντιδιαστολή από:

<https://tvxs.gr/news/kosmos/leykos-oikos-tromokratiki-organosi-pkk>
<https://www.zougla.gr/kosmos/article/i-velgiki-dikeosini-apofan8ike-oti-to-ergatiko-koma-kourdistan-pkk-den-ine-tromokratiki-organosi>

²⁰ Προσφάτως γίνεται λόγος για τη δράση του «Νέου IRA». Ανάκτηση σχετικού άρθρου από:

<https://www.dw.com/el/o-%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%82-ira-%CF%80%CE%AF%CF%83%CF%89-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BB-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%BA%CE%AF/a-48445130>

²¹ Το Ισλαμικό Κράτος έχει σήμερα απωλέσει την εδαφική του κυριαρχία αλλά στελέχη του εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται μέσω της εκδήλωσης ασύμμετρων επιθέσεων. Ανακτήθηκε σχετικό άρθρο από:

<http://www.kathimerini.gr/1015974/article/epikairothta/kosmos/islamiko-kratos-h-ptwsh-toy-teleytaioy-oxyroy-kai-oi-apeiles-ths-epomenhs-meras>

οπλισμός και η επιχειρησιακή γνώση. Σήμερα, τα μέσα και οι μέθοδοι τρομοκρατικής δράσης είναι πλήρως διαθέσιμα σε βιβλιοπωλεία, μέσω παραγγελιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, σε cd-rom, ακόμα και στο διαδίκτυο, άρα προσβάσιμα στον καθένα. Συνεπώς κάθε ένας με ιδιοσυγκρασία τρομοκράτη που διαθέτει το συνδυασμό σκοπού, σχεδίου και οργής (αδικίας) μπορεί να εκμεταλλευθεί τα εγχειρίδια π.χ. κατασκευής βομβών ή γενικότερης επιχειρησιακής δράσης, ώστε να γίνει εξίσου φονικός και καταστροφικός με έναν «επαγγελματία» τρομοκράτη, αν όχι περισσότερο.

Οι «ερασιτέχνες» τρομοκράτες “ευνοούνται” από την έλλειψη κεντρικής διοίκησης, μπορεί να επιδείξουν ακόμη μεγαλύτερη έλλειψη ηθικών αναστολών και αν αυτό συνδυάζεται με τις αντίστοιχες θρησκευτικές εσχατολογικές πεποιθήσεις, δεν διαθέτουν ηθικούς φραγμούς.

Αυτή η κατηγορία δραστών απαιτεί νέα μέτρα από την κυβέρνηση, το στρατό, την αστυνομία και τις υπηρεσίες ασφαλείας για να αντιμετωπιστούν. Κορυφαίο πρόβλημα αποτελεί η ίδια η αναγνώρισή τους. Αυτές οι άμορφες, αιθέριες, ασαφείς και μαζικές κινήσεις που στερούνται «αποτυπωμάτων» ή *modus operandi* δεν επιτρέπουν τη διαμόρφωση της εικόνας ως προς τις προθέσεις και τις ικανότητές τους. Είναι ευμετάβλητοι και απρόβλεπτοι» (Hoffman, 1996, σ. 215-217).

Τα τελευταία χρόνια, πέραν των ήδη αποφασισμένων και ενεργά εμπλεκόμενων στην τρομοκρατία ομάδων ή ατόμων, σε παράλληλη διαχείριση καλούν και οι εν δυνάμει τζιχαντιστές-τρομοκράτες που εμφανίζονται ευάλωτοι στη στρατολόγηση μέσω της ριζοσπαστικοποίησης και αξίζει να μελετηθούν ως διακριτή περίπτωση:

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Προκειμένου να διακριβωθούν τα αίτια της ριζοσπαστικοποίησης είναι σημαντική η μελέτη των διαδοχικών σταδίων αυτής, με κατάληξη στο σχεδιασμό μιας «ασύμμετρης» επίθεσης η οποία «λαμβάνει χώρα στο 4^ο και τελευταίο στάδιο.

Στάδιο 1^ο (προ-ριζοσπαστικοποίηση): Συνηθισμένοι στην πλειονότητά τους άνθρωποι με κανονικές δουλειές και συνηθισμένη ζωή, με μικρή ή μηδενική εγκληματική δράση, βλέπουν πριν ξεκινήσουν τη δράση τους τέτοια την κατάσταση της ζωής τους που τους ωθεί στο τζιχαντιστικό-σαλαφιστικό ισλαμισμό - αυτό

καθιστά δυσχερές το να φτιαχτεί το προφίλ ενός εν δυνάμει δράστη τρομοκρατικής ενέργειας.

2^ο στάδιο (αυτοπροσδιορισμός-επαναπροσδιορισμός): Το άτομο αυτοπροσδιορίζεται, επηρεάζεται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες, ερευνά το σαλαφιστικό Ισλάμ, απομακρύνεται από την παλιά του ταυτότητα, συναναστρέφεται με άλλους ομοϊδεάτες, υιοθετεί την ιδεολογία. Καταλύτης για αυτό είναι ένα σημαντικό γεγονός ή μια κρίση στη ζωή του που τον ταράζει τόσο ώστε οι προηγούμενες πεποιθήσεις του απορρίπτονται και ανοίγει η προοπτική για μια νέα κοσμοθεωρία.

Τέτοια γεγονότα μπορεί να είναι ο θάνατος ενός αγαπημένου προσώπου, η απώλεια εργασίας, η μετανάστευση μακριά από οικογένεια και φίλους και η εμπειρία φυλετικών διακρίσεων που εμποδίζει την ένταξη σε μια διαφορετική εθνοτική ομάδα στην οποία κυριαρχούν οι προκαταλήψεις.

3^ο στάδιο (κατήχηση): Το άτομο προοδευτικά μεταστρέφει τις πεποιθήσεις του απολύτως, υιοθετεί τη τζιχάντ και περιλαμβάνει χωρίς αμφισβήτηση όλα τα διδάγματα-συνθήκες βάση των οποίων απαιτείται δράση για τη διατήρηση και προώθηση του σκοπού. Η δράση της στρατιωτικής τζιχάντ συνήθως κατευθύνεται από έναν καθοδηγητή. Εντάσσεται σε μικρές ομάδες που ρέπουν προς τον εξτρεμισμό. Σημειώνεται πως υπάρχουν και άτομα που εντάσσονται για λόγους πέραν ιδεολογίας.

4^ο Στάδιο (τζιχαντοποίηση): Τα μέλη δέχονται εξ ολοκλήρου ως ατομικό καθήκον τη συμμετοχή τους ως ιεροί μαχητές ή μουτζαχεντίν. Σχεδιάζουν επιθέσεις για τη τζιχάντ ή τρομοκρατική επίθεση: Σχεδιασμός- Προετοιμασία-Εκτέλεση.

Ενώ το τελευταίο στάδιο της ριζοσπαστικοποίησης είναι ραγδαίο, τα προηγούμενα τρία εξελίσσονται προοδευτικά» (McCaughey και Moskalenko, 2010, σ. 644-645).

2.2.2 Το Οργανωμένο Έγκλημα

Ο Gottschalk (2010) στο βιβλίο του “Policing Organized Crime - Intelligence Strategy Implementation” υποστηρίζει ότι υπάρχουν πολυάριθμοι ορισμοί στην βιβλιογραφία που επιχειρούν να προσδιορίσουν το οργανωμένο έγκλημα

αναφέροντας τους πλέον έγκριτους και περιεκτικούς. Επισημαίνει ότι πολλοί από αυτούς προκαλούν σύγχυση, είναι πολύπλοκοι ή αντιφατικοί.

«Η INTERPOL, υιοθέτησε με απόφασή της το 1998, στα πλαίσια του πρώτου συμποσίου για το οργανωμένο έγκλημα που έγινε στη Λυών της Γαλλίας τον ακόλουθο ορισμό: Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα.

Στη Γερμανία από εκπροσώπους της Αστυνομίας και της Δικαιοσύνης διαμορφώθηκε ο ακόλουθος ορισμός: Οργανωμένο έγκλημα είναι η βασιζόμενη στην επιδίωξη κερδών και δύναμης προσχεδιασμένη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, από τις οποίες κάθε μία ή στο σύνολό τους είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας, εφόσον διαπράττονται από περισσότερους των δύο δραστών, οι οποίοι έχοντας καταλείπει μεταξύ τους, τους σχετικούς εγκληματικούς ρόλους συνεργάζονται προς διεκπεραίωση τους σχεδίου τους για μεγάλο ή αόριστο χρονικό διάστημα, είτε χρησιμοποιώντας επαγγελματικές ή επιχειρηματικές δομές, είτε εφαρμόζοντας βία ή άλλα κατάλληλα προς εκφοβισμό μέσα, είτε ενεργώντας μέσω επιρροών που ασκούν στην πολιτική, στα Μ.Μ.Ε, στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη ή στην οικονομία»²².

Ένας ακόμη ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος «δίνεται από τον Albanese (2004, σ. 4) -ο οποίος βασίζεται σε ένα consensus συγγραφέων, ακαδημαϊκών και ερευνητών που διαμορφώνεται για περισσότερο από 35 έτη- και έχει ως εξής:

“Οργανωμένο έγκλημα καλείται η εγκληματική επιχείρηση που λειτουργεί με διάρκεια και συνέπεια προκειμένου να αποκομίσει οικονομικά οφέλη από παράνομες δραστηριότητες... Η διαρκής παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος συντηρείται μέσω της χρήσης βίας, των απειλών, των μονοπωλίων και/ή της διαφθοράς των δημοσίων προσώπων”.

Στην πράξη, οργανωμένο έγκλημα είναι “κάθε έγκλημα το οποίο διαπράττεται από πρόσωπα τα οποία απασχολούνται σε έναν εδραιωμένο τομέα εργασίας, σε

---

²² Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας: “Οργανωμένο Έγκλημα”. Ανακτήθηκε από: [Http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=)

θέσεις οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για τη διάπραξη εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα διαπράττεται από εγκληματικές οργανώσεις των οποίων η ύπαρξη έχει διάρκεια στο χρόνο και στη διάπραξη των εγκλημάτων, οι οποίες πιθανόν να χρησιμοποιήσουν συστηματικά τη βία και τη διαφθορά για να διαπράξουν της εγκληματικές τους ενέργειες. Αυτές οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν ποικίλες ικανότητες για να προκαλέσουν οικονομική, σωματική, ψυχολογική και κοινωνική βλάβη. Όσο μεγαλύτερη η ικανότητά τους στην πρόκληση βλάβης, τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος στον οποίο υποβάλλουν την κοινωνία. Το οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει μια διαρκή επιχείρηση σε μια λογική συνέχεια, που αφορά σε αποκόμιση κέρδους μέσω παράνομων δραστηριοτήτων” (van Duyne κ.ά. 2003, 2005 & Wright, 2006).

Διαφαίνεται ήδη από τους ανωτέρω ορισμούς και την επεξηγηματική περιγραφή ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα προκειμένου να κατανοήσει κανείς το «οργανωμένο έγκλημα» δεν είναι τόσο η λέξη «έγκλημα», όσο η λέξη «οργανωμένο». Ως γνωστόν ποικίλες λέξεις όπως μαφία, όχλος, συμμορία, συνδικάτο, σύνολο, δίκτυο, όμιλος, καρτέλ κ.ά. είναι κατά περίπτωση χρησιμοποιούμενες για να χαρακτηρίσουν το οργανωμένο έγκλημα.

Για το αμερικανικό FBI (Federal Bureau of Investigations) το οργανωμένο έγκλημα αφορά σε “αυτοδιατηρούμενες οργανώσεις ατόμων που δρουν διεθνώς με σκοπό την απόκτηση δύναμης, επιρροής, χρηματικών και εμπορικών ωφελημάτων εν μέρει ή εν όλω με παράνομα μέσα, ενώ προστατεύουν τις ενέργειές τους μέσω της διαφθοράς και της βίας”.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να μιλήσει κανείς για οργανωμένο έγκλημα, τουλάχιστον έξι από τα κάτωθι έντεκα χαρακτηριστικά πρέπει να εντοπίζονται, τέσσερα εκ των οποίων - τα διακρινόμενα με έντονη γραφή - απαιτητάως:

- 1. Συνεργασία περισσότερων των δύο προσώπων,**
2. το κάθε πρόσωπο επιφορτισμένο με τα δικά του ξεχωριστά καθήκοντα,
- 3. για ένα παρατεταμένο χρονικό διάστημα,**
4. χρήση κάποιας μορφής ιεραρχίας ή ελέγχου,

5. υποψία για τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων,
6. δράση σε διεθνές επίπεδο,
7. χρήση βίας ή άλλων μέσων πρόσφορων για εκφοβισμό,
8. χρήση μορφών εμπορικών ή επιχειρηματικών δομών,
9. ανάμειξη σε ξέπλυμα χρήματος,
10. άσκηση επιρροής σε πολιτικές, ενημερωτικές, κυβερνητικές και δικαστικές αρχές ή στην οικονομία,
11. αποφασιστικότητα στην επιδίωξη απόκτησης κέρδους ή/και δύναμης.

Σήμερα σε ακαδημαϊκό επίπεδο αναγνωρίζεται η ανάγκη για ένα νέο ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος όπου η επιχειρηματική δομή θα περιλαμβάνεται ως ένα σημαντικό στοιχείο σε αυτόν.

Ένας οργανισμός θεωρείται ότι έχει επιχειρηματική δομή όταν εντοπίζονται σωρευτικά τα παρακάτω στοιχεία: καταμερισμός ρόλων, ιεραρχία και αρραγής δομή. Μέσα σε έναν οργανισμό υπάρχει καταμερισμός ρόλων όταν ανατίθενται σε ένα πρώτο σύνολο μελών αποκλειστικά δραστηριότητες σχεδιασμού και προετοιμασίας, σε ένα δεύτερο σύνολο μελών η εφαρμογή και η εκτέλεση του σχεδίου ενώ ένα τρίτο σύνολο είναι υπεύθυνο για να εξασφαλίζει τις διαδικασίες. Η ιεραρχία εξάλλου υφίσταται όταν υπάρχει σχέση ανώτερου-κατώτερου μεταξύ των μελών του οργανισμού. Τέλος, η αρραγής δομή θεωρείται δεδομένη όταν η ομάδα κατέχει δικά της περιουσιακά στοιχεία που της επιτρέπουν να αποκομίζει κέρδη (Symeonidou-Kastanidou, 2007)» (Gottschalk, 2010, σ. 21-23).

2.2.3 Ο Κυβερνοπόλεμος

Με την τεχνολογική πρόοδο των τελευταίων δεκαετιών αναπτύχθηκε παγκοσμίως η ‘παράλληλη’ πραγματικότητα του Κυβερνοχώρου. Οι Valeriano και Maness στο βιβλίο τους “Cyber War versus Cyber Realities - Cyber Conflict in the International System” (2010, σ. 22) υιοθετούν την άποψη του Nye (2011) προκειμένου να καθορίσουν τα συστατικά στοιχεία του Κυβερνοχώρου σύμφωνα με την οποία αυτός συνίσταται από “το Διαδίκτυο (Internet) των συνδεδεμένων

υπολογιστών όπως επίσης από εσωτερικά δίκτυα (intranets), κυβελωτές τεχνολογίες, καλώδια οπτικών ινών και διαστημικές επικοινωνίες”.

Η επέκταση της ‘διαδικτυακής’ κοινωνίας στον Κυβερνοχώρο οδήγησε σε πολλά θετικά αλλά και αρκετά αρνητικά φαινόμενα. Τα τελευταία έδωσαν μια νέα διάσταση στην έννοια της ‘απειλής’ ώστε σήμερα το ζήτημα του κυβερνοπολέμου να είναι κεντρικό και θεμελιώδες όταν γίνεται λόγος για την Ασφάλεια. Πώς ορίζεται λοιπόν αυτή η νέα μορφή ασύμμετρης απειλής;

«Οι Clarke και Knake (2010, σ. 6) ορίζουν τον κυβερνοπόλεμο ως “ενέργειες των εθνικών κρατών προκειμένου αυτά να διεισδύσουν στους υπολογιστές ή τα υπολογιστικά δίκτυα ενός άλλου έθνους με σκοπό την πρόκληση ζημίας ή αναταραχής”. Το σημαντικό που πρέπει να αφαιρεθεί από αυτό τον ορισμό είναι η αίσθηση ότι ο κυβερνοπόλεμος είναι μία σύγκρουση μεταξύ κρατών. Η σύγκρουση του κυβερνοχώρου μπορεί να προκύψει μεταξύ και μη κρατικών οντοτήτων ή ατόμων υπό το πρίσμα των διεθνών ζητημάτων οπότε εξετάζεται και το διακρατικό επίπεδο διάπραξης κυβερνοπολέμου.

Ο ορισμός του Lindsay (2013, σ. 372) δείχνει να είναι ο πιο απλός και ίσως ο πιο χρήσιμος. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό “ο κυβερνοπόλεμος περιλαμβάνει επιθέσεις υπολογιστικών δικτύων ως χρήση βίας για να διακοπούν ή να διαταραχθούν οι φυσικές δομές του αντιπάλου προς αποκόμιση πολιτικού κέρδους. Φυσικά ο πόλεμος απαιτεί χρήση βίας αλλά ελέγχεται το κατά πόσο αυτός ο παράγοντας είναι χαρακτηριστικός ακόμα και σε μία μικρή ποσότητα δράσεων στον κυβερνοχώρο”.

Ο Nye (2011, σ. 21) ορίζει τον κυβερνοπόλεμο ως “εχθρικές ενέργειες στο κυβερνοχώρο που έχουν συνέπειες που εντείνουν ή είναι ισοδύναμες με τη σοβαρή σωματική βία” ενώ για τον Hersh (2010) “ο κυβερνοπόλεμος συνίσταται στη διακοπή ή τη διατάραξη των δικτύων (μιας χώρας) εξαιτίας της διείσδυσης ξένων δικτύων, ώστε τα πρώτα να καταστούν μη λειτουργικά” (Valeriano και Maness, 2015, σ. 29-31).

Κατά τη μελέτη του κυβερνοπολέμου ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επίκληση των τριών ‘εικόνων’ του Kenneth Waltz (τα τρία επίπεδα ανάλυσης: άνθρωπος, κράτος, διεθνές σύστημα ως αίτια πολέμου) που επιχειρεί η Nazli Choucri προκειμένου να προοδεύσει η ανάλυση πάνω σε αυτό το νέο πεδίο. Η καθηγήτρια

Πολιτικών Επιστημών του αμερικανικού πανεπιστημίου MIT (Massachusetts Institute of Technology) στο βιβλίο της “Cyberpolitics in International Relations” (2012) προχωρά σε μια αντίστοιχη αναγωγή της λογικής του Kenneth Waltz η οποία αφορά στον πόλεμο γενικότερα, για να αναζητήσει τα αίτια του κυβερνοπολέμου ειδικότερα:

«Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι συγκρούσεων στον κυβερνοχώρο... οπότε είναι χρήσιμο να δημιουργηθεί ένας χάρτης των συγκρούσεων σε αυτόν... Στο πλαίσιο αυτό υπενθυμίζεται η φημισμένη ερώτηση που έθεσε ο Kenneth Waltz: «Πού εντοπίζονται οι μεγάλες αιτίες του πολέμου;... οι απαντήσεις μπορούν να υπαχθούν κάτω από τους ακόλουθους τρεις τίτλους: μεταξύ του ανθρώπου, μεταξύ της δομής των ξεχωριστών κρατών, μεταξύ του συστήματος κρατών» (Waltz, 1959, σ. 12).

Προσφάτως παρατηρείται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ισχύ των μη κρατικών δρώντων στις Διεθνείς Σχέσεις καθώς, ελέω της τρομοκρατίας και άλλων μορφών μη κρατικής βίας, το κράτος δεν είναι πια ο αποκλειστικός δρών... Έτσι η προσοχή στρέφεται μακριά από το κράτος (δεύτερη εικόνα) για να συμπεριλάβει άλλα επίπεδα ανάλυσης.

Η πρόσβαση στον κυβερνοχώρο διευκολύνει αμφότερες τη συνάθροιση και την έκφραση συμφερόντων, σκοπών και προτιμήσεων. Υπάρχουν τρεις ευρείς τύποι κυβερνο-συγκρούσεων επάνω στην αρχιτεκτονική του διαδικτύου και τη διαχείριση του κυβερνοχώρου: διαμάχες χάριν επιδίωξης πολιτικού πλεονεκτήματος και οικονομικού κέρδους (νόμιμου και μη) και κυβερνο-απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας.

Ο πρώτος τύπος λαμβάνει χώρα επάνω στην δομή του Διαδικτύου και τους κανόνες οι οποίες διαμορφώνουν το περιεχόμενο του κυβερνοχώρου. Οι συγκρούσεις εστιάζονται και έχουν ρίζες στη χαμηλή πολιτική. Τέτοιες διαμάχες διαγράφονται πάνω στη χρήση ισχύος και επιρροών για να διαμορφώσουν τις παραμέτρους του κυβερνοχώρου.

Ο δεύτερος τύπος σχετίζεται με τη χρήση των δομών του κυβερνοχώρου για πολιτικά πλεονεκτήματα στο παραδοσιακό πραγματικό κόσμο και/ή για κέρδος και όφελος. Αυτές οι συγκρούσεις συνήθως εντάσσονται στη δεύτερη εικόνα. Γίνονται διεθνείς όταν η χρήση από το κυβερνοχώρο απειλεί να μεταλλάξει την κατανομή της ισχύος (σ.σ. τρίτη εικόνα).

Ενώ ο τρίτος τύπος στρέφεται γύρω από θέματα εθνικής ασφάλειας και περιλαμβάνει απειλές σε υποστηρίγματα ουσιαστών δομών του κυβερνοχώρου και των δυνατοτήτων που αυτός παρέχει. Αυτός ο τύπος συγκρούσεων είναι διακριτά κρατικοκεντρικός ως προς τη δεύτερη εικόνα - με την εξαίρεση της τρομοκρατίας που μπορεί να εκτιμηθεί ως δραστηριότητα της πρώτης εικόνας με συνέπειες επέκτασης.» (Choucri, 2012, σ. 125-127).

2.2.4 Η Παράτυπη Μετανάστευση

Είναι ομολογουμένως δύσκολο για το μέσο πολίτη να αντιληφθεί με μια πρώτη ανάγνωση τους λόγους για τους οποίους αυτό καθαυτό το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης συγκαταλέγεται από ορισμένους ακαδημαϊκούς στις ασύμμετρες απειλές.

Μια προσεκτικότερη εξέταση όμως επιβεβαιώνει το ως άνω συμπέρασμα καθώς η αθρόα εισδοχή ενός μεγάλου πλήθους ανθρώπων (προσφύγων ή παράτυπων²³ μεταναστών)²⁴ με διαφορετική κουλτούρα, ήθη και έθιμα, θρησκεία και γλώσσα σε ένα ξένο για αυτούς κράτος έχει ως φυσικό επόμενο τη διασάλευση της κοινωνικής συνοχής του κράτους υποδοχής -του οποίου οι πολίτες εν πολλοίς εμφανίζονται απρόθυμοι, διστακτικοί έως καχύποπτοι απέναντι στην αποδοχή του φαινομένου- με όλα τα προβλήματα που αυτή συνεπάγεται.

---

²³ Υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες μεταναστών: α) οι νόμιμοι μετανάστες, β) οι παράτυποι μετανάστες και γ) άλλοι μετανάστες που χρήζουν προστασίας:

A) Οι νόμιμοι μετανάστες που εισέρχονται σε χώρα διαφορετική από αυτήν της συνήθους διαμονής ή εθνικότητάς τους, αφού έχουν πρώτα εξασφαλίσει άδεια εισόδου από τη χώρα προορισμού.

B) Οι παράτυποι μετανάστες που θεωρούνται όσοι δεν έχουν άδεια διαμονής στη χώρα προορισμού. Τα άτομα αυτά είτε εισέρχονται παράτυπα είτε διαθέτουν άδεια εισόδου, η οποία όμως λήγει στη συνέχεια. Να σημειωθεί εδώ και να υπογραμμισθεί πως η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών προβάλλει τη χρήση του όρου «παράτυποι» σε αντίθεση με τον όρο «παράνομοι». Μόνο μία πράξη μπορεί να είναι παράνομη, ενώ το άτομο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «παράνομο».

Γ) Τέλος υπάρχουν διάφορες άλλες κατηγορίες μεταναστών που αναζητούν προστασία σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, όπως οι ανιθαγενείς, τα θύματα εμπορίας, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι αιτούντες άσυλο των οποίων το αίτημα έχει απορριφθεί.

Βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΝΩΣΗΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (IMMIGRATIO), Δημήτρης Τουτουτζόγλου, Δικηγόρος Δράμας “Το γενικότερο πλαίσιο πολιτικής στο μεταναστευτικό”. Ανακτήθηκε από:

<http://www.immigratio.gr/to-genikotero-plesio-politikis-sto-metanastefiko/>

²⁴ Ως μετανάστης χαρακτηρίζεται αυτός που εγκαταλείπει οικειοθελώς τη χώρα του με σκοπό να εγκατασταθεί αλλού, ενώ έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει οποτεδήποτε σε αυτή (πολιτικός, οικονομικός κ.λ.π.). Αντιθέτως, ως πρόσφυγας χαρακτηρίζεται το πρόσωπο, πολίτης τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, που συνεπεία γεγονότων και δικαιολογημένου φόβου διώξεως, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα. [βλ. Μεταναστευτικός Κώδικας (Ν. 4251/2014) / Άρθρο 1Α Σύμβαση Γενεύης ΟΗΕ (1951) όπως αυτό αναθεωρήθηκε από το Πρωτόκολλο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. το 1967].

Τις τελευταίες δεκαετίες λόγω των πολεμικών συρράξεων μεταξύ κρατών που λαμβάνουν χώρα στα διάφορα μήκη και πλάτη του κόσμου, της οικονομικής ανέχειας που μαστίζει τα κράτη του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου ή των πολιτικών διώξεων που σημειώνονται σε κράτη που διέπονται από συστήματα διακυβέρνησης κάθε άλλο παρά δημοκρατικά²⁵, οι προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές κυρίως προς το Δυτικό Κόσμο απέκτησαν ευρείες διαστάσεις. Το φαινόμενο αυτό κατά περίπτωση αποδεικνύεται πλέον μη διαχειρίσιμο.

Η οικονομική εξαθλίωση των πληθυσμών αυτών σε συνδυασμό με την σωματική και ψυχολογική τους εξουθένωση καθώς και οι ανεπαρκείς συνθήκες φιλοξενίας τους, πιθανόν να συστήσουν σε ορισμένες περιπτώσεις ένα «εκρηκτικό μίγμα» που θα εγείρει την εκδήλωση από μέρους τους βίαιων συμπεριφορών, εξεγέρσεων αλλά και την έξαρση εγκληματικής δράσης κυρίως λόγω της ανέχειας ή και της απελπισίας στην οποία έχουν περιέλθει. Μεσοπρόθεσμα δε -με την προϋπόθεση της παρατεταμένης παραμονής προσφύγων και μεταναστών στις χώρες υποδοχής- φαινόμενα αλλοίωσης της εθνολογικής ταυτότητας των γηγενών πληθυσμών (δημογραφικό ζήτημα) και διεκδίκησης «ίσων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων με τους ντόπιους πληθυσμούς» (πλήρης κοινωνική ένταξη) δεν αποκλείεται να σημειωθούν.

Κατά τα άλλα, ο χαρακτηρισμός της παράτυπης μετανάστευσης ως «ασύμμετρη απειλή» γίνεται κατά πολύ ευχερέστερος εάν α) συνδυαστεί με i. την τρομοκρατία και ii. το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα ή β) υποτεθεί ότι ως φαινόμενο τυγχάνει όχι μόνο συγκυριακό λόγω των περιστάσεων αλλά και υποκινούμενο από κρατικούς ή μη κρατικούς δρώντες σε βάρος άλλων κρατών (διέλευσης ή υποδοχής):

α) i. Χαρακτηριστικά υπενθυμίζεται ότι από το τρομοκρατικό χτύπημα στο Παρίσι το Νοέμβριο του 2015 έως και τις αρχές της άνοιξης του 2016, ο συνδυασμός δύο φαινομενικά ασύνδετων γεγονότων (οι τρομοκρατικές επιθέσεις που σημειώθηκαν σε Παρίσι-Βρυξέλλες και η έξαρση του προσφυγικού φαινομένου ειδικά στα θαλάσσια σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας) έδωσαν αφορμή για την ανάπτυξη της υπόνοιας- παραφιλολογίας που ήθελε του τρομοκράτες του ISIS να εκμεταλλεύονται της αθρόες μετακινήσεις προσφύγων από τη Συρία και όμορες χώρες και προσποιούμενοι ομοίως

---

²⁵ Οι τελευταίες προβλέψεις προσθέτουν και την κλιματική αλλαγή στα αίτια που θα 'ευνοούν' το φαινόμενο της μετανάστευσης στο μέλλον, εάν αυτό δεν συμβαίνει ήδη.

τους διωγμένους λόγω του εμφυλίου να φτάνουν ανενόχλητοι στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες- στόχους της ισλαμικής οργάνωσης .

Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια από τα σχετικά άρθρα δύο γνωστών γαλλικών εφημερίδων:

«Ο Βέλγος συντονιστής εγκέφαλος των πολύνεκρων τρομοκρατικών επιθέσεων με καμικάζι στο Παρίσι και στο Saint-Denis, ήταν αναμφίβολα στην Ελλάδα το τέλος του καλοκαιριού για να υποδεχθεί τους συνεργούς του που έφθασαν στις 3 Οκτώβρη μαζί με το ρεύμα των μεταναστών...» και στο ίδιο φύλλο : «...Ο Abdelhamid Abaaoud ο εγκέφαλος του τζιχαντιστικού πυρήνα της πόλης Vervier του Βελγίου και ιθύνων νους των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι βρισκόταν κι αυτός στο νησί της Λέρου κατά τον Σεπτέμβρη...» (Le Parisien, 12/12/2015).

Ομοίως σε μια άλλη γαλλική εφημερίδα παρατίθεται τμήμα άρθρου με τίτλο ‘ο τεχνικός της (τρομοκρατικής) επιχείρησης’ ο οποίος «...είναι ο βασικός άμεσος συνεργός του Salah Abdeslam που συνελήφθη χθες μαζί του στο Βέλγιο και είχε περάσει στην Ευρώπη μέσω της Λέρου...Ο Amine Choukri όπως είναι το ψευδώνυμο του Monir Ahmed Alaaj, μπήκε στην Ευρώπη περνώντας από τη Λέρο στις 20 Σεπτεμβρίου του 2015. Έπαιξε ρόλο-κλειδί μαζί με τρεις ακόμη τρομοκράτες στις επιθέσεις της 13ης Νοεμβρίου, συγκεκριμένα τον Abdelhamid Abaaoud και δύο από τους καμικάζι που ανατινάχτηκαν έξω από το Stade De France...» (L’ Express, 19/3/2016).

Φυσικά, θα στερούταν παντελούς σοβαρότητας ο ισχυρισμός πως δήθεν το σύνολο των προσφύγων που εξαναγκάστηκαν προς αποφυγή της «φωτιάς του πολέμου» να καταφύγουν σε ελληνικό και δη σε ευρωπαϊκό έδαφος, πρέπει να εκληφθούν ως εν δυνάμει τρομοκράτες. Παρ’ όλα αυτά η μαζικότητα του φαινομένου της προσφυγικής κρίσης που εκ των πραγμάτων καθιστά των έλεγχο των θαλασσιών συνόρων ελλιπή θα μπορούσε να δώσει την ευκαιρία σε μαχητές του ISIS και άλλους φονταμενταλιστές ομοίων προθέσεων να διεισδύσουν λάθρα και να καταλήξουν ανεμπόδιστοι στην κεντρική Ευρώπη.

Σε αντίλογο των ανωτέρω, αναπτύχθηκε η ρητορική βάσει της οποίας τα -εκ των υστέρων- διασταυρωμένα από τις Αρχές στοιχεία των τρομοκρατών σε Παρίσι και Βέλγιο παρέπεμπαν όχι σε δράστες που βρέθηκαν στις προαναφερόμενες

ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για πρώτη φορά κατά το χρόνο των επιθέσεων αλλά σε Βέλγους υπηκόους μουσουλμανικής καταγωγής δεύτερης και τρίτης γενιάς. Στον αντίποδα του τελευταίου αυτού δεδομένου τίθεται όμως το ερώτημα: Μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι προσφυγικές ροές να εξυπηρέτησαν τους φονταμενταλιστές μεν, ευρωπαίους υπηκόους δε, τρομοκράτες προκειμένου να επισκεφτούν θύλακες του ISIS, να εκπαιδευτούν σχετικά και επιστρέφοντας να υλοποιήσουν τις φονικές τους προθέσεις;

Η Γενικός Επιθεωρητής Αστυνομίας Αλλοδαπών και Προστασίας Συνόρων Αντιστράτηγος κυρία ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ Ζαχαρούλα σε συνέντευξη που παραχώρησε στον γράφοντα την 28η Ιουνίου 2018 στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας αφού καταρχήν εξέφρασε τη δική της θέση σχετικά με το εάν η παράτυπη μετανάστευση συνιστά απειλή, απάντησε στα ερωτήματα που εκτέθηκαν παραπάνω βάσει της δικής της υπηρεσιακής εμπειρίας ως εξής: «Η παράνομη μετανάστευση αποτελεί απειλή τόσο για την Ελλάδα όσο και για τον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο και ιδιαίτερα το χώρο Schengen. Γενικότερα, οτιδήποτε συμβαίνει με μη νόμιμες διαδικασίες είναι απειλή καθώς όλα τα θέματα ομαλής κοινωνικής συμβίωσης ρυθμίζονται με κανόνες, κανονισμούς και τη νομοθεσία». Για την τυχόν συσχέτιση τρομοκρατίας-προσφυγικού η κα. Αντιστράτηγος επεσήμανε: «Για την Ελλάδα, όπως και για τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, δεν υπάρχει διασύνδεση του μεταναστευτικού με την τρομοκρατία. Μπορεί να υπάρχουν μεμονωμένα περιστατικά τα οποία δεν υπάρχει νόημα να τα αναλύσουμε.

Πράγματι, ο τρομοκράτης που χτύπησε στην Κεντρική Ευρώπη πέρασε από τη Λέρο. Μέχρι την ολοκλήρωση της τρομοκρατικής του δράσης πέρασε από διάφορες χώρες. Η μοναδική χώρα που είχε λάβει τα βιομετρικά του στοιχεία (δακτυλικά αποτυπώματα, φωτογραφίες, στοιχεία ταυτότητας, φωτοτυπία του διαβατηρίου του) ήταν η Ελλάδα. Κατά την πληκτρολόγησή του, τόσο στη βάση δεδομένων της INTERPOL, του SIS²⁶, όσο και την εθνική βάση δεδομένων, δεν υπήρχε καμία καταχώρηση ή πληροφορία για αυτόν. Ο συγκεκριμένος ή ήταν παντελώς άγνωστος στα αρχεία του πλήθους των κρατών που συνεργάζονται μέσω

---

²⁶ Για το Σύστημα Πληροφοριών Schengen (SIS) βλ.: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system_en

της INTERPOL ή τα στοιχεία του δεν είχαν καταχωρηθεί αρμοδίως στις κοινές βάσεις δεδομένων λόγω της έλλειψης εξωστρέφειας που εμείς αποδοκιμάζουμε.

Λαμβάνεται δε υπόψη, ότι η πλειονότητα των “χτυπημάτων” στην Ευρώπη αποδίδεται σε ευρωπαίους υπηκόους δεύτερης και τρίτης γενιάς μεταναστών. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι αυτοί ριζοσπαστικοποιήθηκαν και για να συμβεί αυτό έχουν επιδράσει πολλοί παράγοντες τους οποίους δεν κατάφεραν να αποτρέψουν οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την ενσωμάτωσή τους. Η ενσωμάτωση συνιστά ό,τι πιο βασικό οφείλει να κάνει ένα κράτος προκειμένου οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες να εναρμονιστούν με τους ρυθμούς και τους κανόνες ζωής της κοινωνίας που τους υποδέχεται».

ii. Στον έτερο συσχετισμό²⁷ που αφορά στο φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης και το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα αρκεί να αναφερθεί πως η διακίνηση των παράτυπων μεταναστών διεξάγεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό από εγκληματικές οργανώσεις των οποίων τα χαρακτηριστικά συμφωνούν με αυτά του οργανωμένου εγκλήματος (βλ. σελίδα 19). Με τον τρόπο αυτό η παράτυπη μετανάστευση εξακολουθεί και εμμέσως να συνιστά ασύμμετρη απειλή.

β) Εάν γίνει, τέλος, αποδεκτή η υπόθεση ότι η παράτυπη μετανάστευση υφίσταται, στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης στρατηγικής ή τακτικής, ως φαινόμενο υποκινούμενο από κρατικούς ή μη κρατικούς δρώντες σε βάρος άλλων κρατών προκειμένου να προκληθούν στα τελευταία τα δυσεπίλυτα προβλήματα που εκτέθηκαν προηγουμένως, τότε αυτομάτως ικανοποιούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις του επιχειρησιακού ορισμού των ασύμμετρων απειλών όπως αυτός υιοθετήθηκε από την παρούσα μελέτη (βλ. σελίδα 12).

2.2.5 Τα Όπλα Μαζικής Καταστροφής

«Ο όρος Όπλα Μαζικής Καταστροφής χρησιμοποιήθηκε επίσημα τον Αύγουστο του 1948 από την Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Συμβατικά Όπλα, για να περιγράψει “τα ατομικά εκρηκτικά όπλα, τα όπλα ραδιενεργών υλικών, τα φονικά χημικά και βιολογικά όπλα καθώς και όλα τα όπλα που θα αναπτυχθούν στο μέλλον

---

²⁷ Βλ. Την επίσημη ιστοσελίδα του “Foreign Affairs, the Hellenic Edition”: Δρ. Νίκος Δενιόζος «Η ασύμμετρη απειλή της μετανάστευσης - Η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών και το οργανωμένο έγκλημα» (09/07/2018). Ανακτήθηκε από: <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71858/dr-nikos-deniozos/i-asymmetri-apeili-tis-metanasteysis?page=show#>

και θα διαθέτουν χαρακτηριστικά συγκρίσιμα σε καταστρεπτικό αποτέλεσμα με εκείνο της χρήσης της ατομικής βόμβας ή των άλλων όπλων που προαναφέρθηκαν”. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία αλλά και σε επίσημα έγγραφα πολλών κρατών τα όπλα μαζικής καταστροφής περιλαμβάνουν πυρηνικά, βιολογικά, χημικά και όπλα ραδιενεργού υλικού, γνωστά πλέον ως ραδιολογικά όπλα. Η πρόσφατα αποδεκτή ορολογία είναι CBRNEs προκειμένου στα παραπάνω να περιληφθούν και τα εκρηκτικά όπλα» (Κουσκουβέλης και Μπέλλου, 2008, σ. 385).

Διαδικασία επίθεσης με Όπλα Μαζικής Καταστροφής (Ο.Μ.Κ.)

«Μια τέτοια επίθεση ολοκληρώνεται σε πέντε διαφορετικά στάδια:

- A) απόφαση απόκτησης και χρήσης,
- B) εξαγορά – απόκτηση ειδικών, εξοπλισμού παραγωγής και υλικού,
- Γ) παραγωγή του όπλου,
- Δ) δοκιμές του όπλου,
- E) σχεδιασμός και εκτέλεση της επίθεσης» (Marlo, 2007, σ. 56).

Ο Zenko (2006) επισημαίνει ότι η ασύμμετρη απειλή της χρήσης Ο.Μ.Κ. ευνότητα οδηγεί στην πυρηνική τρομοκρατία κάτι που συνιστά διαρκές ζήτημα παγκοσμίου ενδιαφέροντος²⁸.

2.2.6 Ο Ανταρτοπόλεμος

Το Αμερικανικό Επιτελείο Στρατού ορίζει τον ανταρτοπόλεμο ως «μία οργανωμένη κίνηση που έχει ως σκοπό να ανατρέψει τη συνταγματικά εκλεγμένη κυβέρνηση μέσω της υπονόμησης και των ενόπλων συγκρούσεων» (McCaughey και Moskalenko, 2010, σ. 655).

Για τους McCaughey και Moskalenko (2010) η διάκριση μεταξύ τρομοκρατών και ανταρτών εντοπίζεται στις λεπτομέρειες με βασικότερο διακριτικό στοιχείο το γεγονός ότι στον ανταρτοπόλεμο οι στασιαστές αντάρτες ελέγχουν μία περιοχή και

---

²⁸ Η προοπτική της μυστικής πυρηνικής επίθεσης εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών από την τότε Σοβιετική Ένωση ή την Κίνα ή πιο πρόσφατα από την al Qaeda είναι ένα πάγιο ζήτημα που απασχολεί τους αξιωματούχους των Ηνωμένων Πολιτειών από τότε που εμφανίστηκαν τα πυρηνικά όπλα. Η απειλή της πυρηνικής τρομοκρατίας είναι πολύ ρεαλιστική και η αμερικανική κυβέρνηση παραμένει ασθενώς προετοιμασμένη για να την αντιμετωπίσει (Zenko, 2006, σ. 87).

έχουν μία ουσιώδη βάση λαϊκής υποστήριξης ενώ οι τρομοκράτες έχουν λιγότερες πιθανότητες να ελέγχουν μία περιοχή ή να απολαμβάνουν σημαντικής υποστήριξης. Επισημαίνουν δε ότι η καλύτερη αντίδραση στην τρομοκρατία είναι το έργο της αστυνομίας, ενώ η καλύτερη απάντηση στον ανταρτοπόλεμο είναι να διαχωριστούν οι στασιαστές από την βάση που τους υποστηρίζει. Ομολογουμένως λοιπόν η διαφορά των δύο εννοιών απέχει πολύ από το να είναι ευδιάκριτη²⁹.

2.3 Διαπιστώσεις

Με την ανωτέρω σύντομη παράθεση των σύγχρονων μορφών ασύμμετρης απειλής προχωρά κανείς στις εξής διαπιστώσεις:

-Παρά το γεγονός ότι σε πρώτη ανάγνωση δεν δείχνουν να έχουν κοινά στοιχεία κατά τον ορισμό και την περιγραφή τους, στην πραγματικότητα διασυνδέονται ποικιλοτρόπως - συνήθως γύρω από την τρομοκρατία. Αυτό διδάσκει η ίδια η χρονολογική καταγραφή της εκδήλωσης των ασύμμετρων απειλών παγκοσμίως καθώς οι τρομοκράτες ως γνωστόν είναι δυνατόν προκειμένου να εξυπηρετήσουν τον βασικό σκοπό τους α. να εφαρμόσουν πρακτικές του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. διακίνηση ναρκωτικών, όπλων κτλ.), β. να εκμεταλλευθούν το μείζον πρόβλημα των μεταναστευτικών ροών για να κινηθούν ανενόχλητοι από την χώρα προέλευσής τους στη χώρα - στόχο ή αντίστροφα από δυτικές χώρες σε χώρες που ευνοούν την εκπαίδευσή τους, γ. να επιχειρήσουν την προμήθεια ή παρασκευή όπλων μαζικής καταστροφής και δ. να ενεργήσουν κυβερνοεπιθέσεις θέτοντας σε κίνδυνο ή πετυχαίνοντας την κατάρρευση κρίσιμων υποδομών. Παράλληλα, τα όρια μεταξύ άσκησης τρομοκρατίας και ανταρτοπολέμου παραμένουν, όπως προαναφέρθηκε, δυσδιάκριτα.

- Κάθε μορφή ασύμμετρης απειλής η οποία περιγράφηκε νωρίτερα, ικανοποιεί τα βασικά χαρακτηριστικά που σε στρατηγικό επίπεδο την κατοχυρώνει ως τέτοια

---

²⁹ Για τον Shabtai Shavit, πρώην Διευθυντή της Mossad, η «τρομοκρατία» θα πρέπει να ορίζεται ως «χρήση βίας εναντίον πολιτών με σκοπό την επίτευξη πολιτικών σκοπών. Ο ορισμός αυτός συνίσταται από τρία στοιχεία: πρώτον, από τη φύση της πράξης - τη βία, δεύτερον το σκοπό που πρέπει να είναι πολιτικός, τρίτον το στόχο που πρέπει να είναι πολίτες. Εάν δεν εξυπηρετούνται σωρευτικά αυτά τα τρία στοιχεία δεν συνίσταται τρομοκρατική ενέργεια. Η δράση των ανταρτών θα πρέπει να ορίζεται ως «χρήση βίας εναντίον στρατιωτικών στόχων ή στόχων ασφαλείας ή και των δύο με σκοπό την επίτευξη πολιτικών σκοπών». Βλ. Shabtai Shavit, (2002), 'Understanding Terrorism: A View Honed in Intelligence', American Foreign Policy Interests, 24: 1, 31 - 33.

καθώς σε κάθε περίπτωση ο «επιτιθέμενος» δύναται “να δρα, να οργανώνει και να σκέφτεται διαφορετικά από τον αντίπαλο με σκοπό να μεγιστοποιεί τα δικά του πλεονεκτήματα, να αναδεικνύει τις αδυναμίες του εχθρού, να έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων ή να αποκτά περισσότερη ελευθερία δράσης” (βλ. σελίδα 10). Ταυτόχρονα πληρούνται πάντοτε και σωρευτικά τα τρία κριτήρια που θέτει ο ορισμός τον «ασύμμετρων απειλών» τον οποίο κατά βάση εδράζεται η παρούσα μελέτη (βλ. σελίδα 12).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

3.1 Πληροφόρηση και Ασύμμετρες Απειλές

Η αναγνώριση και η περιγραφή των διαφόρων μορφών ασύμμετρης απειλής γεννούν αυτονόητα την ανάγκη για ανεύρεση του κατάλληλου «αντιδότη» προς πρόληψη, αντιμετώπιση ή εξάλειψή τους.

Είναι φανερό ότι εάν η κόκκινη γραμμή μεταξύ του σχεδιασμού μιας οποιασδήποτε μορφής ασύμμετρης επίθεσης και της αρχής εκτέλεσής της παραβιαστεί, είναι εξαιρετικά δύσκολο, έως αδύνατο, να καταφέρουν οι αρμόδιες υπηρεσίες καταστολής να επέμβουν προ της επέλευσης του απολύτως δυσάρεστου αποτελέσματος. Στην περίπτωση της τρομοκρατίας για παράδειγμα, πόσες είναι οι πιθανότητες να εμποδιστεί ένας αποφασισμένος βομβιστής αυτοκτονίας ζωσμένος με εκρηκτικά όταν φτάσει στο τελικό στάδιο εκτέλεσης του σχεδίου του και βρεθεί ανενόχλητος σε ένα πολυπληθές σημείο μιας πόλης (αεροδρόμιο, πλατεία, εμπορικό κέντρο κτλ.) να αποτύχει του τελικού του σκοπού; μηδαμινές -εκτός εάν υποπέσει σε επιχειρησιακό λάθος ο ίδιος ο δράστης.

Μοιραία λοιπόν οι ενέργειες ανάσχεσης μιας τέτοιας (τρομοκρατικής) επίθεσης πρέπει να λάβουν χώρα σε κάποιο πρώιμο στάδιο προπαρασκευής, όπου η απειλή παραμένει σε θεωρητικό επίπεδο ενώ οι επιμέρους ενέργειες κατά τα στάδια του σχεδιασμού, επιλογής εκτελεστών, συλλογής υλικοτεχνικού εξοπλισμού (π.χ. όπλων, εκρηκτικών), εκπαίδευσης (ή και δοκιμών), βρίσκονται παράλληλα ή διαδοχικά σε εξέλιξη ώστε να μπορούν να οδηγήσουν στην έστω λανθάνουσα δημιουργία υποψίας ότι κάποια ασύμμετρη επίθεση πρόκειται τελικά σε κάποιο τόπο και χρόνο να εκδηλωθεί.

Μια τέτοια υποψία μπορεί να καταστεί σαφής στις υπηρεσίες ασφαλείας, προκειμένου να αντιδράσουν έγκαιρα, μόνο μέσω κατάλληλης συλλογής, ανάλυσης, επεξεργασίας, αξιολόγησης και τελικά αξιοποίησης πληροφοριών δια ποικίλων «μηχανισμών ενημέρωσης».

Θεμελιώδη ρόλο λοιπόν στην παύση των ασύμμετρων απειλών παίζει η αξιοποίηση της Πληροφορίας που με την κατάλληλη διαδικασία μετουσιώνεται σε Πληροφόρηση (Intelligence) με τρόπο που περιγράφεται στη συνέχεια, και συνιστά το βασικό όπλο της σύγχρονης κοινωνίας το οποίο έχει τη δυνατότητα να αποτρέπει καταστάσεις κατά τις οποίες οι απειλές μετουσιώνονται στο απευκταίο αποτέλεσμα που κλονίζει το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών.

Το έργο αυτό αποτελεί αποστολή την Υπηρεσιών Πληροφόρησης (κοινώς: Μυστικές Υπηρεσίες) και ευρύτερα των Υπηρεσιών Ασφαλείας που καταρχήν σε τακτικό επίπεδο επιδιώκουν την αναγνώριση της ασύμμετρης απειλής σε πρώιμο και προπαρασκευαστικό στάδιο και σίγουρα σε χρονικό σημείο προγενέστερο του σταδίου της εκτέλεσης οπότε και η μετάβαση από την ασύμμετρη απειλή στην ασύμμετρη επίθεση καθιστά το αποτέλεσμα εξαιρετικά δύσκολο να αποτραπεί.

Η Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Ασφαλείας έχουν ως καθήκον την παροχή της πληροφόρησης στις αρμόδιες διωκτικές αρχές προς αποτροπή της επίθεσης σε τακτικό-επιχειρησιακό επίπεδο που καταληκτικό στόχο έχει τον εντοπισμό και τη σύλληψη -ή με άλλο αποφασιστικό τρόπο την εξουδετέρωση- των δραστών.

3.2 Από την Πληροφορία στην Πληροφόρηση

Για τα στελέχη των υπηρεσιών πληροφόρησης και των υπηρεσιών επιβολής του Νόμου λοιπόν, η «πληροφορίες» αποτελούν τη βάση τις επαγγελματικής τους δραστηριότητας καθώς το να περιέλθουν σε γνώση τους τυχόν αξιοποιήσιμα στοιχεία κάθε μορφής (έγγραφα, ηχογραφημένα μηνύματα, e-mails, βιντεοσκοπικό υλικό, διαζώσης ισχυρισμοί μαρτύρων/πληροφοριοδοτών, δραστηριότητες χρηστών μέσω κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.) επιτρέπει την περαιτέρω ανάλυση, αξιολόγηση και εκμετάλλευση αυτών.

Οι «πληροφορίες» καθιστούν ευχερή την ανταπόκριση των υπηρεσιών στα ζητήματα ασφαλείας που τις αφορούν. Το προσωπικό των υπηρεσιών πληροφόρησης υποστηρίζει το προσωπικό των σωμάτων επιβολής του νόμου ώστε το τελευταίο να προχωρά βάσει των πληροφοριών στην κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων και στην εκτέλεση αυτών προς εξυπηρέτηση της πρόληψης και κυρίως της καταστολής παράνομων δραστηριοτήτων.

Οι ανωτέρω λογικές ίσως τυγχάνουν αποδεκτές σε τακτικό-επιχειρησιακό επίπεδο, δεν καλύπτουν όμως το φάσμα της επιστημολογικής προσέγγισης του τομέα της Πληροφόρησης.

Και αυτό γιατί για την Επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων η χρήση του όρου «πληροφορία» εμφανίζεται καταχρηστική καθώς στην πραγματικότητα «πληροφορία» συνιστούν οποιασδήποτε μορφής δεδομένα που, ανεξάρτητα από την πηγή τους, εμπεριέχουν μεν γνώση αλλά δεν έχουν υποβληθεί στη βάσανο της ανάλυσης ώστε μέσω της δέουσας επεξεργασίας να παράγουν πληροφόρηση.

Αντιθέτως η Πληροφόρηση -οριζόμενη ως «συγκεκριμένη κατηγορία πληροφοριών που έχουν περάσει το στάδιο της ανάλυσης και επεξεργασίας και προορίζονται στο να διανεμηθούν κατ' αρχήν στους λήπτες των αποφάσεων (κυρίως την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία μιας χώρας) για να καλύψουν τις ανάγκες τους, ώστε να λάβουν τις βέλτιστες αποφάσεις»³⁰ - αποτελεί ένα νέο αυτόνομο πεδίο μελέτης για τις Διεθνείς Σχέσεις.

3.3 Η Θεωρία της Πληροφόρησης

Το γεγονός ότι για τις Διεθνείς Σχέσεις η Πληροφόρηση συνιστά ένα νέο σχετικά τομέα ενασχόλησης ο οποίος δε συγκαταλέγεται στα συγγράμματα των παλαιότερων μεγάλων θεωρητικών, ούτε καν στα εδάφια τα σχετικά με την παρουσίαση και περιγραφή των Συντελεστών Ισχύος, κάνει και τον πλέον πρωτόπειρο σπουδαστή να απορεί, καθώς η ίδια η κοινή λογική θέλει την Πληροφόρηση να αποτελεί όχι απλά συντελεστή αλλά στην πλειονότητα των περιπτώσεων πολλαπλασιαστή της Ισχύος όπως η τελευταία ορίζεται και αποτελεί θεμελιώδες ζητούμενο για το κράτος ως δρώντα, κάτι που άλλωστε οι Διεθνείς Σχέσεις θεμελιωδώς διδάσκουν.

Κινούμενοι προς την κατεύθυνση του εγχειρήματος πλήρους ένταξης της Πληροφόρησης στο επιστημολογικό πεδίο των Διεθνών Σχέσεων, οι Hillebrand και Hughes (2017) στο σύγγραμά τους "Το αίτημα για μία Θεωρία Πληροφόρησης" (The Quest for a Theory of Intelligence) επικαλούνται καταρχήν τον Laquer (1985) ο

---

³⁰ Βλ. Ιωάννης Κωνσταντόπουλος, "Οικονομία και Κατασκοπεία", (ΑΘΗΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΠΟΙΟΤΗΤΑ", 2010) σ. 38.

οποίος τονίζει ότι " όλες οι προσπάθειες για να αναπτυχθούν θεωρίες πληροφόρησης έχουν αποτύχει"³¹.

Παρότι η προ δεκαετιών διαπίστωση του Laquer εξακολουθεί έως σήμερα να επαληθεύεται, οι δύο συγγραφείς επιμένουν ότι είναι ουσιώδες να προκύψει μία κοινώς αποδεκτή από τους ακαδημαϊκούς Θεωρία της Πληροφόρησης κάτι που προϋποτίθεται ώστε η τελευταία να κατοχυρωθεί ως πλήρες και αυτόνομο επιστημονικό πεδίο, όπως συμβαίνει και σε κάθε άλλη αντίστοιχη περίπτωση στην Επιστήμη.

Οι Hillebrand και Hughes αναγνωρίζουν στη σύγχρονη εποχή αυξημένες πιθανότητες προκειμένου αυτό να επιτευχθεί, καθώς καταρχήν οι υπηρεσίες πληροφόρησης είναι πλέον αποδεκτές στην κοινή γνώμη ως αυτές που παίζουν ένα κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής ενός κράτους.

Αδιαμφισβήτητα σήμερα, οι υπηρεσίες πληροφόρησης του δυτικού κόσμου θεωρείται ότι πρωταρχικά συμβάλλουν στην προοπτική της εθνικής και παγκόσμιας ασφάλειας. Μάλιστα, οι επιτυχίες και τα όρια δράσης τους συζητούνται περισσότερο φανερά και έντονα από κάθε άλλη περίοδο της Ιστορίας. Παράλληλα, είναι η πρώτη φορά στην ιστορία που υπάρχουν τόσες πολλές πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες των υπηρεσιών πληροφόρησης όπως τα παραδείγματα των Wiki Leaks και Edward Snowden έρχονται να υποδηλώσουν.

Η ανωτέρω συνδυαστική συγκυρία παρέχει σε επιστημονικό επίπεδο «τροφή» στους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων, σε ιστορικούς, στρατηγιστές, πολιτικούς επιστήμονες και άλλους αναλυτές ιστορικών και τρεχουσών περιπτώσιολογικών μελετών, ώστε όλοι τους να συνεισφέρουν με τις 'θεωρίες' και 'μεθοδολογίες' τους στη συγκρότηση μιας ενιαίας Θεωρίας της Πληροφόρησης.

3.4 Πληροφόρηση και Λήψη Αποφάσεων

Η Πληροφόρηση ως νέο πεδίο ενδιαφέροντος των Διεθνών Σχέσεων λοιπόν, αποτελεί όπως προαναφέρθηκε κάτι περισσότερο από ένα «εργαλείο» στα χέρια των διωκτικών αρχών, καθώς το «προϊόν» της έχει ως κύριους «καταναλωτές», υψηλόβαθμους κυβερνητικούς αξιωματούχους που κατά την εκτέλεση των

---

³¹ Βλ. Walter Laqueur, "A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence", New York: Basic Books, (1985), σ. 8.

καθηκόντων τους προβαίνουν στη λήψη αποφάσεων³². Και παρ' ότι η πράξη αποδεικνύει πως οι λήπτες αποφάσεων δε δεσμεύονται από τα «προϊόντα» πληροφόρησης που τους παρέχονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες, μια ενδιαφέρουσα διαλεκτική αναπτύσσεται που εστιάζει στην διαδρομή του «προϊόντος» πληροφόρησης που ξεκινά από την πρωτογενή μη επεξεργασμένη πληροφορία που αντιλαμβάνεται για πρώτη φορά ένα στέλεχος μιας υπηρεσίας πληροφόρησης και καταλήγει στην επίσημη σχετική ενημέρωση ενός θεσμικού λήπτη αποφάσεων. Αυτή η διαδρομή αποδεικνύεται ότι στην πράξη «πάσχει» από εσκεμμένες και μη αλλοιώσεις που κατά τον Jervis (1976) οφείλονται κατά κανόνα στον ανθρώπινο παράγοντα (η αποτυχία των εργαλείων είναι λιγότερο σημαντική ως αιτία για την λανθασμένη εικόνα που αποκτά ο λήπτης της απόφασης από ότι όταν αυτό συμβαίνει εξαιτίας του ανθρώπινου παράγοντα) και έχουν ως συνέπεια να μην παρουσιάζεται στον λήπτη αποφάσεων η πραγματικότητα σε όλο της το εύρος. Παρατίθενται ενδεικτικά κάποια φαινόμενα που δικαιολογούν την ανωτέρω διαπίστωσή :

«Υποτίθεται ότι οι υφιστάμενοι (σ.σ. πράκτορες των υπηρεσιών πληροφοριών) του λήπτη αποφάσεων έχουν διεκπεραιώσει πιστά τις εντολές τους. Εάν αυτό δεν συμβεί, τότε δύο προβλήματα εμφανίζονται. Πρώτον και πλέον προφανές είναι ότι ο λήπτης αποφάσεων δεν ελέγχει πλήρως την πολιτική. Ανεπιθύμητες εντυπώσεις και δεσμεύσεις θα μπορεί να δοθούν.

Δεύτερον και λιγότερο γνωστό, είναι το σύνολο των προβλημάτων που ανακύπτει όταν ο πράκτορας δεν αναφέρει τις ακριβείς του ενέργειες. Τότε ο λήπτης της απόφασης παραπληροφορείται.

Οι πράκτορες μπορεί να παρακούσουν στις εντολές όταν οι αξίες, οι αμοιβές και η συνήθης κρίση τους διαφέρουν από τις αντίστοιχες του ευρισκόμενου εντός έδρας λήπτη αποφάσεων. Η επιλογή των πρακτόρων και το τί αυτοί στη συνέχεια επιλέγουν να ενεργήσουν είναι σημαντικό ζήτημα, καθώς το να υπηρετεί κανείς ως πράκτορας μπορεί να αλλάξει τις αξίες του και να δημιουργήσει μεταστροφές εκεί που αρχικά δεν υπήρχαν.

Τότε ο πράκτορας μπορεί όχι μόνο να προσπαθήσει να πείσει την κυβέρνησή του για να δεχτεί το διακανονισμό τον οποίο αυτή βρίσκει απαράδεκτο, αλλά μπορεί

---

³² απόφαση: η επιλογή δράσης μεταξύ πολλών εναλλακτικών λύσεων για τις οποίες υπάρχει αβεβαιότητα βλ. Κουσκουβέλης, σ. 282.

επίσης να παραβεί τις εντολές του αποκρύπτοντας για παράδειγμα ορισμένες απαιτήσεις-όρους ή υποδεικνύοντας στην άλλη πλευρά ότι αν παραμείνει σταθερή στη στάση της, η πλευρά που αυτός υπηρετεί, θα υποχωρήσει.

Οι πεποιθήσεις του πράκτορα σχετικά με το ποιές τακτικές είναι κατάλληλες μπορούν επίσης να διαφέρουν από τις απόψεις που έχουν αυτοί εντός της χώρας του. Ο ευρισκόμενος επί τόπου σχεδόν πάντα νιώθει ότι γνωρίζει περισσότερα σχετικά με την τοπική κατάσταση από ό,τι ο ανώτερος του και πιστεύει ότι πολλές από τις οδηγίες είναι απελπιστικά έξω από την πραγματικότητα την οποία ο ίδιος βλέπει. Οι ανώτεροί του, είναι ικανός να συμπεράνει, ότι δεν καταλαβαίνουν το τί συμβαίνει ή το τί μπορεί να επιτευχθεί. Ο πράκτορας οφείλει να πείθει τη δική του πλευρά ότι ακολουθεί τις εντολές και ότι παραμένει σταθερός και ακόμη να υποδείξει στον έτερο πράκτορα από την άλλη πλευρά να προχωρήσει στο συμβιβασμό που ενδεχομένως να απαιτείται... Ένας πράκτορας μπορεί να αρνηθεί να παραδώσει ένα μήνυμα ή μπορεί να υποκαταστήσει ένα μήνυμα της κυβέρνησής του με ένα δικό του... Ακόμα συχνότερα αντί να παραβιάσει της οδηγίες του ο πράκτορας μπορεί να τις διαστρεβλώσει μεταδίδοντας ένα μήνυμα με τρόπο που τροποποιεί το περιεχόμενο, εκφράζοντας συνηθέστερα μία “προσωπική του άποψη” η οποία έρχεται σε αντίθεση με το επίσημο μήνυμα» (Jervis, 1976, σ. 332-333).

Τα ανωτέρω φαινόμενα σε συνδυασμό με τις θεωρίες που ερμηνεύουν τη συμπεριφορά του ίδιου του λήπτη αποφάσεων³³ όπως είναι η θεωρία παιγνίων, το γραφειοκρατικό-οργανισμικό μοντέλο, η κυβερνητική, η παραπληροφόρηση (misperception) κτλ. ερμηνεύουν εν πολλοίς και τις κρινόμενες εκ του αποτελέσματος σωστές ή λανθασμένες αποφάσεις αυτού.

3.5 Η Μέθοδος Πληροφόρησης

Από την πρόσφατη διεθνή βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων προκύπτει η κύρια μέθοδος που ακολουθείται προκειμένου ο λήπτης αποφάσεων να λάβει το τελικό «προϊόν» πληροφόρησης.

Ο Κύκλος Πληροφόρησης της CIA

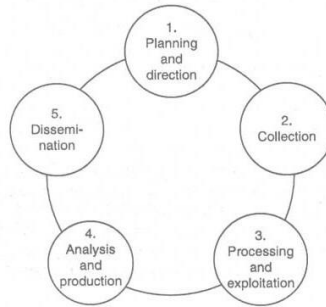
---

³³ Βλ. Κουσκουβέλης, κεφάλαιο 7^ο.

Από πλευράς μεθοδολογίας, η πρώτη διδάξασα αμερικανική Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών, η CIA (Central Intelligence Agency) εφαρμόζει τον παραδοσιακό κύκλο πληροφόρησης τον οποίο βλέπει ως «μία απλή, εύκολη να τη θυμάται κανείς απεικόνιση της “διαδικασίας με την οποία η πληροφορία αποκτάται, μετατρέπεται σε πληροφόρηση και γίνεται διαθέσιμη στους διαμορφωτές της πολιτικής”.

Αντίστοιχα για την επίσημη ιστοσελίδα του FBI, “ο κύκλος πληροφόρησης είναι μια διαδικασία επεξεργασίας ακατέργαστων πληροφοριών σε αψεγάδιαστη πληροφόρηση για να χρησιμοποιηθεί από τους διαμορφωτές της πολιτικής”. Η επαναλαμβανόμενη διαδικασία των βημάτων που προβλέπεται σε έναν τέτοιο κύκλο επιτρέπει στα αιτήματα για πληροφόρηση να υποστούν επεξεργασία ή να προσαρμοστούν με τρόπο ώστε ο κύκλος να ξεκινήσει και πάλι.

Στην πιο συνήθη εκδοχή αυτού του κύκλου (σχήμα 1) που χρησιμοποιείται από τις υπηρεσίες πληροφόρησης των Ηνωμένων Πολιτειών υπάρχουν πέντε βήματα: το πρώτο βήμα είναι ο σχεδιασμός και οι κατευθύνσεις-οδηγίες (planning and direction), συμπεριλαμβανομένων αιτημάτων για πληροφόρηση από την πλευρά των ‘καταναλωτών’ που μερικές φορές ονομάζονται “αιτήματα πληροφόρησης” οι οποίες μετατρέπονται σε λεπτομερείς και ιεραρχημένες εργασίες για τις υπηρεσίες συλλογής πληροφοριών, το δεύτερο βήμα είναι η συλλογή (collection) ακατέργαστων πληροφοριών ή δεδομένων που μπορεί να είναι σχετικές με τις απαιτήσεις, τρίτο βήμα είναι η προώθηση των δεδομένων σε μία μορφή όπου οι αναλυτές πληροφόρησης μπορούν να εκμεταλλευτούν (processing and exploitation), το επόμενο βήμα της ανάλυσης περιλαμβάνει αξιολόγηση των δεδομένων όσον αφορά την αξιοπιστία, τη σχετικότητα, την εγκυρότητα και το περιεχόμενο το οποίο οδηγεί στην παραγωγή μιας αναφοράς πληροφόρησης (analysis and production) και τελευταίο βήμα αφορά στη διάδοση (dissemination) των προϊόντων με τη μορφή είτε προφορικών ενημερώσεων (briefing), είτε γραπτών προϊόντων, φωτογραφιών, χαρτών και γραφικών ή είσοδο στη βάση δεδομένων προς αυτούς που τις χρειάζονται ώστε να υπάρχει από τον καταναλωτή ανατροφοδότηση μέχρι να ξεκινήσει η επόμενη προσέγγιση σχεδιασμού και κατευθύνσεων - οδηγιών.

Σχήμα 1: Κύκλος Πληροφόρησης της CIA

Σημειώνεται ότι για την βρετανική κοινότητα πληροφόρησης υπάρχει μία επιπλέον διάκριση η οποία διαγράφεται μεταξύ της ανάλυσης της πληροφόρησης αυτόνομα και της διαδικασίας η οποία απαιτείται για να μετατραπούν πολύπλοκες τεχνικές αποδείξεις σε περιγραφές του πραγματικού κόσμου (αντικείμενα ή γεγονότα)» (Omand, 2014, σ. 59-60).

3.6 Τα Μέσα Πληροφόρησης

Από πλευράς τρόπων και μέσων παραγωγής πληροφόρησης η διεθνής βιβλιογραφία διακρίνει άλλες παλαιότερες και άλλες πιο πρόσφατες -λόγω εξέλιξης της τεχνολογίας- μορφές πληροφόρησης ως εξής:

3.6.1. Πληροφόρηση μέσω ανθρώπινων πόρων (Human Intelligence - HUMINT)

Ο Marlo (2007) αναφέρει ότι η Πληροφόρηση μέσω ανθρώπινων πόρων (Human Intelligence - HUMINT), αν και λιγότερο δαπανηρή από άλλου είδους πληροφόρηση, είναι η πλέον γνωστή αλλά και αμφιλεγόμενη καθώς υπάρχουν συζητήσεις για την ηθική πλευρά μερικών σχετικών μεθόδων. Πάντως τη θεωρεί καθοριστική για την συλλογή χρήσιμων πληροφοριών από ανθρώπους με επίσημη ή μη κάλυψη, ή από εθελοντές. Σε αντίθεση με την πληροφόρηση μέσω τεχνολογίας που βασίζεται στην επιστήμη, η HUMINT βασίζεται στην ανθρώπινη ευφυΐα, στις ατομικές δεξιότητες και την τύχη. Δεν υπάρχει η βεβαιότητα ότι και ο πλέον άριστα εκπαιδευμένος αξιωματούχος μπορεί να στρατολογήσει ένα πράκτορα όταν έχει μια τέτοια ευκαιρία. Οι όντως αξιόπιστοι πράκτορες είναι λίγοι και δύσκολα βρίσκονται. Είναι εξαιρετικά δύσκολη η διείσδυση σε μια οργάνωση, οπότε δεν είναι σίγουρο ότι η πρόθεση διείσδυσης μπορεί να μετουσιωθεί σε πραγματικότητα. Η αξιοπιστία της κάθε «πηγής» είναι διαρκώς υπό δοκιμή και οι αξιωματούχοι οφείλουν μονίμως να

αμφισβητούν τις πληροφορίες που τους δίνονται. Μια σημαντική διάκριση των πρακτόρων κατά τον Marlo έχει ως εξής:

α. Επίσημη Κάλυψη

Η επίσημη κάλυψη συνήθως παρέχεται στο διπλωματικό προσωπικό. Αυτοί απολαμβάνουν μεγαλύτερης προστασίας λόγω διπλωματικής ασυλίας και έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε ασφαλείς συνομιλίες. Έχουν όμως σημαντικούς περιορισμούς λόγω ιδιότητας για να αλληλεπιδρούν με κρίσιμους πληροφοριακούς στόχους. Οι έχοντες διπλωματική κάλυψη σπάνια έχουν τη δυνατότητα επαφής με το γενικό πληθυσμό σε καθημερινή βάση. Η σημαντικότερη συνεισφορά τους είναι ότι αποτελούν σύνδεσμο ανταλλαγής πληροφοριών με το κράτος που τους φιλοξενεί. Αυτό είναι σύνηθες μεταξύ φίλων και συμμάχων χωρών.

β. Ανεπίσημη Κάλυψη

Η συμβολή πρακτόρων αυτής της κατηγορίας είναι ζωτική για τη συλλογή πληροφοριών, όμως υπάρχει διστακτικότητα η οποία οφείλεται στο ότι η κοινότητα πληροφόρησης HUMINT είναι συντηρητική. Είναι λογικό άνθρωποι που δουλεύουν χωρίς επίσημη κάλυψη να θεωρούν τη θέση τους επίφοβη και να έχουν αμφιβολίες για την εξασφάλιση μιας μακροχρόνιας καριέρας. Η δραστηριότητα αυτού του είδους χωρίς διπλωματική ασυλία δεν αποκλείει κινδύνους σύλληψης, δίκης, καταδίκης και εκτέλεσης, οπότε τέτοιοι άνθρωποι είναι δύσκολο να βρεθούν. Πρόκειται για συνεργασία ετών που μπορεί να καθυστερήσει αισθητά μέχρι να παραχθούν αποτελέσματα. Βέβαια, σε αντίθεση με πράκτορες της προηγούμενης κατηγορίας αυτοί μπορούν άνετα να συναναστραφούν με τον κόσμο και να κινηθούν σε χώρους που δρουν οι ομάδες που τους αφορούν. Έτσι παρουσιάζουν αυξημένες πιθανότητες παροχής αξιοποιήσιμων πληροφοριών.

3.6.2 Πληροφόρηση μέσω ανοιχτών πηγών (Open Source Intelligence - OSINT)

«Το τέλος του έτους 2001 (σ.σ. μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης την 11/9/2001) οδήγησε σε μία νέα εποχή τη συλλογική κοινωνική αντίληψη που αφορά στο πώς οι αρχές θα πρέπει να συλλέγουν, αποθηκεύουν, χρησιμοποιούν και διανέμουν δεδομένα» (Johnson, 2010, σ. 147).

Και καθώς λόγω της τεχνολογικής επανάστασης η συλλογή πληροφοριών, η αποθήκευση, η ανάλυση και οι τεχνολογίες ανάλυσης δεδομένων βελτιώνονται διαρκώς, παρατηρείται παράλληλα μια αυξανόμενη μεταστροφή των υπηρεσιών πληροφόρησης από τις μυστικές στις ανοιχτές πηγές.

«Κατά την άποψη του Mercado η αξία των ανοιχτών πηγών βασίζεται σε έξι σημαντικά σημεία εκτίμησης: την ταχύτητα, την ποιότητα, την καθαρότητα, την ευκολία στη χρήση, το κόστος και την ποσότητα» (Johnson, 2010, σ. 150). Λόγω αυτών των πλεονεκτημάτων η κοινότητα πληροφόρησης οφείλει να επανακαθορίσει τη διάκριση μεταξύ της ανοιχτής πληροφόρησης και των υπηρεσιακών μυστικών.

«Στην εθνογραφική του μελέτη ο πολιτισμικός αναλυτής της αμερικανικής κοινότητας πληροφόρησης Rob Johnston σχολιάζει σχετικά: “Η σύγκρουση μεταξύ της μυστικότητας...και της εξωστρέφειας η οποία είναι απαραίτητος όρος για την επίδειξη βελτίωσης, ήταν ένα επαναλαμβανόμενο θέμα το οποίο έχω παρατηρήσει κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας. Κάθε οργανισμός ο οποίος απαιτεί μυστικότητα για να εκτελέσει τα καθήκοντά του θα πρέπει να παλέψει και συχνά να απορρίψει τη διαφάνεια ακόμα και χάριν της αποτελεσματικότητας. Ένας αριθμός μικρών ομάδων εντός της κοινότητας πληροφόρησης έχουν επιφορτίσει τον εαυτό τους με το να δημιουργούν επίσημους και ανεπίσημους συνδέσμους με μη κερδοσκοπικές, ακαδημαϊκές και βιομηχανικές κοινότητες. Υπάρχει αξιοσημείωτη αύξηση στη χρήση των εναλλακτικών αναλύσεων και των υλικών ανοιχτών πηγών... Η κοινότητα της πληροφόρησης έχει μία υπευθυνότητα να ξανασκεφτεί την σχέση μεταξύ μυστικότητας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας”.

Ο Mercado (2008) τονίζει ότι “πολιτικοί και αξιωματούχοι πληροφόρησης παρερμηνεύουν την μυστικότητα της πληροφόρησης και υποθέτουν ότι η πληροφορία η οποία μυστικά συλλέγεται είναι ανώτερη από αυτή η οποία αποκτάται ανοιχτά”. Επισημαίνει επίσης την “ευκολία της χρήσης της πληροφορίας που αποκτάται από ανοιχτές πηγές σε αντιπαραβολή με την δυσκολία της χρήσης πληροφοριών οι οποίες προκύπτουν από μυστικά, κρυμμένα πίσω από απόρρητα ντουλάπια και προγράμματα ειδικής πρόσβασης... Τα μυστικά είναι δύσκολο να μοιραστούν στους πολιτικούς ακόμα και με φίλους και συναδέλφους αξιωματούχους πληροφόρησης... Ένας αναγνωριστικός δορυφόρος εξελιγμένος, προσγειωμένος και συντηρημένος με κόστος δισεκατομμυρίων δολαρίων μπορεί να παρέχει εικόνες από ένα εργοστάσιο

όπλων και την στέγη του ή από ένα κέλυφος υποβρύχιου. Σε ένα ξένο περιοδικό με μία ετήσια συνδρομή των 100 δολαρίων μπορεί να περιλαμβάνονται φωτογραφίες όχι μόνον από την ταρατσα του εργοστασίου αλλά κι από το δάπεδο, όχι μόνο από το εξωτερικό του υποβρυχίου αλλά και το εσωτερικό του... Υπάρχουν πολλοί περισσότεροι bloggers, δημοσιογράφοι, ρεπόρτερ της τηλεόρασης, αναλυτές και δεξαμενές σκέψης (think tanks) στον κόσμο από ό,τι (υπάρχουν) ερευνητές υποθέσεων. Οι ανοιχτοί ρεπόρτερ με τη δική τους πρόσβαση σε μυστικά, έχουν καλές πιθανότητες να συνθέσουν μικρά κομμάτια πληροφοριών και μπορούν συχνά να προσεγγίσουν, να συνταιριάξουν ακόμα και να ξεπεράσουν τις απόρρητες αναφορές των λίγων". Η υπηρεσίες ασφαλείας θα μπορούσαν να κάνουν εκτεταμένη χρήση μερικών αναλυτών οι οποίοι είναι εκπαιδευμένοι στο να αποκωδικοποιούν πληροφορίες η οποίες αναρτώνται δημοσίως σε λογαριασμούς του Myspace και του Facebook. Εξελιγμένες υπηρεσίες μπορούν να εκμεταλλευτούν τα ιστολόγια (blogs) που επιτρέπουν στο κοινό να κάνει γνωστές τις αντιδράσεις και τις διαμαρτυρίες του.

Εξυπακούεται φυσικά ότι η πληροφορία μέσω ανοιχτής πηγής θα πρέπει να διασταυρώνεται οποτεδήποτε αυτό είναι δυνατό, ώστε να μην βασίζεται μόνο σε μία και μοναδική πηγή ως αυθεντία. Ο προσεκτικός έλεγχος της πληροφορίας από τα blogs και άλλα sites της διαδικτυακής κοινότητας είναι απαραίτητος και πρέπει να διεξάγεται από εκπαιδευμένους αναλυτές (Johnson, 2010, σ. 149-151).

3.6.3 Πληροφόρηση με οπτικά μέσα (Imagery Intelligence - IMINT)

Αυτή η κατηγορία πληροφοριών κατά κανόνα αποδεικνύεται αξιοποιήσιμη μόνο σε συνδυασμό με άλλου είδους πληροφόρηση, προφανώς γιατί μία εικόνα δεν αρκεί για να αποκαλυφθεί η ακριβής πρόθεση των υπό παρακολούθηση ατόμων. Στον αντίποδα, σύμφωνα με τον Marlo (2007), διόλου ευκαταφρόνητες αποδείξεις αποτελούν εικόνες που μαρτυρούν τη συνάντηση και τις εν γένει συναναστροφές βασικών υπόπτων με άλλα γνωστά ή άγνωστα στις Αρχές πρόσωπα, ειδικά όταν το σημείο συνάντησης τυγχάνει αναγνωρίσιμο από τον αναλυτή.

Καθώς η δυνατότητα απεικόνισης κάθε ύποπτης κίνησης, συνάντησης ή υλικού είναι προφανώς ανέφικτη ο ερευνητής βασιζόμενος στις πιθανότητες (πολλά δε μάλλον και στην τύχη) αναγκαστικά επιλέγει πρόσωπα, δραστηριότητες και τόπους (π.χ. σημεία συνάντησης υπόπτων ή χώροι εκπαίδευσης ή δοκιμών) και αντικείμενα που χρήζουν προληπτικής παρακολούθησης κάτι που υποβοηθάται από των συνδυασμό και έτερων στοιχείων που καθιστούν ένα αντικείμενο

παρακολούθησης ιδιαίτερο για το έργο του αναλυτή. Πάντως, στην περίπτωση που ένα σημείο έχει ανακαλυφθεί, η IMINT μπορεί να αξιοποιηθεί.

3.6.4 Πληροφόρηση με τεχνικά μέσα (Technical Intelligence)

Η εξυπηρέτηση της πληροφόρησης μέσω τεχνολογίας περιλαμβάνει κατά τον Marlo (2007) τεχνικές συσκευές όπως π.χ. αυτές της λαθρακρόασης («κοριοί») που τοποθετούνται για παρακολούθηση χώρων. Τέτοια μέσα συνδυάζονται με τη δράση του ανθρώπινου παράγοντα που λειτουργεί υπό κάλυψη και συλλέγει φυσικά στοιχεία.

Εξαιρετικά σημαντική θεωρείται η υποκλοπή των συνεννοήσεων κατά την λήψη αποφάσεων από τα ηγετικά στελέχη μιας υπό παρακολούθηση εγκληματικής ομάδας παρότι διεξάγονται σε πολύ κλειστό κύκλο, αρκεί να είναι γνωστός ο τόπος. Ένας καλά τοποθετημένος μηχανισμός ακουστικής παρακολούθησης προσφέρει τις αναζητούμενες αποδείξεις με την προϋπόθεση ότι τα μέλη της οργάνωσης δεν είναι σε θέση να εντοπίσουν ή να υποπτευθούν την παρουσία της συσκευής στον τόπο συνάντησής τους, πόσω μάλλον να δεχτούν ότι η βάση τους μπορεί να είναι εντοπίσιμη και δεκτική παρακολούθησης από ηλεκτρονικές συσκευές, άρα επισφαλής. Ένα επιθετικό πρόγραμμα τοποθέτησης συσκευών ακρόασης σε γνωστούς ή ύποπτους χώρους συνάντησης ατόμων παρέχει κρίσιμη επιτήρηση της διαδικασίας σχεδιασμού μιας ασύμμετρης επίθεσης.

3.6.5 Πληροφόρηση μέσω σημάτων (Signals Intelligence - SIGINT)

Οι Jensen, McElreath και Graves στο βιβλίο τους “Εισαγωγή στις Σπουδές Πληροφόρησης” (Introduction to Intelligence Studies - 2012) ως προς τη συλλογή πληροφοριών μέσω σημάτων “SIGINT”, σημειώνουν ότι αυτή αφορά στην υποκλοπή ηλεκτρονικών στόχων (τηλέφωνα, ραντάρ, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ηλεκτρονικούς υπολογιστές κ.τ.ό). Διακρίνουν δε δύο κατηγορίες σημάτων: Αυτά που αφορούν i. στην επικοινωνία μεταξύ ατόμων (Communications Intelligence-COMINT) και ii. σε αυτά που αφορούν σε εκπομπές ηλεκτρονικών σημάτων (Electronic Intelligence-ELINT) της οποίας η σύγχρονη εκδοχή θα παρουσιαστεί στη συνέχεια.

Οι τρεις συγγραφείς παρέχουν ορισμένα ιστορικά στοιχεία βάσει των οποίων η SIGINT εμφανίζεται κυρίως από την εφεύρεση του τηλέγραφου το 1844. Κατά τη διάρκεια του αμερικανικού Εμφυλίου Πολέμου η επικοινωνίες μέσω τηλέγραφου έπαιζαν πρωταρχικό ρόλο οπότε και οι προσπάθειες για έγκαιρη υποκλοπή των σημάτων παρείχαν σε κάθε πλευρά το "πλεονέκτημα λήψης απόφασης". Κατά την ίδια περίοδο πρωτοεμφανίστηκε από τις αντίπαλες πλευρές του Εμφυλίου η απόκρυψη των εκπομπών σημάτων μέσω κρυπτογράφησης ή κωδικοποίησης.

Η επινοήση μεθόδων κωδικοποίησης συνοδεύτηκε, όπως είναι λογικό, από την εξεύρεση μεθόδων αποκωδικοποίησης με κορυφαίο παράδειγμα στην ιστορία το "σπάσιμο" του γερμανικού κώδικα "Enigma" που επέτρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες να συντομεύσουν και τελικά να επικρατήσουν με τους υπόλοιπους Συμμάχους στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

«Σήμερα η SIGINT εφαρμόζεται ποικιλοτρόπως από σημεία ακρόασης διασπαρμένα κατά μήκος του πλανήτη έως τους δορυφόρους που παραμένουν σε συγχρονισμένη τροχιά πάνω από ένα συγκεκριμένο στόχο και από τα ειδικά εξοπλισμένα πλοία του Πολεμικού Ναυτικού (Η.Π.Α.) των οποίων οι εξελιγμένες πλατφόρμες που υποκλέπτουν εκπομπές ηλεκτρονικών σημάτων έχουν επεκταθεί με γεωμετρική πρόοδο (Jensen, McElreath και Graves, 2012, σ. 92).

3.6.6. Ηλεκτρονική πληροφορηση (Electronic Intelligence - ELINT)

Οι λεγόμενες «ισχυρές χώρες» του κόσμου, είτε αυτόνομα, είτε δια συμμαχιών, είτε μέσω υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους μετέχουν αναπτύσσουν διαρκώς παρακολουθώντας την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την λεγόμενη ηλεκτρονική πληροφορηση (Electronic Intelligence – ELINT) χάρη στην αξιοποίηση των δορυφόρων. Εν συντομία, αναφέρεται ότι:

-«Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει σήμερα δορυφόρους με ικανότητες εφαρμογής τηλεπικοινωνιών και παρακολούθησης. Προκειμένου να εξυπηρετήσει την ανάπτυξη και τη διατήρηση μίας αμυντικής ευρωπαϊκής ταυτότητας θα πρέπει να εντάξει στην ηλεκτρονική πληροφορηση και δορυφόρους έγκαιρης προειδοποίησης.

-Όσον αφορά την ηλεκτρονική πληροφορηση οι Γαλλία και Γερμανία εστιάζουν σχετικά στο NATO ενώ τηρούν μεταξύ τους μία στενή συμφωνία για την ανάπτυξη μιας νέας γενιάς δορυφόρων παρακολούθησης. Από την άλλη μεριά, το

Ηνωμένο Βασίλειο έχει αξιοσημείωτα στενή σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες στον τομέα αυτό (πρόγραμμα ECHELON κ.ά).

-Ήδη από το Φεβρουάριο του 1986 η Γαλλία είχε αποφασίσει να αναπτύξει έναν πρώτης γενιάς δορυφόρο παρακολούθησης τον HELIOS I. Ακολούθησε μία απόπειρα το 1982 να αναπτύξει ένα τελικά λιγότερο αποτελεσματικό δορυφόρο. Στο πρόγραμμα του HELIOS είχαν συμμετοχή η Ισπανία και η Ιταλία. Από το 1986 ο γαλλικός δορυφόρος SPOT είναι κρίσιμος για σκοπούς παρακολούθησης, παρέχει ένα ευρύ πεδίο καλύπτοντας απέραντες εκτάσεις σε σχετικά μικρές χρονικές περιόδους για χαρτογράφηση και για τους σκοπούς σχεδιασμού αποστολών. Η αμερικανική αεροπορία έγινε ένας βασικός χρήστης του κατά τον Πόλεμο του Κόλπου καθώς δε διέθετε έναν τέτοιου τύπου δορυφόρο στη διάθεσή της»³⁴.

3.6.7. Οικονομική Πληροφόρηση (Financial Intelligence – FININT)

Πρόκειται για μια μορφή πληροφόρησης που εστιάζει κυρίως στην τρομοκρατία: «Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σχετίζεται όχι μόνο με την συλλογή των κεφαλαίων αλλά και με τη μεταφορά αυτών των οικονομικών πηγών από τους συλλέκτες των κεφαλαίων προς τα δίκτυα, τις ομάδες, τους θύλακες και τα πρόσωπα που πραγματικά εμπλέκονται σε τρομοκρατικές δραστηριότητες και επιχειρήσεις. Οι οργανώσεις αυτές είναι αποδεδειγμένο ότι συνεχίζουν να «ξεπλένουν» συγκεκριμένες ροές χρημάτων μέσω διεθνών οικονομικών συστημάτων προσπαθώντας να υπερβούν τα αντίμετρα τα οποία έχουν ως σκοπό να εντοπίσουν την μεταβίβαση των κεφαλαίων μέσω τραπεζών και άλλων οικονομικών ιδρυμάτων.

Το έργο της καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ως ένα κομμάτι της ευρύτερης προσπάθειας για την πάταξη της τρομοκρατίας απαιτεί εξειδικευμένες ικανότητες, τεχνικές και δεξιότητες σε ένα νέο διακριτό πεδίο πληροφόρησης την οικονομική πληροφόρηση, Financial Intelligence - FININT (Rudner, 2005, σ. 45, 47).

3.7 Human Intelligence (HUMINT) vs Information Technology (IT)

Αξίζει να αναφερθεί εδώ, ότι με αφορμή παταγώδεις αποτυχίες των υπηρεσιών πληροφόρησης ώστε να εμποδίσουν την εκδήλωση ασύμμετρων

---

³⁴ Βλ. Strategic Comments: THE GROWING DEMAND FOR EUROPEAN SPACE INTELLIGENCE Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1356788950115>.

επιθέσεων –κυρίως την “11/9”– πολλοί θεωρητικοί και επιχειρησιακοί παράγοντες της αμερικανικής Κοινότητας Πληροφόρησης (Intelligence Community - IC) έσπευσαν να αναπτύξουν μια αμφισβητήσιμη διαλεκτική που απαιτούσε την επιστροφή στην παραδοσιακή HUMINT και σχεδόν απόρριψη των υπολοίπων μορφών πληροφόρησης.

Συγκεκριμένα «πριν και μετά την 11η Σεπτεμβρίου προέκυψε διαφορετική οπτική πάνω στο ζήτημα της βελτίωσης της συλλογής πληροφοριών η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με ειδική έμφαση στις ανθρώπινες πηγές. Μερικοί συγγραφείς έχουν αναγάγει τις ανθρώπινες πηγές (HUMINT) σε (σ.σ. αποκλειστική) απάντηση στην τρομοκρατία... Κάποιες τέτοιες όμως σκέψεις εμπεριέχουν το στοιχείο της αφέλειας και την αναζήτηση τυχόν πανάκειας... Ακόμα και η καλύτερη ανθρώπινη πληροφόρηση (HUMINT) δε θα παρέχει μία μαγική λύση σε στόχους τύπου al Qaeda... Στην πραγματικότητα απαιτείται η αναζήτηση και η σύνδεση πολλών διαφορετικών τύπων πληροφορίας: μυστικών και μη, εγχώριων και ξένων με πολλές διαφορετικές προελεύσεις. Η αντι-Πληροφόρηση στην πραγματικότητα είναι ολιστική έχοντας την ανάγκη αξιοποίησης όλων των δυνατών πηγών.

Αυτό αποτελεί “ίδιον” της γενικότερα εξελιγμένης τεχνολογίας πληροφοριών (InformationTechnology - IT). Η τεχνολογία επηρεάζει όλα τα μέρη της διαδικασίας πληροφόρησης από την συλλογή (και την άμυνα των στόχων που της αντιστέκονται, μέσω π.χ. των συστημάτων κρυπτογράφησης που είναι διαθέσιμα στο εμπόριο) έως και τη διεκπεραίωση της ανάλυσης και την παράδοση αυτής στους παραλήπτες της. Αλλά η σημαντικότερη σχέση της πληροφόρησης με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι η επεκτεινόμενη δυνατότητά της για αναζήτηση μεγάλων όγκων δεδομένων και η πραγματοποίηση συνδέσεων με τρόπους που ήταν αδύνατον παλαιότερα: Η επανάσταση του να μπορεί κανείς να φέρει όλα τα στοιχεία μαζί αυτομάτως για τη διαδικασία ελέγχου και ανάπτυξης των πιθανών “συνειρμών”.

Η εισήγηση εδώ είναι ότι η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μπορεί να έχει την ασύγκριτη οπτική της IT ως εξής: τη δημιουργία ενός «συστήματος των συστημάτων» που θα καθιστούσε όλα τα διαφορετικά είδη σχετικών δεδομένων προσεγγίσιμα σε κάθε αναλυτή που διώκει την τρομοκρατία σε κάθε σταθμό IT.

Παρόλα αυτά, οι αναλυτές θα συνέχιζαν να ειδικεύονται σε συγκεκριμένους στόχους ή σε συγκεκριμένα είδη αποδεικτικών στοιχείων αλλά θα είχαν και μία

περισσότερο κατανοητή και ευρύτερη οπτική όλου του σχετικού υλικού συμπεριλαμβανομένου και του «παράπλευρου» υλικού από ασυνήθιστες πηγές, περισσότερο από αυτό που δεν μπορούσε να είναι εφικτό μέσω των παραδοσιακών μεθόδων, με μία αυξημένη και περισσότερο έγκαιρη ικανότητα να “βελονιάσει και να εξυφάνει” συνδέσεις των αποδεικτικών στοιχείων. Το αντιτρομοκρατικό έργο θα μπορούσε να παράγει περισσότερη διορατικότητα, περισσότερο ευαίσθητη διαστρωμάτωση έρευνας και ταχύτερη τακτική προειδοποίηση. Η προοπτική του IT και η τρομοκρατική απειλή σε συνδυασμό, συνιστούν αυτό ένα στρατηγικό όραμα» (Herman, 2003, σ. 44-45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ

Μετά την εκτενή παρουσίαση της Πληροφόρησης σε ακαδημαϊκό και πρακτικό επίπεδο ακολουθεί η συσχέτισή της με κάθε μορφή ασύμμετρης απειλής όπως αυτές παρατέθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο (βλ. σελίδα 13).

4.1 Πληροφόρηση και Τρομοκρατία

Η επιτυχής καταπολέμηση της τρομοκρατίας βασίζεται στη «διαθεσιμότητα της έγκαιρης και ακριβούς πληροφόρησης» (Kerstetter, 1979, σ. 109). «Μια προσέγγιση στην έγκαιρη πληροφορία περιλαμβάνει τη συμβατική ανθρώπινη πληροφόρηση σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία³⁵ στον τομέα αυτό. Η συλλογή των πληροφοριών καθίσταται δυνατή με τη διείσδυση σε τρομοκρατικές ομάδες και τα συστήματα που τους υποστηρίζουν (συμπεριλαμβανομένου και του κράτους που τυχόν τις χρηματοδοτεί).

Ανάλογη σημασία για την επιτυχή έκβαση δίνεται και μέσω της δράσης των αστυνομικών υπηρεσιών σε τακτικό επίπεδο και στις έρευνες που αυτές διεξάγουν. Η συλλογή πληροφοριών από τα αστυνομικά σώματα που βοηθά στην παρακολούθηση της τρομοκρατικής δράσης είναι κρίσιμη για τον εντοπισμό τρομοκρατικών ομάδων κεντρικά ή περιφερειακά... Η συλλογή πληροφοριών σε εθνικό επίπεδο, εδράζεται σε σχετικές συμφωνίες που ευνοούνται μεταξύ φίλων - συμμάχων κρατών.

Σε στρατηγικό επίπεδο, τα μακροπρόθεσμα προγράμματα πληροφόρησης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας περιλαμβάνουν τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που αφορούν στην τοπική ιστορία, κουλτούρα, θρησκεία, στα πολιτικά, ψυχολογικά χαρακτηριστικά της χώρας από όπου οι τρομοκράτες προέρχονται καθώς και στην ποιότητα των μέτρων ασφαλείας, την αξιοπιστία των τοπικών αστυνομικών αρχών και το επίπεδο των διπλωματικών σχέσεων με τη χώρα αυτή.

---

³⁵ Οι τρομοκράτες βασίζονται στην ανωνυμία, τη μυστικότητα και την ικανότητα να αναμειγνύονται στον περίγυρό τους για να προστατευθούν. Συνεπώς οι επιχειρήσεις τους είναι τόσο μικρής κλίμακας ώστε να μην είναι εύκολο να εντοπιστούν με τη χρήση τεχνικών μέσων και μόνο.

Έτσι λοιπόν, η ανάλυση πληροφοριών αφορά τόσο σε μακροπρόθεσμους σχεδιασμούς αντιμετώπισης απειλών όσο και στη διαχείριση περιστατικών τρομοκρατικής δράσης. Στόχος η ξεκάθαρη, ακριβής προειδοποίηση για συγκεκριμένη απειλή και η λήψη σωστών αποφάσεων από τους αρμόδιους ώστε να δράσουν στον απαραίτητο χρόνο» (Sulc, 1987, σ. 134).

Από μια άλλη οπτική που αφορά περισσότερο στη θεωρητική προσέγγιση της Πληροφόρησης, αξίζει να αναφερθεί ότι «οι περισσότερες σπουδές στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας αγνοούν τον ζωτικό ρόλο της πληροφόρησης... Ο σημαντικός ρόλος του SIGINT, των διασυνδέσεων, της εκμετάλλευσης των εγγράφων και τις ανάκρισης παραβλέπονται. Και μάλιστα τη στιγμή που το είδος της πληροφόρησης που αφορά στην πάταξη της τρομοκρατίας διαφέρει από την παραδοσιακή πληροφόρηση και τα θέματα αυτής. Η ανάλυση της πληροφόρησης και η σχέση της με τον πολιτικό λήπτη αποφάσεων διαφέρουν ουσιωδώς όταν πρόκειται για την πάταξη της τρομοκρατίας.

Αναφέρεται ενδεικτικά ότι στις 20 Σεπτεμβρίου 2001 λίγες μέρες μετά την τρομοκρατική επίθεση, ο Πρόεδρος George W. Bush απευθύνθηκε στον αμερικανικό λαό και στην ομιλία του ανέδειξε “κάθε εργαλείο πληροφόρησης” το οποίο θα μπορούσε να περιλάβει αποφασιστικά χτυπήματα, είτε φανερά στην τηλεόραση είτε κρυφά με μυστικές επιχειρήσεις, μυστικές ακόμα και στη επιτυχία τους. Δέκα χρόνια αργότερα μετά την εξόντωση του Usama Bin Laden την 1η Μαΐου του 2011 ο Πρόεδρος Barack Obama δήλωνε: “απόψε ευχαριστούμε τους αναρίθμητους ειδικούς στην Πληροφόρηση και στην πάταξη της τρομοκρατίας που έχουν ακούραστα δουλέψει να πετύχουν αυτό το αποτέλεσμα .Ο αμερικανικός λαός δεν βλέπει το έργο τους, ούτε γνωρίζει τα ονόματά τους. Αλλά απόψε, νιώθουν την ικανοποίηση της δουλειάς τους και το αποτέλεσμα της απονομής της δικαιοσύνης.”

Παρόλα αυτά η αποτελεσματική χρήση της πληροφόρησης παραμένει παραμελημένη. Πολλά κείμενα που έχουν δημοσιευθεί και αφορούν στην πληροφόρηση επικεντρώνονται στο ζήτημα της εκδήλωσης αιφνιδιαστικών επιθέσεων ελέω αποτυχιών των Υπηρεσιών της, ενώ άλλα περιγράφουν το πόσες διαφορετικές οπτικές υπάρχουν για τα θέματα που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια. Σε αυτά γίνεται λόγος για την ανάγκη επίβλεψης και αναμόρφωσης των Υπηρεσιών Πληροφόρησης» (Byman, 2014, σ. 837-838).

4.2 Πληροφόρηση και Οργανωμένο έγκλημα

Ο Gill (2014) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι τα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντα με όρους διεθνών σχέσεων έδιναν ανέκαθεν έμφαση στην πληροφόρηση τη σχετική με το στρατό και στην εξωτερική πολιτική, κυρίως για θέματα πολέμου - ειρήνης και προσφάτως τρομοκρατίας. Αντιθέτως, η πληροφόρηση η σχετική με το έγκλημα και την εσωτερική ασφάλεια μιας χώρας αντιπροσωπεύεται από πολύ λιγότερη ύλη καθώς όσοι ασχολούνται με την πληροφόρηση έχουν εμμονικά εστίασει την προσοχή τους στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Όλα αυτά, με μια μικρή χρονική διακοπή:

«Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου οι δυτικές υπηρεσίες έχοντας χάσει τον πρωταρχικό τους στόχο και αντιμετωπίζοντας εύλογα μειώσεις προϋπολογισμών είχαν την ανάγκη να βρουν νέα πεδία δράσης μεταξύ των οποίων και το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα το οποίο ταίριαζε απόλυτα στην περίπτωση.

Μία λιγότερο καιροσκοπική σκέψη της δεκαετίας του 1990 ήθελε την ακαδημαϊκή και υπηρεσιακή διεύρυνση της ασφάλειας μακριά από τις εθνικές ή κρατικές της ρίζες με τη διεύρυνση στο πεδίο της ανθρώπινης ασφάλειας.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου πάντως, τόσο τα ακαδημαϊκά όσο και υπηρεσιακά ενδιαφέροντα για την ασφάλεια επέστρεψαν στις παραδοσιακά γνωστές σκέψεις.

Σήμερα λοιπόν, εξακολουθεί να διαπιστώνεται η έλλειψη ενδιαφέροντος για το οργανωμένο έγκλημα από τις σπουδές πληροφόρησης η οποία κατά μία άλλη οπτική οφείλεται και στην έλλειψη ισορροπίας μεταξύ των σπουδών για την πληροφόρηση εξωτερικής πολιτικής και την πληροφόρηση για την εγκληματικότητα. Και αυτό γιατί η πρώτη απολύτως προβλέπεται νομικά ως άσκηση κρατικής ισχύος ενώ η δεύτερη δίνει την εντύπωση τυραννίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πέρα από την δεδομένη (mainstream) βιβλιογραφία που το περιλαμβάνει ακροθιγώς στις σπουδές πληροφόρησης, το εσωτερικό οργανωμένο έγκλημα μελετάται κυρίως από εγκληματολόγους οι οποίοι έχουν δείξει πολύ λίγο ενδιαφέρον στην πληροφόρηση η οποία όταν πρόκειται για το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται ως η “απούσα” διάσταση» (Gill, 2014, σ. 313-314).

Σε πρακτικό επίπεδο όμως, δεν τυγχάνει αμφισβήτησης «η απαίτηση προς τις υπηρεσίες αστυνόμευσης να προχωρήσουν από τον παραδοσιακό τρόπο ανταπόκρισης (ή την τοπική αστυνόμευση) σε έναν πιο προοδευτικό, ο οποίος θα αξιοποιεί την πληροφόρηση ως το πλέον βασικό όπλο απέναντι στην επέκταση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος (Heldon, 2009, σ.125).

Έτσι λοιπόν, στο τρέχον περιβάλλον επιβολής του νόμου όπου αστυνομικές υπηρεσίες είναι στην πρώτη γραμμή της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος όπως και άλλων εγκλημάτων παραδοσιακού επιπέδου, η κατανόηση και η πληροφορία είναι κρίσιμα στοιχεία... Η χρήση επίσης της πληροφόρησης η οποία μπορεί να παραχθεί από την τεχνολογία της πληροφορίας, οι μορφές της οποίας αναπτύχθηκαν νωρίτερα, είναι ένα ενσωματωμένο μέσο για την αντιμετώπιση και αναγνώριση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.» (Congram, 2013, σ. 97).

4.3 Πληροφόρηση και Κυβερνοπόλεμος

«Ο κυβερνοχώρος παρουσιάζει ευκαιρίες για πολλά στάδια του κύκλου πληροφόρησης (βλ. σελίδα 36). Η συλλογή πληροφοριών στον κυβερνοχώρο είναι ιδιαίτερος επιθυμητή λόγω των χαμηλών ρίσκων και πιθανά υψηλών ανταμοιβών-αποδόσεων. Δεν υπάρχει φυσικός κίνδυνος καθώς οι συλλέκτες των πληροφοριών καθισμένοι πίσω από ηλεκτρονικούς υπολογιστές σε ένα ασφαλές περιβάλλον που παρέχει κάποιο κτίριο εξερευνούν στοχευμένα δίκτυα, πιθανόν στην άλλη μεριά του κόσμου.

Επιπλέον, ισχυρές δυνατότητες όπως οι εικόνες υψηλής ανάλυσης από δορυφόρους και ο εντοπισμός στο έδαφος είναι τώρα ευρέως διαθέσιμες στον οποιοδήποτε με μία συσκευή διαδικτύου.

Παράλληλα, ο ιδιωτικός τομέας έχει κάνει σημαντικές τομές στην εργασία της πληροφόρησης σε μία κίνηση η οποία προκλήθηκε εν μέρει από την ανάπτυξη των χρηματοδοτήσεων των κυβερνήσεων (σ.σ. προς ιδιώτες) για την πάταξη της τρομοκρατίας. Αυτές οι εταιρείες αναπτύσσουν εξελιγμένη παρακολούθηση, πλατφόρμες παρακολούθησης και αναγνωρίσεις software λογισμικού, συγκέντρωση δεδομένων και άλλα τεχνικά εργαλεία που συχνά παρατηρούνται σε υπηρεσίες πληροφόρησης και επιβολής του νόμου ανά τον κόσμο.

Άλλες εταιρείες παρέχουν μία πλήρη δυνατότητα συλλογής και ανάλυσης συνδυάζοντας σταθμούς (assets) στο έδαφος με πληροφόρηση ανοιχτών πηγών, περιλαμβάνουν παρακολούθηση από δορυφόρους και ανάλυση από ειδικούς. Η μοντέρνα τεχνολογία πληροφοριών ICT (International Computer Technology) προσφέρει στους καταναλωτές πληροφόρησης τη δυνατότητα να εμπλακούν σε μία κοντά σε πραγματικό χρόνο ανάλυση ακατέργαστων δεδομένων. Δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε αναρίθμητες πηγές όπως blogs, social media, media outlets κτλ.

Παρόλα αυτά, οι άνθρωποι εξακολουθούν να είναι αναντικατάστατοι στις φάσεις της προώθησης και ανάλυσης. Οι υπολογιστές μπορούν να προωθούν ένα πλήθος μορφών δεδομένων αλλά είναι περιορισμένη η ικανότητά τους να παρέχουν συγκεκριμένη ανάλυση σύμφωνα με τη διαδοχή δεδομένα> πληροφορίες> γνώση> σοφία. Οι υπολογιστές κυριαρχούν στην διαχείριση των δύο πρώτων κατηγοριών, ενώ οι άνθρωποι είναι απαραίτητοι για τις δύο τελευταίες. Και πάλι, μόνο ένας άνθρωπος μπορεί να μετατρέψει τα δεδομένα σε γνώση ή να αναγνωρίσει λάθος σε αποτελέσματα τα οποία παράγονται από υπολογιστές» (Clemente, 2014, σ.256-260).

Στον αντίποδα όλων των ανωτέρω ο Clemente σημειώνει και ένα βασικό αρνητικό στοιχείο των δυνατοτήτων που παρέχονται: “Όταν προβάλλεται άμυνα εναντίον ικανών εισβολών μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολο να διακριθεί αν ο εισβολέας διεξάγει κατασκοπεία ή εθνική αναγνώριση. Και τα δύο είναι σημαντικά. Αλλά το τελευταίο είναι ομολογουμένως περισσότερο σοβαρό με δεδομένο ότι μπορεί να ετοιμάζεται για μία κυβερνοεπίθεση. Το χειρότερο συμβαίνει όταν οι εισβολείς αυτοί ανακαλύπτονται πολύ αργότερα, αφού οι πληροφορίες έχουν κλαπεί και οι συνδέσεις των υπολογιστών έχουν τερματιστεί”.

Ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας Ταξίαρχος κ. Γεώργιος ΠΑΠΑΠΡΟΔΡΟΜΟΥ σε συνέντευξη που έδωσε στον γράφοντα την 27^η Σεπτεμβρίου 2018 σχετικά με το ζήτημα του κυβερνοπολέμου, εστίασε ακριβώς στα στάδια διάπραξης μιας κυβερνοεπίθεσης ως εξής: «Ο τρόπος αντίδρασης του αμυνόμενου (π.χ. οργανισμού, κρίσιμης δομής) μιας κυβερνοεπίθεσης καθορίζεται από τους χρόνους (στάδια) κατά τους οποίους αυτή λαμβάνει χώρα: α) κατά την προετοιμασία, β) κατά την διάρκεια και γ) μετά την εκδήλωσή της. Αντίστοιχα αναγνωρίζονται και οι εμπλεκόμενοι δράντες σε κάθε στάδιο. Βασική επιδίωξη είναι η ανακάλυψη της πρόθεσης του επιτιθέμενου κατά το στάδιο της προετοιμασίας. Αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το οργανόγραμμα του οργανισμού το σχετικό με την κυβερνοασφάλεια. Σήμερα, οι ανεπτυγμένες χώρες διαθέτουν Σχέδιο Ασφάλειας και Προστασίας Κρίσιμων

Υποδομών και μία στρατηγική ασφάλειας που θα πρέπει να επικαιροποιείται σύμφωνα με τα διεθνή πρωτόκολλα προς περιορισμό της σχετικής τρωτότητας. Πέραν των ικανοτήτων που διαθέτει ο επιτιθέμενος, η άμυνα του οργανισμού εξαρτάται και από τον υπαρκτό βαθμό επικαιροποίησης του σχεδίου ασφαλείας κατά την προετοιμασία ή εκδήλωση της κυβερνοεπίθεσης. Υπάρχουν δύο στρατηγικοί στόχοι: ο πρώτος αφορά στην αποτροπή της κυβερνοεπίθεσης και ο δεύτερος, αν το προηγούμενο δεν καταστεί εφικτό, αυτή να πραγματοποιηθεί μερικώς ώστε να προκύψουν οι όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες (mitigation: μετριασμός). Σημαντικό ρόλο παίζουν η έννοιες της ανθεκτικότητας (resilience) και της επανάκαμψης (restoration). Για την οχύρωση των κρίσιμων δομών είναι πιθανή η ανάγκη συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα ενώ νευραλγικής σημασίας είναι η εκπαίδευση του αρμόδιου προσωπικού και η πιστοποίησή τους πάντα σε συμμόρφωση με τα σχετικά διεθνή πρωτόκολλα.

Ο Ταξίαρχος κ. ΠΑΠΑΠΡΟΔΡΟΜΟΥ πρόσθεσε επίσης ότι «αρμόδια όργανα για τη συλλογή πληροφοριών που επιτρέπουν την αυξημένη πιθανότητα πρόληψης και αντιμετώπισης των κυβερνοεπιθέσεων είναι: α) ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών (European Union Agency for Cybersecurity - ENISA)³⁶ με αποστολή του να συμβάλλει σε ένα υψηλό επίπεδο ασφάλειας δικτύων και πληροφοριών εντός της Ένωσης και β) η κατά τόπο Εθνική Αρχή Κατά των Ηλεκτρονικών Επιθέσεων - CERT (Computer Emergency Response Team) με αποστολή την πρόληψη και τη στατική και ενεργητική αντιμετώπιση ηλεκτρονικών επιθέσεων κατά δικτύων επικοινωνιών, εγκαταστάσεων αποθήκευσης πληροφοριών και συστημάτων πληροφορικής στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα και τις Κρίσιμες Εθνικές Υποδομές. Επιπλέον η Αρχή είναι υπεύθυνη για τη συλλογή, την επεξεργασία δεδομένων και την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων.

Αντίστοιχα καθήκοντα στον ιδιωτικό τομέα έχει ο Υπεύθυνος Ασφάλειας Πληροφοριών (Chief Information Security Officer - CISO) ως το ανώτατο στέλεχος ενός οργανισμού που είναι υπεύθυνος για να διασφαλίσει ότι οι τεχνολογίες πληροφοριών προστατεύονται επαρκώς».

Ο Ταξίαρχος κ. ΠΑΠΑΠΡΟΔΡΟΜΟΥ έκλεισε επισημαίνοντας μεν τη σαφή διάκριση μεταξύ κυβερνοέγκληματος (CyberCrime) και κυβερνοπολέμου (CyberWar) τονίζοντας δε ότι «όπου αποτυγχάνουμε στην κυβερνοασφάλεια, θα έχουμε κυβερνοέγκλημα».

4.4 Πληροφόρηση και Όπλα Μαζικής Καταστροφής

Όπως νωρίτερα περιγράφηκε, μια τρομοκρατική επίθεση με Όπλα Μαζικής Καταστροφής (Ο.Μ.Κ.) ολοκληρώνεται σε πέντε στάδια (βλ. σελίδα 28). Στη συνέχεια ενδεικτικά εξετάζεται ανά στάδιο ο ρόλος της πληροφόρησης μέσω

---

³⁶ Το αντίστοιχο όργανο στις Ηνωμένες Πολιτείες: Network Information Security & Technology (NIST)

σημάτων (SIGINT) στην προσπάθεια αντιμετώπισης της συγκεκριμένης ασύμμετρης απειλής:

«Στο στάδιο (1), απόφαση για δράση, η “SIGINT” δεν παίζει ιδιαίτερο ρόλο προς παροχή αξιόπιστων και χρήσιμων πληροφοριών. Η λήψη αποφάσεων από τους τρομοκράτες σημειώνεται σε πολύ κλειστό (κεντρικό) κύκλο και αφορά μικρή ομάδα κορυφαίων στελεχών. Ένας κυβερνητικός αξιωματούχος που διώκει την τρομοκρατία βρίσκεται εξαρχής σε μειονεκτική θέση καθώς σε αντίθεση με την τρομοκρατική ηγετική ομάδα έχει να κάνει με μια πληθώρα ανθρώπων – πιθανών τρομοκρατών σε πολλά και διάφορα γεωγραφικά μήκη και πλάτη του κόσμου πριν λάβει την όποια απόφαση αντίδρασης – πρόληψης. Αντιθέτως ο αρχηγός μιας οργάνωσης παίρνει τις βασικές αποφάσεις σε ένα και μόνο τόπο πλαισιωμένος από ελάχιστους έμπιστους επιτελικούς του με τρόπο άμεσο και δια ζώσης (αποφεύγοντας έτσι τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων, άρα και την υποκλοπή πληροφοριών της κατηγορίας “SIGINT”). Ακόμα και αν μια συνεννόηση ηλεκτρονικού τύπου απαιτηθεί, θα πρόκειται για χρήση «αθώων» - κωδικοποιημένων φράσεων και όχι ευθέων νοηματικά μηνυμάτων. Παρόλα αυτά ένας σχολαστικός αναλυτής της “SIGINT” μπορεί να «διαγνώσει» μέσω τέτοιων πληροφοριών ότι οι επικοινωνίες που παρακολουθεί υποκρύπτουν κάποιου είδους σοβαρή απόφαση χωρίς να δύναται να μπορεί να προσδιορίσει τη φύση και τη σημαντικότητα αυτής, πόσω μάλλον το ακριβές περιεχόμενό της.

Στο στάδιο (2), πρόσληψης προσωπικού και προμήθειας εξοπλισμού και υλικού, η “SIGINT” έχει σίγουρα αυξημένη σημασία ως προς την ανίχνευση, εντοπισμό και παρακολούθηση τέτοιων δραστηριοτήτων. Ο αριθμός των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτό το στάδιο (και άρα γνωρίζουν το τί σχεδιάζεται) διευρύνεται μοιραία, οπότε αυξάνεται η πιθανότητα κάποιος από τους εμπλεκόμενους να υποπέσει σε λάθος και να εντοπιστεί π.χ. μέσω μιας τηλεφωνικής επικοινωνίας του. Συνήθως δεν γνωρίζουν όλα τα μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης το πλήρες σχέδιο (κυβελωτή διάθρωση). Σε τέτοιες περιπτώσεις η ηλεκτρονική παρακολούθηση (λαθρακρόαση) είναι αυτή που μπορεί να προσφέρει λύσεις. Προκειμένου οι τρομοκρατικές οργανώσεις να αποκτήσουν ό,τι χρειάζονται σε έμψυχο δυναμικό και υλικοτεχνικό εξοπλισμό αναγκάζονται συνήθως να απευθυνθούν σε προορισμούς που απέχουν από τη βάση τους (π.χ. επιστήμονες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ειδικοί στην παρασκευή χημικών, βιολογικών και πυρηνικών όπλων που πλέον είναι άνεργοι

ή πενιχρά αμειβόμενοι). Το σύστημα SIGINT έχει πρωτεύοντα ρόλο στην παρακολούθηση τέτοιων επικοινωνιών, όπως και εταιριών που παρέχουν υλικά (που πιθανόν να είναι ξεχωριστά και διάσπαρτα σε διαφορετικές χώρες του κόσμου) ικανά να χρησιμοποιηθούν στην παρασκευή όπλων.

Μια άλλη πρωτεύουσα πηγή συλλογής τέτοιου είδους πληροφοριών είναι το διαδίκτυο που παρέχει τη δυνατότητα αναζήτησης του επίμαχου υλικοτεχνικού εξοπλισμού. Είναι προφανές πως όσο το διαδίκτυο θα προσφέρει λύσεις στην αναζήτηση των τρομοκρατών, τόσο η αξιοποίηση της “SIGINT” θα καθίσταται πιο επιτακτική και θα φέρνει αρκετά επιθυμητά αποτελέσματα. Η ειδική της “SIGINT” παρακολουθούν επισκέπτες σε συγκεκριμένα sites και θέτουν υπό επιτήρηση όσους συνδέονται με υπόπτους διασταυρωμένους με τρομοκρατικές οργανώσεις. Τα sites του διαδικτύου (ενημερωτικά δελτία, ειδησεογραφία, chat-rooms και e-mails) παρέχουν λύσεις στα ζητήματα Πληροφόρησης.

Στα στάδια (3) και (4), παραγωγή και δοκιμές, η “SIGINT” δεν μπορεί να έχει σημαντική συμβολή καθώς αυτά αφορούν στην κλειστή ηγετική ομάδα της οργάνωσης και τους τεχνικούς της παρασκευής των όπλων που δρουν όπως είναι φυσικό υπό άκρα μυστικότητα σε μυστικούς φυλασσόμενους από φρουρούς χώρους.

Η συμβολή της τύχης στον εντοπισμό κατά τα στάδια αυτά κάποιου προσώπου που γνωρίζει και από απροσεξία ή αμέλειά του διαρρέει σε τηλεφωνική ή διαδικτυακή συνομιλία του αξιοποιήσιμο πληροφοριακό υλικό σε συνδυασμό με την εμπλοκή του κατάλληλου αναλυτή που εκμεταλλεύεται της δυνατότητες του σωστού συστήματος παρακολούθησης, έχει το δικό της ξεχωριστό ρόλο.

Στο τελικό στάδιο (5) που καταλήγει στην εκδήλωση της επίθεσης η μόνη πιθανότητα είναι ο ηλεκτρονικός εντοπισμός του όπλου ή υλικού που αποτελεί το μέσο εκδήλωσης της τρομοκρατική επίθεσης.

Υποπτες κινήσεις συνιστούν τέλος, η μαζική αγορά αντιασφυξιογόνων μασκών, μαζικές κρατήσεις εισιτηρίων, πυκνές επικοινωνίες των επιχειρησιακών με τους επιτελικούς, τα ηγετικά πρόσωπα της οργάνωσης. Η “SIGINT” μπορεί να καθορίσει τις εξελίξεις προσφέροντας τον επιθυμητό εντοπισμό της τελευταίας στιγμής. Εμπόδια βάζουν οι «αθώες» κωδικοποιημένες φράσεις που απαιτούν την

οξυδέρκεια, την εμπειρία και την μεθοδικότητα του αναλυτή ώστε να αποσαφηνιστεί το πραγματικό νόημά τους» (Marlo, 1999, σ. 57-60).

4.5 Πληροφόρηση και Παράτυπη Μετανάστευση

Καθώς όλα σχεδόν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδιαφέρονται άμεσα ή έμμεσα για τη παράτυπη μετανάστευση κρίνεται πρόσφορο να εξεταστεί η συμβολή της πληροφόρησης στην πάταξη του φαινομένου στα πλαίσια του συγκεκριμένου υπερεθνικού οργανισμού.

Ο ρόλος της Frontex εμφανίζεται πρωταγωνιστικός παρ' ότι σε καμία περίπτωση η Frontières Extérieures -όπως είναι το πλήρες όνομά της- δεν μπορεί να εξεταστεί ως υπηρεσία αντιμετώπισης ασύμμετρων απειλών.

Μολοταύτα, «οι δραστηριότητές της κατευθύνονται μέσω πληροφόρησης. Ο Διευθυντής της εξηγεί ότι η αποστολή της υπηρεσίας του είναι ο συντονισμός της επιχειρησιακής συνεργασίας η οποία καθοδηγείται από την πληροφόρηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για να ενδυναμωθεί η ασφάλεια στα εξωτερικά σύνορα. Η βάση για όλες τις δράσεις της είναι η ανάλυση κινδύνων. Δίνεται βαρύτητα στη συλλογή πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο κάτι που σύμφωνα με το Διευθυντή της υπηρεσίας δεν εστιάζει μόνο στην εκτίμηση απειλών που αφορούν σε μεταναστευτικές κρίσεις αλλά απευθύνεται και στις ικανότητες των κρατών-μελών να διαχειρίζονται τέτοιες κρίσεις στα ευρωπαϊκά εξωτερικά σύνορα. Η Frontex εξελίσσεται σε έναν από τους κόμβους της διεθνούς ανταλλαγής πληροφοριών και διατηρεί επισήμως και ανεπισήμως δεσμούς με συνομιλητές σε άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες όπως και με τις εσωτερικές δομές διακυβέρνησης των κρατών-μελών. Δίνοντας βάση στην διαχείριση των συνόρων (η Frontex) είναι υπεύθυνη για την ανταλλαγή πληροφοριών... τα σύνορα πλέον θεωρούνται φίλτρα πληροφοριών και οι επιχειρησιακές δράσεις που διεξάγονται από τις αρχές συνοριακής φύλαξης των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να υποστηρίζονται από την πληροφόρηση η οποία έχει προκύψει από τη Frontex... Ο ρόλος της Frontex στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας είναι δευτερεύων καθώς πρωταρχικά είναι υπεύθυνη για την επιτήρηση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (Den Boer, 2015, σ. 408-409).

4.6 Πληροφόρηση και Ανταρτοπόλεμος

Έχει ήδη αναφερθεί ότι οι ομοιότητες που χαρακτηρίζουν την τρομοκρατία και τον ανταρτοπόλεμο είναι πολύ περισσότερες από τις διαφορές. Οπότε αβίαστα εξάγεται το συμπέρασμα ότι η εφαρμογή των προτεινόμενων μεθόδων πληροφόρησης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας εν πολλοίς ταυτίζεται με την αντίστοιχη περίπτωση του ανταρτοπολέμου.

Πέραν αυτού, εστιάζοντας κανείς ειδικότερα στο ανταρτοπόλεμο συναντά την ενδιαφέρουσα τοποθέτηση του William M. Hartness (2014) που αναφέρεται κυρίως στην προ της εκδήλωσης αυτού χρονική περίοδο.

Σύμφωνα με τον Hartness λοιπόν, η Πληροφόρηση έχει ευρύ έργο να επιτελέσει πολύ πριν την έλευση του ανταρτοπολέμου καθώς οφείλει να εντοπίσει τυχόν αστάθεια στην κοινωνία του επίμαχου κράτους, να διερευνήσει για δράσεις υπονόμησης και μεθοδικά να συλλέξει τις πληροφορίες που θα χρειαστούν οι δυνάμεις πάταξης του ανταρτοπολέμου που θα κληθούν να υποστηρίξουν την επίσημη κυβέρνηση.

«Η διαδικασία πληροφόρησης στην περίπτωση του ανταρτοπολέμου ξεκινά με μία Μελέτη της Περιοχής (Area Study), μία ενδελεχή βασική έρευνα της υπό εξέταση χώρας από όλες τις απόψεις (γεωγραφική, κοινωνικοπολιτική, οικονομική και στρατιωτική). Τέτοια Μελέτη πρέπει να ξεκινήσει πολύ πριν η στάση καταστεί ενεργή. Αυτό είναι ουσιώδες κατά το σχεδιασμό αντιμετώπισης του ανταρτοπολέμου (Hartness, 2014, σ. 71)

Μετά τη θεωρητική και πρακτική ανάλυση της Πληροφόρησης, την κατηγοριοποιημένη παράθεση των μέσων και την αντιστοιχία εφαρμογής τους ανά μορφή ασύμμετρης απειλής, είναι φυσικό επόμενο να εξεταστεί η λειτουργία των ανάλογων Υπηρεσιών που καλούνται να αξιοποιήσουν τα σχετικά «εργαλεία» και να θέσουν σε εφαρμογή τις λογικές που διέπουν την Πληροφόρηση προκειμένου με απτά αποτελέσματα να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

5.1 Γενικά για τις Υπηρεσίες Ασφαλείας

Το γεγονός της ύπαρξης πολλών Υπηρεσιών που έχουν ως αντικείμενό τους πλήρως ή μερικώς την πληροφόρηση δικαιολογείται καθώς κάθε κράτος ή υπερεθνικός οργανισμός που ενδιαφέρεται για την κατοχύρωση της ασφάλειας στο βαθμό που το(ν) αφορά, έχει ανάγκη τη θεσμοθέτηση και τη λειτουργία τέτοιων Υπηρεσιών. Από τα αμιγώς θεσμικά Αστυνομικά Σώματα (και γενικότερα Σώματα Επιβολής του Νόμου) των κρατών μέχρι τις λεγόμενες Μυστικές Υπηρεσίες (επισήμως: Υπηρεσίες Πληροφόρησης) κρατών και υπερεθνικών οργανισμών υπάρχουν ινστιτούτα ασφαλείας τα οποία διαφοροποιούνται ως προς τη μυστικότητα, την επιχειρησιακή ή μη λειτουργία τους, την ικανότητα ανάλυσης των πληροφοριών, το χρονικό και γεωγραφικό εύρος δράσης τους αλλά και την πρόθεσή τους για συνεργασία και τη διάθεσή τους για ανταλλαγή πληροφοριών. Πάντως όλα αυτά τα σώματα ανεξαρτήτως οργανικής δομής και σύνθεσης συνιστούν στο σύνολό τους τις Υπηρεσίες Ασφαλείας των οποίων τα στελέχη, με βασικό 'όπλο' μεταξύ άλλων και την πληροφόρηση, απασχολούνται πλήρως ή εν μέρει με την πάταξη των ασύμμετρων απειλών. Καταρχήν, υπενθυμίζονται εν συντομία οι πλέον γνωστές.

5.2 Οι γνωστότερες Υπηρεσίες Ασφαλείας

5.2.1 International Criminal Police Organization (INTERPOL)

Η INTERPOL³⁷, της οποίας το πλήρες όνομα είναι Διεθνής Οργάνωση Εγκληματολογικής Αστυνομίας (International Criminal Police Organization) συνιστά ένα διακυβερνητικό οργανισμό. Κύρια αποστολή της είναι η ευχερής συνεργασία των Αστυνομικών Σωμάτων των 194 χωρών-μελών που τη συνθέτουν. Η INTERPOL διευκολύνει τα Αστυνομικά Σώματα των χωρών στο να μοιράζονται και να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με εγκλήματα και εγκληματίες, παρέχοντας παράλληλα ένα εύρος τεχνικής και επιχειρησιακής υποστήριξης. Η Υπηρεσία

---

³⁷ Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα της Interpol: <https://www.interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.

διοικείται και συντονίζεται από ένα Γενικό Γραμματέα και απαρτίζεται από αστυνομικούς και πολίτες, εδρεύει στη Λυών της Γαλλίας και υποστηρίζεται πληροφοριακά από δορυφορικά κέντρα σε διάφορες περιοχές. Σε κάθε χώρα η INTERPOL διατηρεί ένα Κεντρικό Εθνικό Γραφείο (National Central Bureau -NCB) που βρίσκεται επί 24ωρου βάσεως σε επαφή με τη Γενική Γραμματεία της κεντρικής διοίκησης και τα άλλα αντίστοιχα Γραφεία.

Κάθε Κεντρικό Εθνικό Γραφείο στελεχώνεται από αξιωματικούς του Αστυνομικού Σώματος της οικείας χώρας και υπάγεται συνήθως στο αντίστοιχο Υπουργείο που είναι υπεύθυνο για την αστυνόμευση. Η INTERPOL:

- διαθέτει 17 βάσεις δεδομένων αστυνομικού ενδιαφέροντος με πληροφορίες για εγκλήματα και εγκληματίες, από ονόματα και αποτυπώματα μέχρι κλεμμένα διαβατήρια, τα οποία είναι διαθέσιμα σε πραγματικό χρόνο σε κάθε χώρα,

- εστιάζει στην τρομοκρατία, το κυβερνοέγκλημα και το οργανωμένο έγκλημα,

- παρέχει ερευνητική υποστήριξη (εγκληματικές και εγκληματολογικές έρευνες και αναλύσεις) προκειμένου να εντοπιστούν φυγάδες σε όλο τον κόσμο,

- φροντίζει για την εκπαίδευση των στελεχών της ώστε οι αξιωματούχοι σε διάφορες περιοχές να γνωρίζουν πώς να δουλεύουν αποτελεσματικά και να συνεργάζονται με τις υπηρεσίες της και

- προχωρεί σε προβλέψεις διαμόρφωσης των τάσεων του διεθνούς εγκλήματος.

Ενδιαφέρον τέλος, παρουσιάζει το γεγονός ότι η INTERPOL επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία σε θέματα αστυνομικού ενδιαφέροντος ακόμα και σε χώρες οι οποίες δεν έχουν μεταξύ τους διπλωματικές σχέσεις.

Σημειώνεται δε, ότι η Υπηρεσία λειτουργεί με πολιτική ουδετερότητα και ότι κατά τις δράσεις της πάντοτε λαμβάνονται υπόψη τα όρια και οι περιορισμοί που θέτουν οι ισχύοντες νόμοι στις διάφορες χώρες.

5.2.2 European Police Office (EUROPOL)

«Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (European Police Office -EUROPOL) συγκροτήθηκε με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την υπογραφή της

συνθήκης του Maastricht το Φεβρουάριο του 1992 και τέθηκε σε λειτουργία το Νοέμβριο του 1993.

Η EUROPOL συντονίζει την αστυνομική συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα της παρεμπόδισης και καταπολέμησης του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας αλλά και άλλων μορφών σοβαρών εγκλημάτων. Έχει έδρα στη Χάγη της Ολλανδίας και το βασικό της αντικείμενο είναι η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστεί το οργανωμένο έγκλημα, η διακίνηση ναρκωτικών, τα δίκτυα παράνομης μετανάστευσης, το εμπόριο κλεμμένων οχημάτων, το trafficking, η πορνογραφία ανηλίκων, οι παράνομες οικονομικές συναλλαγές, το εμπόριο ραδιενεργού και πυρηνικού υλικού και η τρομοκρατία.

Ένα από τα καθήκοντά της είναι η εγκαθίδρυση και διατήρηση ενός συστήματος υπολογιστών που επιτρέπει την αποθήκευση δεδομένων, την ανάλυση και αξιοποίηση αυτών. Ένα Ειδικό Σώμα Επιτήρησης³⁸ που συστάθηκε από δύο ειδικούς στον τομέα της προστασίας προσωπικών δεδομένων από κάθε κράτος-μέλος παρακολουθεί το περιεχόμενο και τη χρησιμότητα όλων των προσωπικών δεδομένων που κρατούνται στη EUROPOL προκειμένου να εμποδιστεί η κακόβουλη χρήση αυτών. Η Συνθήκη της Λισαβόνας διέυρνε τις εξουσίες της στον τομέα της συλλογής πληροφοριών και της συμμετοχής της στην έρευνα σοβαρών εγκλημάτων. Η Υπηρεσία απέκτησε ευρύτερη προστασία των πληροφοριών που κρατούνται σε αυτήν και περισσότερο ενεργό συμμετοχή των Εθνικών Κοινοβουλίων στην επιτήρησή της. Η EUROPOL αναφέρει στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το οποίο συντίθεται από τους Υπουργούς Δικαιοσύνης και τους Υπουργούς Εσωτερικών και είναι υπεύθυνο για τον έλεγχο και την διαχείριση των λειτουργιών της (Buljevic, 2011, σ. 22-23).

Η Αντιστράτηγος κα. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ στη συνέντευξη που παραχώρησε στο γράφοντα, επεσήμανε ότι «υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στην λειτουργία της INTERPOL η οποία λαμβάνει χώρα σε εικοσιτετράωρη βάση με τα στελέχη της να ανταποκρίνονται στα αιτήματα των συναδέλφων τους σε πραγματικό χρόνο (real time) και στη λειτουργία της EUROPOL των οποίων τα στελέχη εργάζονται κατά την

---

³⁸ Για τη σημασία της επιτήρησης/επίβλεψης των Υπηρεσιών Ασφαλείας βλ. επόμενο κεφάλαιο.

γραφειοκρατική αντίληψη τόσο χρονικά (ώρες 09.00'-17.00') όσο και ουσιαστικά (με Αναλυτικούς Φακέλους Εργασίας - Α.Φ.Ε.).

Για το λόγο αυτό στην περίπτωση της EUROPOL εναπόκειται στους αστυνομικούς συνδέσμους το εάν θα συνεργαστούν (διμερώς) μεταξύ τους για την διαχείριση επειγουσών καταστάσεων σε πραγματικό χρόνο».

5.2.3 Federal Bureau of Investigation (FBI)

Το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών (Federal Bureau of Investigation - FBI)³⁹ των ΗΠΑ συνιστά έναν οργανισμό εθνικής ασφάλειας που λειτουργεί με άξονα την πληροφόρηση και εστιάζει στις απειλές έχοντας καθήκοντα παραγωγής πληροφόρησης αλλά και εφαρμογής του νόμου. Απαρτίζεται από περισσότερους από 30.000 πράκτορες, αναλυτές και άλλους ειδικούς που εργάζονται σε εικοσιτετράωρη βάση σε παγκόσμιο εύρος προκειμένου να προστατεύσουν τις Ηνωμένες Πολιτείες από την τρομοκρατία, την κατασκοπεία, τις κυβερνοεπιθέσεις, τις εγκληματικές απειλές ευρείας κλίμακας και να παρέχουν στους πολλούς συνεργάτες της Υπηρεσίας υποστήριξη, συνεργασία, εκπαίδευση και ηγεσία.

Το FBI εδρεύει στην Ουάσινγκτον, διαθέτει 56 κατά τόπους γραφεία σε μεγάλες πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών, περισσότερα από 350 γραφεία δορυφορικής υποστήριξης αλλά και 60 διεθνή γραφεία που λειτουργούν ως νόμιμοι σύνδεσμοι εντός των Πρεσβειών των Ηνωμένων Πολιτειών παγκοσμίως.

Λειτουργεί υπό τους περιορισμούς που θέτει το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών και ως γνωστόν θεωρείται κοινώς ως η «Ομοσπονδιακή Αστυνομία» των Ηνωμένων Πολιτειών με τα στελέχη της να έχουν τη δυνατότητα μετακίνησης, επιχειρησιακής δράσης και επέμβασης σε κάθε Πολιτεία των Η.Π.Α..

5.2.4 Central Intelligence Agency (CIA)

Η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών⁴⁰ (Central Intelligence Agency – CIA) των Ηνωμένων Πολιτειών αποτελεί μάλλον την πιο γνωστή Υπηρεσία Πληροφόρησης τον κόσμο. Συστάθηκε το 1947 με την υπογραφή της Πράξης Εθνικής Ασφάλειας από τον τότε Πρόεδρο Harry S. Truman. Με την ίδια Πράξη

³⁹ Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα του FBI: <https://www.fbi.gov/about> .

⁴⁰ Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα της CIA: <https://www.cia.gov/index.html> .

δημιουργήθηκε και ο θεσμός του Διευθυντή της Υπηρεσίας (Director of Central Intelligence - DCI) για να υπηρετεί ως επικεφαλής της Κοινότητας Πληροφόρησης (Intelligence Community) των Ηνωμένων Πολιτειών και να δρα ως ο πρωταρχικός σύμβουλος του Προέδρου των Η.Π.Α. σε θέματα πληροφόρησης που αφορούν στην εθνική ασφάλεια.

Μετά την '11η Σεπτεμβρίου' -οπότε και διαπιστώθηκε έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των πολλών υπηρεσιών πληροφόρησης που διαθέτουν οι Ηνωμένες Πολιτείες- θεσμοθετήθηκε ο Διευθυντής Εθνικής Πληροφόρησης (Director of National Intelligence - DNI) με καθήκοντα συντονισμού όλων των αμερικανικών Υπηρεσιών Πληροφόρησης⁴¹, ο οποίος απέσπασε κάποια καθήκοντα από τον DCI.

Ο διευθυντής της CIA πάντως εξακολουθεί να υπηρετεί ως επικεφαλής της Υπηρεσίας υπαγόμενος πλέον στον DNI.

Οι αρμοδιότητες του Διευθυντή της CIA περιλαμβάνουν:

- τη συλλογή πληροφόρησης μέσω HUMINT και άλλων κατάλληλων μέσων,
- τη συσχέτιση και αξιολόγηση πληροφόρησης η οποία σχετίζεται με την εθνική ασφάλεια και την κατάλληλη διάδοσή της στις αρμόδιες Υπηρεσίες και στελέχη,
- την παροχή κατευθύνσεων και το συντονισμό της διαδικασίας συλλογής πληροφόρησης εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών μέσω ανθρωπίνων πηγών και άλλων παραγόντων της κοινότητας πληροφόρησης καθώς διαθέτει τη σχετική έγκριση,
- τη συνεργασία με άλλα τμήματα, υπηρεσίες και παράγοντες της αμερικανικής Κυβέρνησης που εγκεκριμένα λαμβάνουν την πληροφόρηση ώστε να επιβεβαιώνεται για την αποτελεσματική αξιοποίησή της, λαμβανομένων πάντα υπόψη των κινδύνων για τις Ηνωμένες Πολιτείες που ελλοχεύουν κατά την λανθασμένη αξιοποίηση τέτοιου είδους πληροφόρησης και
- την άσκηση λειτουργιών και καθηκόντων που σχετίζονται με την πληροφόρηση και επηρεάζουν την εθνική ασφάλεια, κατόπιν κατευθύνσεων που του δίνει ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. ή ο DNI.

---

⁴¹ Βλ. Πράξη περί Μεταρρύθμισης της Πληροφόρησης και Πρόληψης της Τρομοκρατίας του 2004.

Η βασική λειτουργία των στελεχών της CIA αφορά στην υποστήριξη του Διευθυντή τους ώστε ο τελευταίος να είναι συνεπής απέναντι στα ανωτέρω καθήκοντα.

Προκειμένου να πετύχει στην αποστολή της, η CIA εμπλέκεται στην έρευνα, την ανάπτυξη και την εφαρμογή υψηλού επιπέδου τεχνολογίας για σκοπούς πληροφόρησης. Ως ξεχωριστή υπηρεσία, αποτελεί ανεξάρτητη πηγή ανάλυσης στα θέματα που την αφορούν αλλά επίσης συνεργάζεται στενά με άλλους οργανισμούς της κοινότητας πληροφόρησης προκειμένου να εξασφαλίζει ότι ο καταναλωτής πληροφόρησης -είτε πρόκειται για πολιτικό της Ουάσινγκτον είτε για διοικητή στο πεδίο της μάχης- διαθέτει την καλύτερη δυνατή πληροφόρηση.

Η μεταβαλλόμενη παγκόσμια πραγματικότητα έχει επαναπροσδιορίσει την ατζέντα της εθνικής ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών με τη CIA να αντιμετωπίζει τις αντίστοιχες προκλήσεις ως εξής:

- δημιουργώντας ειδικά πολυσυλλεκτικά κέντρα που αντιμετωπίζουν θέματα υψηλής προτεραιότητας όπως η μη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, η αντικατασκοπεία, το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, τα ναρκωτικά, το trafficking, το περιβάλλον και ο έλεγχος των όπλων,
- επιδιώκοντας ισχυρότερες συνεργασίες μεταξύ των διαφόρων πεδίων συλλογής πληροφόρησης και ανάλυση όλων των πηγών,
- συμμετέχοντας ενεργά στην Κοινότητα Πληροφόρησης στην προσπάθεια παραγωγής ανάλυσης από όλες τις πηγές στο σύνολο των θεμάτων που επηρεάζουν την εθνική ασφάλεια,
- συνεισφέροντας στην αποτελεσματικότητα της Κοινότητας Πληροφόρησης στο σύνολό της διαχειριζόμενη υπηρεσίες κοινού ενδιαφέροντος που αφορούν στις IMINT και OSINT και συμμετέχοντας σε συνεργασίες με άλλες υπηρεσίες πληροφόρησης στα πεδία της έρευνας της ανάπτυξης και της τεχνικής συλλογής πληροφοριών.

Επιγραμματικά, η βασική αποστολή της CIA είναι να επιτυγχάνει μέσω των δράσεών της, των πληροφοριών που συλλέγει και των ερευνών που διεξάγει τη διαρκή παροχή τακτικού και στρατηγικού πλεονεκτήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες,

να προλαμβάνει απειλές και ευρύτερα ζητήματα που αποτελούν κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών συλλέγοντας πληροφόρηση που την αφορά, να παράγει ανάλυση αντικειμενική από όλες τις πηγές, να διεξάγει αποτελεσματική μυστική δράση όπως αυτή κατευθύνεται από τον Πρόεδρο και να προστατεύει τα μυστικά που διατηρούν το αμερικανικό έθνος ασφαλές.

5.2.5 Secret Intelligence Service (SIS)

Η Μυστική Υπηρεσία Πληροφόρησης (Secret Intelligence Service - SIS)⁴², γνωστή επίσης και ως ΜΙ6, εργάζεται μυστικά στο εξωτερικό αναπτύσσοντας ξένες επαφές και συγκεντρώνοντας πληροφόρηση ώστε να εξασφαλίζει στο Ηνωμένο Βασίλειο ασφάλεια και ευημερία. Η Υπηρεσία επιτρέπει στο Ηνωμένο Βασίλειο να αναγνωρίζει και να εκμεταλλεύεται ευκαιρίες όπως επίσης και να προσδιορίζει κινδύνους για την εθνική ασφάλεια, την στρατιωτική αποτελεσματικότητα και την οικονομία. Τα στελέχη της εργάζονται σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, την επίλυση των διεθνών συγκρούσεων και την αντιμετώπιση της διάδοσης των πυρηνικών και άλλων μη συμβατικών όπλων. Επίσης εργάζεται για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και τη γενικότερη αναγνώριση απειλών. Λειτουργεί εντός ενός αυστηρού νομικού πλαισίου. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνει η υπηρεσία παρέχονται μέσω πρακτόρων, διατιθέμενων τεχνικών πηγών και με τη στενή συνεργασία και σχέση με ξένες υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφόρησης.

5.3 Μυστικές Υπηρεσίες – Κατασκοπεία

Από τις πέντε Υπηρεσίες που παρουσιάστηκαν παραπάνω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πλευράς κοινής γνώμης ανέκαθεν παρουσίαζαν οι δύο τελευταίες (CIA και ΜΙ6) καθώς η πλήρης δράση τους έχει ένα πρόσθετο στοιχείο που προκαλεί περιέργεια μεν, αμφισβήτηση δε: τη μυστικότητα.

Από επιστημονικής πλευράς και για τις Σπουδές Ασφαλείας, οι λεγόμενες Μυστικές Υπηρεσίες (Υπηρεσίες Πληροφόρησης) συνιστούν σήμερα στο σύνολό τους, γενικότερο αντικείμενο μελέτης αφού πλέον αναγνωρίζεται η θεμελιώδης συμβολή τους στην εθνική και παγκόσμια ασφάλεια και η δράση τους έχει γίνει αποδεκτή από τους πολίτες που απαιτούν την πάταξη των ασύμμετρων απειλών, ίσως

---

⁴² Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα της ΜΙ6: <https://www.sis.gov.uk/index.html>.

μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε ο όρος «κατασκοπεία» που κατεξοχήν συνοδεύει την εν γένει λειτουργία τους να έχει σήμερα -σχεδόν- αποδαιμονοποιηθεί.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑΣ

Η κατασκοπεία ως πρακτική θεωρείται τόσο παλαιά όσο σχεδόν η ίδια η ανθρώπινη ιστορία. Ο Terry Crowley στο βιβλίο του "The Enemy Within - A History of Espionage" (2006), επισημαίνει την καθοριστική συμμετοχή των κατασκόπων στην ιστορική καταγραφή των γεγονότων. Αποσπασματικά αναφέρονται τα εξής:

-το αρχαιότερο ντοκουμέντο που διασώζεται και αφορά στην κατασκοπεία χρονολογείται στην εποχή του Φαραώ Ραμσή Β' (1279 π.Χ.-1213 π.Χ.) κατά τον πόλεμο των Αιγυπτίων εναντίον των Χετταίων και συγκεκριμένα στη μάχη του Καντές (1254 π.Χ.). Ο ρόλος των κατασκόπων είναι μεν η συλλογή πληροφοριών, αλλά συχνά χρησιμοποιούνται και για να διασπείρουν λανθασμένες πληροφορίες στον εχθρό ώστε εσκεμμένα να τον παραπλανήσουν. Κάτι τέτοιο συνέβη με τους Χετταίους των οποίων οι κατάσκοποι έπεισαν τον Ραμσή ότι ο χεττιτικός στρατός βρισκόταν πολύ μακριά από το Καντές. Όταν έφτασε ο Ραμσής στο Καντές, ένωσε δυσάρεστη έκπληξη βρίσκοντας πολυάριθμο στρατό των Χετταίων έτοιμο να αντιμετωπίσει τους Αιγυπτίους,

-η ίδια η Παλαιά Διαθήκη είναι επίσης μία πλούσια πηγή για την ιστορία της κατασκοπείας. Στο βιβλίο της Γένεσης ο Ιωσήφ κατηγορεί τους αδελφούς του, οι οποίοι νωρίτερα τον είχαν πουλήσει ως σκλάβο, ότι είναι κατάσκοποι της Χαναάν που κατόπτευαν τα απροστάτευτα σημεία κατά το μήκος των αιγυπτιακών συνόρων. Ο Μωυσής δε, οδηγώντας τους Ισραηλίτες στη Γη της Επαγγελίας έστειλε κατασκόπους για να ανιχνεύουν την κατάλληλη πορεία που έπρεπε να ακολουθήσουν και τις πόλεις που έπρεπε να διέλθουν. Είχε μάλιστα διορίσει δώδεκα κατασκόπους όσες είναι και οι αρχαίες φυλές του Ισραήλ. Την τακτική του Μωυσή συνέχισε και ο Ιησούς του Ναυή ο οποίος οδήγησε τελικά στη Γη της Επαγγελίας τους Ισραηλίτες,

-ως πρώτη γυναίκα κατάσκοπος στην καταγεγραμμένη ιστορία θεωρείται η Δαλιδά η οποία κατέφερε να αποσπάσει για λογαριασμό των Φιλισταίων από το Σαμφών το μυστικό της δύναμής του,

-ο Sun Tzu προτιμούσε να χρησιμοποιεί κατασκόπους προκειμένου αυτοί να αναγνωρίσουν την ισχύ, την τοποθεσία και τις προθέσεις του εχθρού προσπαθώντας

να κάνει σύντομους πολέμους υπολογίζοντας τα μεγάλα ποσά χρημάτων που θα έπρεπε να ξοδευτούν καθώς οι πόλεμοι χωρίς πληροφορίες ήταν εκτεταμένοι. Ο Sun Tzu αναγνωρίζει πέντε διαφορετικές κατηγορίες κατασκόπων: i. τους τοπικούς κατασκόπους, που βρίσκονταν ανάμεσα στους ντόπιους μιας περιοχής, ii. τους κατασκόπους εκ των έσω, που βρίσκονταν μεταξύ των αξιωματούχων του εχθρού που ήταν καταδεκτικοί σε τέτοιου είδους δράση καθώς στερούνταν προαγωγής από τη διοίκηση, βρίσκονταν σε δυσμένεια από αυτή ή απλώς χρηματίζονταν (ακόμη και ο Ιούδας ο Ισκαριώτης που συμφώνησε να προδώσει τον Ιησού - κατά τη διάκριση που επιχειρεί ο Sun Tzu - συνιστά μυστικό πράκτορα των αρχιερέων ως ένας “κατάσκοπος εκ των έσω”), iii. αναλώσιμους κατασκόπους, στους οποίους εσκεμμένα παρέχονταν λανθασμένες πληροφορίες προκειμένου εάν συλληφθούν από τον εχθρό να του τις μεταφέρουν, iv. τους επιβίωσαντες κατασκόπους, οι οποίοι κατάφερναν αφού συλλέξουν πληροφορίες να επιστρέψουν από τις γραμμές του εχθρού και v. τους κατασκόπους που άλλαζαν στρατόπεδο (διπλοί πράκτορες), τους οποίους θεωρούσε και τους πλέον σημαντικούς,

-η δράση των κατασκόπων αναφέρεται επίσης στα κείμενα του Ηροδότου και του Ξενοφώντα όπου μάλιστα ο τελευταίος αναφέρει ότι παρότι οι Έλληνες έδιναν μεγάλη σημασία στους μάντεις και τους οιωνούς δεν μπορούσαν να αγνοήσουν και την πληροφόρηση μέσω ανθρώπινων πόρων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι καθώς ο Ξέρξης προετοιμαζόταν να εισέλθει στην Ελλάδα οι σύμμαχοι των ελληνικών πόλεων-κρατών έστειλαν τρεις κατασκόπους στην Ασία για να συλλέξουν πληροφόρηση για τον τεράστιο περσικό στρατό. Αυτοί συνελήφθησαν στις Σάρδεις καταμετρώντας τις δυνάμεις του Ξέρξη. Ομοίως λειτούργησε και ο Ξέρξης στέλνοντας έναν κατάσκοπο να ανιχνεύσει τη θέση των Ελλήνων στις Θερμοπύλες. Ο σπαρτιάτης βασιλιάς Λεωνίδα εσκεμμένα επέτρεψε στον κατάσκοπο να δει την ελληνική θέση, όχι όμως και όλες τις δυνάμεις των Ελλήνων που υπερασπίζονταν τη θέση αυτή,

-ο Μέγας Αλέξανδρος λέγεται ότι ήταν ο πρώτος ο οποίος εφάρμοξε λογοκρισία ανοίγοντας τα γράμματα των στρατιωτών του τα οποία έλεγχε πριν αυτά σταλούν στη Μακεδονία,

-στη ρωμαϊκή εποχή γνωστοί είναι “αι ειδοί του Μαρτίου” με τη μοναδική αναφορά πληροφόρησης την οποία ο Ιούλιος Καίσαρας αγνόησε κάτι που είχε ως συνέπεια την δολοφονία του από τους Γάιο Κάσσιο Λογγίνο και τον Μάρκο Ιούνιο Βρούτο,

-στο Βυζάντιο ο Προκόπιος (500-560μ.Χ.) στο αιρετικό για την εποχή βιβλίο του “Η Μυστική Ιστορία της Αυλής του Ιουστινιανού” (527-565 μ.Χ) αποκαλύπτει το ρόλο των πρακτόρων οι οποίοι λειτουργούσαν ως ταχυδρόμοι και έφερναν νέα από τις δράσεις των κυβερνητών και άλλων πολιτών, κάνει αναφορά στη Θεοδώρα που από τότε που έγινε Αυτοκράτειρα (523μ.Χ.) διατηρούσε ευρύ δίκτυο κατασκόπων προκειμένου να την ενημερώνουν για το τί λέγεται εναντίον της αλλά και στην αξιοποίηση από τους Βυζαντινούς των Χριστιανών Αράβων ως κατασκόπων στις συγκρούσεις του Βυζαντίου με τους Μουσουλμάνους,

-στην εποχή των Λουδοβίκων ο καρδινάλιος Richelieu (1585-1642) αξιοποιούσε κατασκόπους για να διασφαλίζει την απόλυτη μοναρχία,

-ο Φρειδερίκος βασιλιάς της Πρωσίας και ένας από τους πιο επιτυχημένους στρατιωτικούς διοικητές στην ιστορία, στον πόλεμο για την Αυστριακή Διαδοχή (1740-48) και στον Επταετή Πόλεμο (1756-63) απασχολούσε κατασκόπους με εξαιρετικά αποτελέσματα,

-στη Γαλλική Επανάσταση του 1789 και την εποχή του Ναπολέοντα από τους κατασκόπους γινόταν ανάκριση των ταξιδιωτών, των αιχμαλώτων πολέμου και των λιποτακτών και ανάγνωση της υποκλαπέισας αλληλογραφίας. Επίσης οι διπλωμάτες πράκτορες δούλευαν σε ξένες πόλεις και οργανώνονταν έτσι ώστε να δημιουργούν δίκτυα κατασκοπείας.

Τέλος, στις πιο σύγχρονες ιστορικές περιόδους είναι γνωστή η εφαρμογή της κατασκοπείας στους Α΄ και Β΄ Παγκοσμίους Πολέμους και την εποχή του Ψυχρού Πολέμου από αμφότερες τις αντίπαλες πλευρές οπότε και η εξέλιξη των πραγμάτων οδήγησε σε ένα προοδευμένο στάδιο όπου η κατασκοπεία έπαψε να ασκείται από μεμονωμένα πρόσωπα αλλά ανατέθηκε σε αυτόνομες μυστικές υπηρεσίες με τη σχετική δομή, ιεραρχία και διοικητική υποστήριξη για προφανείς λόγους βέλτιστης απόδοσης.

ΟΙ ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Οι συγκροτημένες μυστικές υπηρεσίες παίζουν λοιπόν εξ ορισμού σήμερα τον πρωταρχικό ρόλο στην παραγωγή της πληροφόρησης. Παρότι όπως προηγουμένως αναφέρθηκε πολλές άλλες Υπηρεσίες (π.χ. INTERPOL, EUROPOL, Αστυνομικά Σώματα ακόμη και η FRONTEX κ.ά) λειτουργούν εν μέρει ομοίως και μπορούν να εξεταστούν ως 'οιωνεί' υπηρεσίες πληροφόρησης χωρίς να είναι αυτό το μοναδικό - ούτε καν το βασικό- τους αντικείμενο, η έννοια της μυστικότητας λειτουργώντας ως ο κοινός τόπος που συνδέει τις μυστικές υπηρεσίες, τον βασικό τρόπο κατά τον οποίο αυτές δρουν (κατασκοπεία) και το αποτέλεσμα της δράσης τους (πληροφόρηση)⁴³, καθιστά τις τελευταίες ιδιαίτερη περίπτωση ώστε να αξίζει να παρουσιαστούν διακριτά:

«Οι μυστικές υπηρεσίες υπάρχουν σήμερα για τουλάχιστον τέσσερις διαφορετικούς βασικούς λόγους:

ί. για να αποφεύγεται ο στρατηγικός αιφνιδιασμός: πρωταρχικός στόχος της κοινότητας πληροφόρησης είναι να ανιχνεύει τις απειλές, τις δυνάμεις, τα γεγονότα και τις εξελίξεις που είναι ικανές να θέσουν σε κίνδυνο την ύπαρξη του έθνους. Στρατηγικό αιφνιδιασμό συνιστά για παράδειγμα η επίθεση από τους Ιάπωνες κατά των Η.Π.Α. στο Pearl Harbour (7 Δεκεμβρίου 1941) καθώς οι Αμερικανοί δεν περίμεναν ευθεία επίθεση της Ιαπωνίας σε βάρος τους (αντιθέτως, οι τρομοκρατικές επιθέσεις συνιστούν περισσότερο τακτικό αιφνιδιασμό -στην περίπτωση της '11/9' οι Αμερικανοί ανέμεναν επίθεση του Usama Bin Laden σε βάρος τους μεν, δεν γνώριζαν τα μέσα και τον ακριβή στόχο δε)⁴⁴,

---

⁴³ Την 5^η Φεβρουαρίου του 2004 ο τότε Διευθυντής της CIA George Tenet σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο του Georgetown αναδεικνύοντας την Πληροφόρηση σε κεντρικό αντικείμενο των Υπηρεσιών Πληροφόρησης τόνισε ότι «εξ ορισμού, η πληροφόρηση έχει να κάνει με το ασαφές, το άγνωστο, το επίτηδες κρυμμένο. Αυτό που οι εχθροί των Ηνωμένων Πολιτειών ελπίζουν να αρνούνται, εμείς δουλεύουμε για να το αποκαλύπτουμε» (Lathrop, 2004, σ. 201).

⁴⁴ Ο Lock K. Johnson (2007, σ. 176) προτιμά να διακρίνει την ίδια την Πληροφόρηση σε τακτική και στρατηγική εισάγοντας αντιστοίχως την χρησιμότητα της τακτικής και στρατηγικής προειδοποίησης:

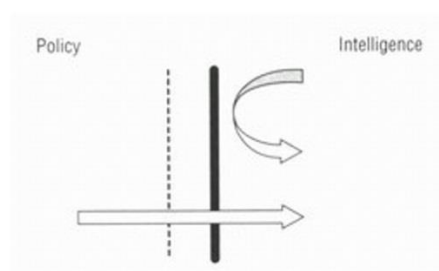
Η τακτική προειδοποίηση εστιάζει σε συγκεκριμένα περιστατικά (π.χ. στρατιωτική επίθεση, τρομοκρατία, διαδικασίες που αφορούν την διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, παράνομες συναλλαγές και πολιτικές κρίσεις στο εξωτερικό) τα οποία θέτουν σε κίνδυνο τα συμφέροντα ασφαλείας (των Ηνωμένων Πολιτειών). Η τακτική προειδοποίηση συνήθως χαρακτηρίζεται από την αναζήτηση προς αξιολόγηση διαγνωστικών πληροφοριών σχετικά με γεγονότα, δράστες, στόχους, χρονικές συγκυρίες και τρόπους δράσης.

Η στρατηγική προειδοποίηση έχει ως στόχο την αναλυτική αντίληψη και αποτελεσματική επικοινωνία με τους αξιωματούχους της πολιτικής για σημαντικές αλλαγές στο χαρακτήρα ή στο επίπεδο των απειλών ασφαλείας οι οποίες τυχόν απαιτούνται. Για το λόγο αυτό (η στρατηγική προειδοποίηση) χαρακτηρίζεται από συμπερασματικές αποδείξεις και γενική απεικόνιση του κινδύνου.

ii. για να προσφέρουν μακράς διαρκείας γνώση: καθώς οι πολιτικοί έχουν ένα πεπερασμένο χρόνο που υπηρετούν σε κάποια θέση, είναι ανθρωπίνως αδύνατο να είναι πλήρως ενήμεροι για όλα τα θέματα τα οποία έχουν να αντιμετωπίσουν. Αναπόφευκτα λοιπόν πρέπει να προστρέξουν σε ανθρώπους των οποίων η γνώση και η ειδικότητα σε συγκεκριμένα θέματα είναι ευρύτερη σε θέματα εθνικής ασφάλειας. Κάτι τέτοιο παρέχεται από τα στελέχη της κοινότητας πληροφόρησης,

iii. για να υποστηρίζουν την πολιτική διαδικασία: οι πολιτικοί έχουν την διαρκή ανάγκη να υποστηρίζονται από έγκαιρη πληροφόρηση έτσι ώστε να τους παρέχεται το υπόβαθρο, το περιεχόμενο, οι πληροφορίες, η προειδοποίηση και αξιολόγηση των κινδύνων, των πλεονεκτημάτων και των πιθανών εξελίξεων. Θα πρέπει αυστηρά να υπάρχει διαχωριστική γραμμή μεταξύ της πληροφόρησης και της πολιτικής καθώς είναι δυο απολύτως διαφορετικές λειτουργίες. Οι αξιωματούχοι της πληροφόρησης που έχουν σχέση με τους πολιτικούς αναμένεται να διατηρούν την επαγγελματική τους αντικειμενικότητα.

Η διάκριση μεταξύ Πολιτικής (Policy) και Πληροφόρησης (Intelligence) απαιτεί να αντιμετωπίζονται ως δύο σφαίρες της κυβερνητικής δράσης που διαχωρίζονται από μία ημιδιαπερατή μεμβράνη. Η μεμβράνη είναι μονόδρομα διαπερατή επειδή οι πολιτικοί μπορούν και όντως εισέρχονται στην σφαίρα της πληροφόρησης αλλά οι αξιωματούχοι της πληροφόρησης δεν δύνανται να πράξουν το αντίστροφο (σχήμα 2).

Σχήμα 2: Η διάκριση μεταξύ πολιτικής και πληροφόρησης (σχηματικά)

Η ιδέα ότι η πληροφόρηση είναι διακριτή από την πολιτική δεν σημαίνει ότι οι αξιωματούχοι της πληροφόρησης δεν νοιάζονται για το αποτέλεσμα και ότι δεν το

επηρεάζουν⁴⁵. Έχει όμως διαφορά το να προσπαθούν να επηρεάσουν τη διαδικασία της πολιτικής παρέχοντας πληροφόρηση κάτι το οποίο είναι αποδεκτό, από το να προσπαθούν να διαχειριστούν την πληροφόρηση με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε στη συνέχεια οι πολιτικοί καθοδηγούμενοι να παίρνουν μία συγκεκριμένη απόφαση η οποία δεν είναι αποδεκτή. Οι πολιτικοί ζητούν και λαμβάνουν από τους κορυφαίους αξιωματούχους της πληροφόρησης τη γνώμη τους η οποία και τους παρέχεται. Τίποτα δεν τους εμποδίζει να απορρίπτουν την πληροφόρηση ή να προτιμούν τη δική τους προσωπική ανάλυση και κρίση, και

iv. για να διατηρούν τη μυστικότητα των πληροφοριών, των αναγκών και των μεθόδων: η μυστικότητα κάνει την πληροφόρηση μοναδική. Για να ανακαλύπτονται οι σημαντικές πληροφορίες που διατηρεί μυστικές η «άλλη πλευρά», για να αποκτώνται πληροφορίες που ενδιαφέρουν, για να παραμένουν συγκεκριμένες ανάγκες, μέσα και μέθοδοι απόκτησης πληροφοριών μυστικές (αντικατασκοπεία/αντιπληροφόρηση) πρέπει να υπάρχουν οι μυστικές υπηρεσίες» (Lowenthal, 2009, σ. 2-4).

Η αντι-Πληροφόρηση (Counterintelligence - CI) ως μια λειτουργία των Υπηρεσιών Πληροφόρησης κατά τους Jensen, McElreath και Graves (2013) αφορά στην προστασία των πληροφοριών και της πληροφόρησης η οποία μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους: «ένας πρώτος τρόπος είναι πρωταρχικά αμυντικός οπότε στις πληροφορίες αποδίδεται ένα επίπεδο απορρήτου ανάλογα με την ευαισθησία (σ.σ. του περιεχομένου τους) και την πιθανή βλάβη στην εθνική ασφάλεια αν αυτές γνωστοποιηθούν. Για τους περισσότερους αναγνώστες είναι οικείοι οι όροι ‘εμπιστευτικό’, ‘απόρρητο’, ‘άκρως απόρρητο’ που συνιστούν τα επίπεδα ασφαλείας από το κατώτερο προς το ανώτερο. Για να έχει κανείς πρόσβαση σε απόρρητες πληροφορίες τα πρόσωπα θα πρέπει να έχουν εξουσιοδότηση ασφαλείας ισοδύναμη ή ανώτερη από την πληροφόρηση την οποία επιθυμούν να εξετάσουν... Η αντι-πληροφόρηση διαθέτει επίσης και την επιθετική της εκδοχή⁴⁶ καθώς κάθε υπηρεσία της κοινότητας πληροφόρησης διατηρεί ένα γραφείο που είναι

---

⁴⁵ Οι αξιωματούχοι της Πληροφόρησης δυνατό να συνεισφέρουν κλιμακωτά στη λήψη αποφάσεων η οποία βαραίνει αποκλειστικά τους πολιτικούς είτε απλώς παρέχοντάς τους πληροφόρηση, είτε προχωρώντας και σε αναλύσεις-αξιολογήσεις της πληροφόρησης που συνέλεξαν, είτε ακόμη κάνοντας στους πολιτικούς σχετικές εισηγήσεις βασιζόμενοι στη δική τους επαγγελματική εμπειρία και προσωπική κρίση.

⁴⁶ Η επιθετική εκδοχή της αντι-πληροφόρησης μπορεί να ταυτίζεται με την έννοια της «αντικατασκοπείας».

υπεύθυνο προκειμένου να αναζητά τυχόν ρωγμές ή διαρροές ασφαλείας. Άλλωστε λαμβάνονται πάντοτε υπόψη και οι 'διπλοί πράκτορες' οι οποίοι προδίδουν την εμπιστοσύνη της κράτους τους παρέχοντας απόρρητη πληροφορία σε αντιπάλους» (Jensen, McElreath και Graves, 2013, σ. 9).

Οι ίδιοι συγγραφείς στο βιβλίο τους "Εισαγωγή στις Σπουδές Πληροφόρησης" (Introduction to Intelligence Studies – 2013) μελετώντας την Πληροφόρηση πάντα από την πλευρά των οικείων Υπηρεσιών των Ηνωμένων Πολιτειών, αναφέρονται εκτενώς στη δράση των Μυστικών Υπηρεσιών των οποίων οι συγκεκαλυμμένες επιχειρήσεις (covert operations) διεξάγονται μόνο κατόπιν αδείας από τις ανώτατες Αρχές και συνοδεύονται πάντοτε από το χαρακτηριστικό – κλειδί της «αληθοφανούς αρνησιμότητας» (plausible deniability) με την έννοια ότι η επιχείρηση ουδέποτε εμφανίζεται ως εντεταλμένη της επίσημης κυβέρνησης (των Η.Π.Α.).

Με βάση τα ανωτέρω, ορίζουν τις 'συγκεκαλυμμένες επιχειρήσεις' ως αυτές που «έχουν σχεδιαστεί και εκτελούνται είτε φέροντας κρυμμένη την ταυτότητα του εντολέα είτε έχοντας το χαρακτηριστικό της 'αληθοφανούς αρνησιμότητας' ώστε το κοινό να μπορεί να θεωρεί ή να υποπτεύεται ότι ένα πρόσωπο ή μία χώρα είναι πίσω από κάποια δράση αλλά αυτό να μην μπορεί να αποδειχθεί με βεβαιότητα. Αυτό το είδος των επιχειρήσεων θεωρείται περισσότερο δυναμική δράση από τη διπλωματία και λιγότερο ακραία από την ευθεία στρατιωτική δράση... Οι 'μυστικές επιχειρήσεις' (clandestine operations) διακρίνονται από τις 'συγκεκαλυμμένες' καθώς κατά τη διεξαγωγή τους δίνεται έμφαση στην μυστικότητα της δράσης και όχι στη διατήρηση της μυστικής ταυτότητας του εντολέα. Ορισμένες ειδικές επιχειρήσεις μπορεί ταυτόχρονα να είναι 'συγκεκαλυμμένες' και 'μυστικές' με την έννοια ότι εστιάζουν ισομερώς σε επιχειρησιακούς στόχους και σκοπούς συλλογής πληροφορίας» (Jensen, McElreath και Graves, 2013, σ. 187-187).

Σε μια απόπειρα αποτίμησης της αποτελεσματικότητας των διαφόρων ειδών επιχειρήσεων αλλά και της εν γένει παραγωγικότητας των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στη σύγχρονη εποχή δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς μία ιδιαιτερότητα που, ελέω μυστικότητας, τις συνοδεύει. Είναι αυτή η ιδιαιτερότητα που δεν επιτρέπει καμία από τις επιτυχίες τους για ευνόητους λόγους να γίνεται γνωστή. Αντιθέτως, κάθε αποτυχία που συνδέεται με ένα ορατό δυσμενές αποτέλεσμα

αυτομάτως καθιστά τα στελέχη των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στόχο κριτικής από την πολιτική ηγεσία που επιβλέπει τη δράση τους αλλά και την κοινή γνώμη.

Η υπεύθυνη επιστημολογική ανάλυση που διεξάγεται από τους θεωρητικούς της Πληροφόρησης εντοπίζει τυχόν αιτίες που ενδεχομένως καθίστανται ικανές να οδηγήσουν σε επιμέρους αποτυχίες των Υπηρεσιών Πληροφόρησης.

Οι Shulsky και Schmitt (2002) στο βιβλίο τους “Silent Warfare-Understanding the World of Intelligence” τονίζουν ότι η πιθανή αποτυχία των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στο να εκτιμήσουν σωστά μία κατάσταση συνιστά ένα κίνδυνο που συνοδεύει την ίδια την Πληροφόρηση. Αποδίδουν δε αυτή :

- στον αιφνιδιασμό από τον αντίπαλο λόγω μη έγκαιρης προειδοποίησης,
- στο λανθασμένο υπολογισμό του τόπου και χρόνου μιας αναμενόμενης επίθεσης, οπότε η αντίδραση στερείται πλεονεκτήματος,
- στα απρόσμενα πολιτικά ή οικονομικά γεγονότα,
- στη λανθασμένη αντίληψη του εξωτερικού κόσμου που είναι πιθανόν να προκαλέσει απρόσμενη ατυχία σε κάποιο βαθμό και με κάποιο τρόπο,
- στη λανθασμένη αξιολόγηση μιας επαναλαμβανόμενης διαδικασίας κατά την οποία δεν αποκαλύπτεται η αλήθεια μιας κατάστασης οπότε πιθανόν να παραμένει η λανθασμένη αντίληψη για μεγάλο χρονικό διάστημα,
- στη δυσλειτουργία κατά τη διαδικασία ανάλυσης που προκαλείται όταν κρίσιμα στοιχεία αγνοούνται ή παρερμηνεύονται,
- στη μη διαθεσιμότητα πληροφοριών που εμφανίζεται σε ένα σύστημα για το οποίο αυτές οι πληροφορίες είναι αναγκαίες εξαιτίας κανονισμών ασφαλείας οι οποίοι περιορίζουν την κυκλοφορία ευαίσθητων πληροφοριών, γραφειοκρατικής ζήλιας και ανταγωνισμών ισχύος οπότε το ένα γραφείο κατέχει δεδομένα τα οποία ένα άλλο γραφείο χρειάζεται (σ.σ. το φαινόμενο αναπτύσσεται εκτενώς στη συνέχεια),
- στη μη ύπαρξη κεντρικού γραφείου που έχει ταυτόχρονα την ευθύνη της ανάλυσης και την πρόσβαση σε όλες τις σχετικές πληροφορίες. Σε αυτή την περίπτωση επειδή διαφορετικά γραφεία δουλεύουν σε διαφορετικά κομμάτια του

προβλήματος εάν κάποιο στοιχείο-κλειδί αγνοηθεί ως προς τη σημαντικότητα του, αυτό μπορεί να προκύψει φανερό μόνο κατά τη σύνθεση όλων των διαθέσιμων δεδομένων,

- στη δύναμή της ήδη ειλημμένης απόφασης (γνωστή ως ‘συμβατική σοφία’) κατά την οποία ορισμένες απόψεις γίνονται εκ προοιμίου αποδεκτές ως αληθινές χωρίς αποτελεσματική εξέταση,

- στην φειδώ σε χρόνο και κόπο που χαρακτηρίζει τα στελέχη που παραλείπουν να επανεξετάζουν διαρκώς τα δεδομένα και

- στο φαινόμενο της ‘κατοπτρικής απεικόνισης’ (mirror imaging) όπου ο αναλυτής κρίνει μη οικείες σε αυτόν καταστάσεις στηριζόμενος σε μία βάση καταστάσεων που αντιθέτως του είναι οικείες, ώστε να προβλέπει τις δράσεις μιας ξένης κυβέρνησης αναλογικά με τις δράσεις στις οποίες αισθάνεται ότι η δική του κυβέρνηση θα προέβαινε σε μία ίδια περίπτωση.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την προσπάθεια του αντιπάλου να εξαπατήσει τις υπηρεσίες πληροφόρησης εμφανίζοντας στα στελέχη τους μια ψευδή εικόνα την οποία επιδιώκει να υιοθετήσουν, συνθέτουν την υπηρεσιακές δυσχέρειες με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωπες οι Υπηρεσίες Πληροφόρησης προκειμένου να επιτύχουν στην αποστολή τους.

Ο Bamford (2002) τέλος, προβαίνει στη σχετική ιστορική σύγκριση κυρίως από πλευράς τεχνολογίας που είναι ενδεικτική της αυξανόμενης δυσκολίας που βαραίνει συγκεκριμένα την Κοινότητα Πληροφόρησης των Η.Π.Α. καθώς «στην προηγούμενη τάξη πραγμάτων, για τις Ηνωμένες Πολιτείες πρωταρχικός αντίπαλος ήταν η Σοβιετική Ένωση. Αυτό σήμαινε ότι από τεχνολογικής πλευράς οι Αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες έπρεπε να συμβαδίζουν με ένα ολιγαρχικό έθνος-κράτος, με περιορισμένες πηγές, τεχνολογικά κατώτερο, υπεργραφειοκρατικό και βραδέως κινούμενο. Σήμερα για τις Ηνωμένες Πολιτείες οι επικοινωνίες του αντιπάλου βασίζονται επάνω σε έναν αναπτυσσόμενο κύκλο μιας παγκόσμιας βιομηχανίας η οποία κυριολεκτικά κινείται με την ταχύτητα του φωτός... κινητά τηλέφωνα, κρυπτογράφηση, επικοινωνίες μέσω οπτικών ινών, ψηφιακές επικοινωνίες. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού και πρακτόρων καθώς και ειδικών στη μετάφραση γλωσσών περιπλέκει πολύ τα πράγματα... η

Υπηρεσία αντιμετωπίζει προκλήσεις με πιθανότητες επιτυχίας ‘μιας βελόνας στα άχυρα’» (Bamford, 2002, σ. 549).

Ενστερνιζόμενοι τα ανωτέρω οι Jensen, McElreath και Graves (2013) δεν παραλείπουν να διακρίνουν τα στοιχεία που πρέπει να χαρακτηρίζουν στην πραγματική ζωή τα στελέχη των υπηρεσιών Πληροφόρησης παίρνοντας ταυτόχρονα αποστάσεις από την επίπλαστη αντίληψη που συνοδεύει την εικόνα του κινηματογραφικού «κατασκόπου». Η εμπιστευτικότητα (π.χ. ως προς τα στοιχεία ταυτότητας), η διακριτική συμπεριφορά, η αποφυγή διακινδύνευσης της αποστολής και της λήψης ρίσκων, η τήρηση αποστάσεων από τον αντίπαλο πράκτορα προς αποφυγή διακινδύνευσης καταστάσεων και τυχόν εκβιασμών και η διαρκής ενημέρωση των ανωτέρων μέσω αναφορών αποτελούν προαπαιτούμενα για τη συνεπή εκτέλεση των καθηκόντων κάθε επιχειρησιακού στελέχους μιας μυστικής υπηρεσίας.

Το επιμύθιο των ανωτέρω στοιχείων που εξετάζουν την επιτυχή ή μη παρουσία και δράση των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στο σύγχρονο κόσμο συνοψίζεται στην άποψη του Walter Laqueur ήδη από το 1985 καθώς στο βιβλίο του “A World of Secrets” σημειώνει: «Η Πληροφόρηση είναι μία ζωτικής σημασίας υπηρεσία, μα μόνο μία υπηρεσία. Είναι ένα σημαντικό στοιχείο στη διαδικασία της λήψης αποφάσεων, μα απλώς ένα στοιχείο. Η χρησιμότητά της εξαρτάται ολοκληρωτικά από το πώς χρησιμοποιείται και κατευθύνεται» (Lathrop, 2004, σ. 250).

5.4 Υπηρεσίες Ασφαλείας: Συνεργασία και Ανταγωνισμός

5.4.1 Αποτελεσματικές Υπηρεσίες, μη ικανοποιητικά αποτελέσματα

Στη σημερινή εποχή της «άνθησης» των ασύμμετρων απειλών η αυτόνομη λειτουργία και δράση της κάθε Υπηρεσίας Ασφαλείας -ακόμη και αν πρόκειται για τις προαναφερόμενες και πλέον επιτυχημένες- κρίνεται εκ του αποτελέσματος ανεπαρκής. Το εκ πρώτης όψεως αντιφατικό γεγονός κατά το οποίο οι Υπηρεσίες λειτουργούν αποτελεσματικά μεν, δεν επιτυγχάνουν την αισθητή πάταξη των ασύμμετρων απειλών δε, εξηγείται από την ίδια τη «διακρατική» φύση των τελευταίων:

Όπως γενικευμένα παρατέθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, «μεταψυχροπολεμικά η διαχωριστική γραμμή μεταξύ της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας έχει γίνει βαθμιαία δυσδιάκριτη κυρίως ως συνέπεια της αυξανόμενης σημασίας των διεθνικών όσο και άλλων προκλήσεων ασφαλείας που αψηφούν τη διάκριση μεταξύ εγχώριας και διεθνούς ασφάλειας.

Παλαιότερα και παραδοσιακά οι δύο τομείς (εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια) θεωρούνταν χωριστοί καθώς οι προκλήσεις για την εσωτερική ασφάλεια ενός κράτους γίνονταν κατανοητές με όρους εγκληματικότητας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο διασάλευσης της τάξης μέσα στα όρια ενός κράτους, ενώ οι απειλές στην εξωτερική ασφάλεια θεωρούνταν ως αναδυόμενες και εμφανιζόμενες κυρίως λόγω της επιθετικής συμπεριφοράς άλλων κρατών.

Παρόλα αυτά σήμερα, κρίνοντας από τον ευρωπαϊκό χώρο, φαίνεται ότι οι προκλήσεις ασφαλείας που αντιμετωπίζουν οι χώρες δεν είναι ούτε ξεκάθαρα εσωτερικές ούτε ξεκάθαρα εξωτερικές, αλλά μάλλον διεθνικές. Στην κορυφή αυτής της νέας ατζέντας ασφαλείας τυπικά βρίσκει κανείς θέματα όπως το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, την παράνομη μετανάστευση και τη διεθνή τρομοκρατία (σ.σ. ασύμμετρες απειλές) ενώ οι απειλές που παραδοσιακά βασίζονταν στα κράτη φαίνεται να έχουν χάσει την σχετικότητα τους κατά ένα μεγάλο βαθμό. Φυσικά υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των νέων τύπων κινδύνων και προκλήσεων αλλά ένα πράγμα υπάρχει κοινό μεταξύ τους: έχουν ταυτόχρονα και εγχώρια και διεθνή διάσταση και ευρέως αμφισβητούν ή περιφρονούν την κλασική διάκριση μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας.

Μοιραία προκαλούνται αλλαγές στις λειτουργίες και τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας. Καθώς η διάκριση εσωτερικής - εξωτερικής ασφαλείας έχει γίνει πλέον δύσκολο να διατηρηθεί απαιτείται μία αναμόρφωση των αντίστοιχων ρόλων για τις σχετικές υπηρεσίες (Lutterbeck, 2005, σ. 231-232).

Υφίσταται λοιπόν η εξής πραγματική αντίφαση: Οι ίδιες οι «σύγχρονες διακρατικές ασύμμετρες απειλές» λόγω της φύσης τους δεν γνωρίζουν σύνορα και περιορισμούς μεν, οι θεσμικά προβλεπόμενες «Υπηρεσίες Ασφαλείας και Πληροφόρησης» που τις διώκουν, περιορίζονται από την γεωγραφική, υπηρεσιακή και επιχειρησιακή τους αρμοδιότητα δε.

5.4.2 Συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας

Για την αναγκαία υπέρβαση της ανωτέρω αντιφατικότητας η Επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων, αλλά και ο κοινός νους, έχει να προτείνει καταρχήν την ανάπτυξη της εν γένει συνεργασίας μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας με επίκεντρο την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους.

Για τη βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων «οι ραγδαία εξελισσόμενες απειλές καλούν σε “γρήγορη, με φαντασία και ευέλικτη ανταπόκριση, αντίδραση” οπότε η πληροφορία πρέπει να διαμοιράζεται σε μεγαλύτερη ευρύτητα. Η πληροφορία θα πρέπει να απαλλαγεί, να απελευθερωθεί από την λογική του να γνωρίζουν μόνο αυτοί που απολύτως χρειάζεται, η οποία εμφανίζει περιορισμούς στην ροή της από τον Ψυχρό Πόλεμο μέχρι και σήμερα.

Με τους τρόπους αυτούς μία “έξυπνη” διακυβέρνηση θα είναι ικανή να ενσωματώσει όλες τις πηγές της πληροφορίας και να βλέπει τον εχθρό ως ολότητα.

Επιπλέον, η επικαιροποίηση των συστημάτων πληροφοριών ώστε οι βάσεις δεδομένων να μπορούν να επικοινωνούν, επιτρέποντας στους αναλυτές, πράκτορες, στελέχη συνοριακής φύλαξης, προσωπικό της μετανάστευσης και άλλους αρμόδιους να ερευνούν για π.χ. υπόπτους τρομοκρατίας και άλλα θέματα που αφορούν ευρύτερα την πληροφόρηση, δε θα πρέπει να θεωρείται κάτι το αντιφατικό αλλά το απολύτως απαραίτητο.

Για τη σύγχρονη Πληροφόρηση μάλιστα, όπου η πληροφορία δίνει έμφαση στις ανοικτές πηγές, ευνοούνται η συνεργασία με δρώντες έξω από τις Υπηρεσίες Ασφαλείας, η μείωση της ιεραρχίας και φυσικά η εκτεταμένη ανταλλαγή πληροφοριών για να αντιμετωπιστεί το αβέβαιο περιβάλλον απειλών.

Το να μειωθεί η έμφαση στη μυστικότητα και στη γραφειοκρατία υπέρ μιας “κοινότητας ηλεκτρονικής πληροφόρησης” με την ελεύθερη ροή των πληροφοριών αποτελεί επίσης πρόοδο για τα “έξυπνα έθνη”. Προτείνεται τέλος, μια περισσότερο αποκεντρωμένη ανταλλαγή πληροφοριών μέσω δικτύων» (Jones, 2007, σ. 384-388).

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Βέβαια, θα ήταν ουτοπικό να ελπίζει κανείς στην πλήρη συνεργασία όλων των Υπηρεσιών Ασφαλείας του Δυτικού Κόσμου και μάλιστα στην έκταση που ως άνω

περιγράφεται προκειμένου να παυθούν οι ασύμμετρες απειλές. Εντούτοις σήμερα, σε ένα σημαντικό εύρος έχει κατοχυρωθεί θεσμικά και έχει τεθεί σε εφαρμογή η συνεργασία μεταξύ διαφόρων «κύκλων» Υπηρεσιών, ανάλογα με τη πολιτική βούληση των κρατών ή/και των διακρατικών οργανισμών υπό τη σκέπη των οποίων αυτές λειτουργούν.

Λόγω λοιπόν της ύπαρξης και δράσης πολλών Υπηρεσιών Ασφαλείας υπό την αιγίδα είτε υπερεθνικών οργανισμών, είτε μεμονωμένων κρατών, προς εξυπηρέτηση της παρούσας εργασίας κρίνεται ως ικανή περιπτωσιολογική μελέτη (case study) η συνεργασία των Υπηρεσιών Ασφαλείας που θεσμοθετήθηκε προς όφελος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και των κρατών-μελών της. Προηγείται μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό «συμπόρευσης» της Ε.Ε. με τις λογικές της Ασφάλειας και της Πληροφόρησης η οποία εξελίσσεται κλιμακωτά λόγω των αυξημένων απαιτήσεων που την επιτάσσουν:

«Το 2003 η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη Στρατηγική Ευρωπαϊκής Ασφάλειας (European Security Strategy - ESS) που περιγράφει ένα περιβάλλον ασφάλειας που χαρακτηρίζεται από ευημερία, ασφάλεια, σταθερότητα, ειρήνη και ελευθερία. Η στρατηγική αυτή εγκαθίδρυσε αρχές και έθεσε καθαρούς στόχους που θα εξυπηρετούν τα συμφέροντα ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία βασίζονται σε έναν πυρήνα αξιών μεν, απευθυνόταν στην καταπολέμηση πέντε απειλών-κλειδιών δε: Τρομοκρατία, διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, οργανωμένο έγκλημα, τοπικές συγκρούσεις, αποτυχημένα κράτη⁴⁷.

Πέντε χρόνια αργότερα η “Έκθεση για την Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας” έδειχνε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθούσε να είναι σταθερή και ασφαλής, η δημοκρατία και η ευημερία είχαν διαδοθεί και θετικές αλλαγές είχαν λάβει χώρα στα Βαλκάνια, ενώ είχαν ενδυναμωθεί οι σχέσεις με ανατολικούς και νοτίους εταίρους.

Παρόλα αυτά η Ευρώπη είχε πλέον επωμιστεί περισσότερο σύνθετα και περίπλοκα ρίσκα, απειλές και προκλήσεις: Τη διάδοση των όπλων μαζικής

---

⁴⁷ Μορφές ασύμμετρων απειλών οι τρεις πρώτες.

καταστροφής, την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, την κυβερνοασφάλεια, την ενεργειακή ασφάλεια, την κλιματική αλλαγή⁴⁸.

Επιπλέον, σημάδια περισσότερο περίπλοκου περιβάλλοντος ασφάλειας στην Ευρώπη έχουν αναγνωριστεί στην “Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης” η οποία αποκηρύσσει την τρομοκρατία σε όλες τις μορφές ως πρώτη, βασική και κύρια απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η στρατηγική αυτή καθορίζει τον τρόπο ανταπόκρισης στην τρομοκρατία και στις άλλες προκλήσεις-κλειδιά που αφορούν στην ασφάλεια, διμερώς και πολυμερώς και στην σε τοπικό επίπεδο συνεργασία η οποία επίσης αναπτύσσεται.

Βασικά όργανα για να επιτευχθεί αυτή η συνεργασία είναι η κοινή αντιμετώπιση των απειλών, ο σχεδιασμός, η διαχείριση των συνεπειών, η εργασία από κοινού, έρευνες και επιχειρήσεις από οργανισμούς ασφαλείας, η ανταλλαγή πληροφοριών και η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας. Μετά την “11η Σεπτεμβρίου” το περιβάλλον ασφάλειας εξελίχθηκε προς μία πιο ενεργή δράση με επείγοντα χαρακτήρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς σημειώθηκαν οι βομβαρδισμοί των τρένων στη Μαδρίτη τον Μάρτιο του 2004 και στο μετρό του Λονδίνου τον Ιούλιο 2005, τα γεγονότα του “Charlie Ebdο” στο Παρίσι, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Βέλγιο και τη Γερμανία το 2015. Την Ε.Ε. απασχολεί η τρέχουσα αστάθεια στην ασφάλεια όπως επίσης και η αστάθεια και οι συγκρούσεις στα ανατολικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν στη Ρωσία και τις επιθέσεις στην Ουκρανία συμπεριλαμβανομένης και της απόσπασης από την πρώτη της Χερσονήσου της Κριμαίας.

Είναι λοιπόν φανερό ότι το διεθνές περιβάλλον παρουσιάζεται πιο δυναμικό, περίπλοκο και σύνθετο σε σχέση με την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Το περιβάλλον αυτό είναι ρευστό ενώ οι μη κρατικοί δρώντες έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία.

Ένας ακόμα λόγος τέλος, που ο κόσμος έχει καταστεί περισσότερο ευάλωτος είναι τα πρόσφατα επιτεύγματα της επιστήμης και τεχνολογίας. Η τρομοκρατία μέσω του κυβερνοχώρου⁴⁹ επιτρέπει την πρόσβαση σε ζωτικές πληροφορίες των κρατών,

⁴⁸ Μορφές ασύμμετρων απειλών οι τέσσερις πρώτες.

⁴⁹ το Μάρτιο του 2015 οι ειδικοί της ασφάλειας ενεργοποίησαν το συναγερμό για ένα πολύ σημαντικό θέμα: την ανάγκη να ενδυναμωθεί η άμυνα της Ευρώπης στον κυβερνοχώρο και να δημιουργηθεί για

ευνοεί τις μεταναστευτικές ροές στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αυξάνουν το ρίσκο της διακίνησης όπλων, ανθρώπων και ναρκωτικών. Η μείωση της ενέργειας, η διεθνής οικονομία, οι πανδημίες, οι φυσικές καταστροφές, η απελευθέρωση της διακίνησης όπλων μαζικής καταστροφής, το οργανωμένο έγκλημα σε μη δημοκρατικές περιοχές και η τρομοκρατία περιγράφονται ως νέες ανησυχίες για την ευρωπαϊκό περιβάλλον ασφάλειας» (Chirleşan, 2015, σ. 22-23).

Βάση της περιγραφόμενης κατάστασης και δυνάμει των υποχρεώσεων που ανακύπτουν από τις Συνθήκες και Στρατηγικές η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στην ευρωπαϊκή συνεργασία για την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ διαφορετικών οργανισμών επιβολής του νόμου⁵⁰ ενώ «προωθεί την ‘επαγγελματοποίηση στη διαχείριση πληροφόρησης και την τυποποίηση στη διαδικασία παραγωγής πληροφόρησης’.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι λοιπόν ένας δρών που συλλέγει πληροφορίες με την έννοια ότι οι οργανισμοί και οι υπηρεσίες της φέρουν μία συνεργατική ευθύνη για την πληροφόρηση.

Θα ήταν εφιαλτικό σενάριο άλλωστε για μία εγχώρια υπηρεσία ασφαλείας να ανακάλυπτε -μετά από μία τρομοκρατική επίθεση- ότι ένα κρίσιμο κομμάτι πληροφορίας κρατούνταν από μία άλλη υπηρεσία ασφαλείας. Ειδικά τα μικρά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με περιορισμένους προϋπολογισμούς ή εξουσίες στον τομέα της διεθνούς συγκέντρωσης πληροφόρησης θα μπορούσαν προφανώς να επωφεληθούν από μία συνεργασία διεθνούς πληροφόρησης.

Βασισόμενη στη λογική αυτή η Στρατηγική Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005) προωθεί τη συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών και της πληροφόρησης για τον σκοπό της ενδυνάμωσης των εθνικών δυνατοτήτων των κρατών μελών της... παρέχοντας κοινή ανάλυση της απειλής όπως επίσης και ενδυναμώνοντας την επιχειρησιακή συνεργασία κατά την επιβολή του νόμου. Επίσης ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη προς την οικοδόμηση κεντρικών δομών πληροφόρησης» (Den Boer, 2015, σ. 404-405).

την προστασία των κρατών ένα φρούριο εναντίον των κυβερνοεπιθέσεων που επηρεάζουν, τις πολιτικές, τις βιομηχανίες, τις επιχειρήσεις.

⁵⁰ Μέσω Europol.

5.4.3 Ανταγωνισμός μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας

Σήμερα, η συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας λαμβάνει χώρα σε ένα σημαντικό βαθμό είτε ενδοκρατικά είτε διακρατικά παρουσιάζοντας σημαντικά ελαττώματα και ελλείψεις σε βάρος της προσδοκώμενης από τις κυβερνήσεις αποτελεσματικότητας. Ως η άλλη όψη του ίδιου νομίσματος, ο ανταγωνισμός μεταξύ των Υπηρεσιών και η εξυπηρέτηση των προσωπικών φιλοδοξιών των στελεχών τους εξακολουθούν να προκρίνονται σε βάρος της συνεργασίας τους και της πλήρους διαθεσιμότητας της πληροφόρησης σε όλους αυτούς που μπορούν να την αξιοποιήσουν θετικά. Το γεγονός αυτό, αποτελεί πολυτέλεια αναντίστοιχη με τις απαιτήσεις των καιρών.

Στο επόμενο εδάφιο παρατίθενται τα αίτια που εξηγούν αυτήν την «ελαττωματικότητα» στη συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών Ασφαλείας. Αυτά αρχικά αναζητούνται μέσω της περιγραφής λειτουργίας μιας τυπικής υπηρεσίας ασφαλείας σε επίπεδο καθημερινότητας. Στη συνέχεια επιλέγεται ως κατάλληλο παράδειγμα κατανόησης αυτό της Ευροpol της οποίας ο θεσμικός ρόλος επικεντρώνεται στο να μεσολαβεί ώστε να επιτυγχάνεται η ανταλλαγή πληροφοριών και η εν γένει συνεργασία των Αστυνομικών Σωμάτων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των λοιπών Υπηρεσιών Ασφαλείας . Επίσης, τίγεται το θέμα της «κουλτούρας» στη συνεργασία των υπηρεσιών κάτι που αυτόνομα επιδρά καταπώς φαίνεται αρνητικά στην επιδιωκόμενη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους.

α. Ο ανταγωνισμός των Υπηρεσιών στην πράξη

Στο βιβλίο του «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις» ο Καθηγητής του οικείου Τμήματος του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης αναφέρεται γενικότερα στον “...ανταγωνισμό μεταξύ υπηρεσιών ή γραφειοκρατικών μονάδων...”⁵¹.

Για όσους υπηρετούν σε υπηρεσίες ασφαλείας, η παραπάνω φράση απλώς αποτυπώνει την πεζή υπηρεσιακή καθημερινότητα σύμφωνα με την οποία ο εύλογος ως ένα σημείο ανταγωνισμός των υπηρεσιών και των γραφειοκρατικών μονάδων ωθεί τους υπηρεσιακούς παράγοντες στο να θέτουν ως πρώτη προτεραιότητα την

---

⁵¹ Βλ. Κουσκουβέλης, σελ 173.

επιδίωξη διάκρισης της δικής τους υπηρεσίας σε βάρος της πιθανής και εφικτής συνεργασίας τους με μία άλλη- και προφανώς του διαμοιρασμού της όποιας επιτυχίας. Έτσι μοιραία παρατηρείται το φαινόμενο η πληροφορία, από την πιο κοινή έως την πλέον κρίσιμη είτε να μη διαχέεται μεταξύ συναρμόδιων υπηρεσιών⁵² είτε να μην «προσφέρεται» στο ακέραιο (ή να είναι εσκεμμένα αλλοιωμένη) είτε να διαδίδεται ετεροχρονισμένα, σε κάθε περίπτωση πάντως με τρόπο που υποδηλώνει μια «τεχνητή» κωλυσιοεργία. Με τον τρόπο αυτό η ενδεδειγμένη και υπεύθυνη διάδοση πληροφοριών που ενδεχομένως θα μπορούσαν να αποτρέψουν μια σχεδιαζόμενη εκδήλωση ασύμμετρης απειλής στο προπαρασκευαστικό της στάδιο δείχνει να σπανίζει στο ανταγωνιστικό περιβάλλον των εν λόγω υπηρεσιών.⁵³

β. Το εμπόδιο της γραφειοκρατίας

Ανάγοντας τις ανωτέρω λογικές στο παράδειγμα της Europol (European Police Office) εντοπίζει κανείς στην υπηρεσία αυτή την γραφειοκρατική αντίσταση ως αίτιο που δυσχεραίνει τη συνεργασία στην πληροφόρηση. Αυτή εξηγείται ως εξής:

-«τα κράτη σύμφωνα με τους περισσότερους συγγραφείς, αποτελούν μοναδικούς και μοναχικούς δρώντες με αποτέλεσμα να εγείρεται ζήτημα εθνικής κυριαρχίας όταν ανακύπτει η υποχρέωσή τους να ασχοληθούν με την ανάπτυξη μιας τέτοιου είδους συνεργασίας,

-πέραν των συμφερόντων των κυβερνήσεων, άλλοι παράγοντες, π.χ οι γραφειοκράτες, εξατομικευμένα και αποτελώντας αυτόνομη αξία στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας, κατά περίπτωση εμφανίζονται απρόθυμοι και εκτός κανόνων του οργανισμού τον οποίο υπηρετούν, ικανοί ακόμα και να καταστρέψουν το σύνδεσμο μεταξύ των προτιμήσεων των κρατών και των αποτελεσμάτων συνεργασίας στο πεδίο της πληροφόρησης.

Οι γραφειοκράτες της Ε.Ε. θέτουν συγκεκριμένα εμπόδια στην διεθνή συνεργασία πληροφόρησης αναλογιζόμενοι ότι:

---

⁵² Στην συγκεκριμένη περίπτωση της αντιτρομοκρατικής δράσης βάση κοινοτικών κανονισμών και συμφωνιών η αξιοποιήσιμη πληροφορία που συλλέγει η αντιτρομοκρατική υπηρεσία ενός κράτους μέλους θα πρέπει μέσω της Europol να διαχέεται στις αντίστοιχες υπηρεσίες των υπολοίπων κρατών μελών.

⁵³ Δε θα ήταν ακραίο το ανωτέρω φαινόμενο να παραλληλιστεί άλλωστε με την έννοια της διακλαδικότητας και τις γνωστές προκλήσεις που συνοδεύουν την πρακτική εφαρμογή της όπως αυτά εντοπίζονται κατά την ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των τριών βασικών Όπλων και λοιπών Σωμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων κάθε χώρας.

- η συνεργασία μπορεί να έχει ρίσκο, να είναι ακριβή - ακόμη και επικίνδυνη,
- τα κράτη ζυγίζουν τα κόστη και τα οφέλη πριν πάρουν αποφάσεις για συμφωνίες συνεργασίας,
- αυτές οι κοινές δράσεις της συνεργασίας απαιτούν εχεμύθεια σε ευαίσθητο υλικό, αμοιβαίο σεβασμό και εμπιστοσύνη» (Fägersten, 2010, σ. 500-503).

Τα παραπάνω γραφειοκρατικά εμπόδια έχουν ως αποτέλεσμα :

- «να υπάρχει απόσταση μεταξύ της συνεργασίας που προϋποτίθεται ότι πρέπει να υφίσταται και των πραγματικών αποτελεσμάτων,
- οι εθνικές αρχές και κυρίως οι υπηρεσίες της ασφάλειας και πληροφόρησης να αρνούνται να προσφέρουν πληροφορίες στη Europol τις οποίες αυτή χρειάζεται για να εκπληρώσει τα καθήκοντά της,
- το INTCEN (η αποστολή και λειτουργία του οποίου αναπτύσσεται εκτενώς σε επόμενο κεφάλαιο) με τη σειρά του να αποτυγχάνει να συνεργαστεί με τη Europol στην έκταση την οποία απαιτείται από τις κυβερνήσεις.

Ως αποτέλεσμα οι πολιτικοί προφανώς δεν καταφέρνουν να λαμβάνουν αυτό που αιτούνται. Φυσικά μπορεί να υποστηριχτεί ότι όλα τα κράτη δεν έχουν την υποστήριξη και τις φιλοδοξίες της αυξανόμενης συνεργασίας πληροφόρησης γενικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μάλιστα κάποια κράτη γνωρίζουμε ότι είναι σκεπτικά ως προς αυτό το εγχείρημα.

Είναι ενδεικτικό ότι για την καταπολέμηση για παράδειγμα της τρομοκρατίας στην Ευρώπη εμπλέκεται μία πληθώρα οργανισμών και εργασιακών ομάδων καθώς για τους δρώντες αυτούς είναι περισσότερο σημαντικό να ορίσουν και να δυναμώσουν την δική τους κατάσταση παρά να εγκαθιδρύσουν κανόνες και συμφωνίες αποτελεσματικής συνεργασίας με άλλους (δρώντες).

Μετά την επίθεση στη Μαδρίτη για παράδειγμα, μία γραφειοκρατική μάχη ξεκίνησε για το πού πρέπει να τοποθετηθεί ο νέος αντιτρομοκρατικός ανταγωνισμός.

Και σύμφωνα με έναν αξιωματούχο στα ενδότερα της Γενικής Γραμματείας της Ευρώπης , το INTCEN έκανε ό,τι μπορούσε για να περιθωριοποιήσει την Europol από αυτή την οπτική.

Πάντως εξακολουθεί να υπάρχει μία ισχυρή λαϊκή υποστήριξη για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ώστε συνεχίσει να υπάρχει συνεργασία αυτής της μορφής σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Fägersten, 2010, σ. 515-516).

γ. Ο ανταγωνισμός ως ζήτημα “κουλτούρας”

Ιδεολογικοί παράγοντες όπως η κουλτούρα και οι (προσωπικές) πεποιθήσεις μπορούν ανεξάρτητα να προταθούν ως ακόμα ένας παράγοντας που μπορεί να κινητοποιήσει τους γραφειοκράτες ώστε να αντιστέκονται στην διεθνή συνεργασία στον τομέα της πληροφόρησης.

«Ο Ian S. Lustick ορίζει την κουλτούρα ως “μία σειρά από σύμβολα, κοινές προσδοκίες και διαδραστικά σχέδια που περιορίζουν και σταθεροποιούν τους δεσμούς ποικιλίας που είναι ορατοί εντός ομάδων, καθώς τα άτομα εντός αυτών των ομάδων ενεργούν τις λειτουργίες της ζωής”.

Η ιδέα κάποιου είδους κοινής γνώσης μεταξύ πολιτισμικά συνδεδεμένων ατόμων εισάγεται και από τον David Laitin που υποστηρίζει ότι “άνθρωποι οι οποίοι μοιράζονται μία κουλτούρα έχουν μία τάση να κατανοούν το τί οι φίλοι τους στην πολιτισμική κοινότητα θα μπορούσαν να κάνουν σε νέες καταστάσεις”.

Σε σύγκριση με άλλες μορφές οργανισμών, οι υπηρεσίες πληροφόρησης μπορεί να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά περιβάλλοντα για την εγκαθίδρυση ειδικής οργανισμικής κουλτούρας. Η κινητικότητα του προσωπικού είναι συχνά μικρή, οι επαφές με άλλες οργανικές φόρμες τείνουν να είναι σπάνιες, ενώ η εργασία η οποία παράγεται θεωρείται τόσο ζωτική για την εθνική ασφάλεια. Όσο περισσότερο μία οργανισμική κουλτούρα αναπτύσσεται, τόσο πιο δύσκολο είναι για τον οργανισμό να συνεργαστεί –πόσω μάλλον να ενσωματωθεί- με άλλους οργανισμούς, ειδικά αν αυτή η κουλτούρα έχει οικοδομηθεί γύρω από θέματα όπως είναι η μυστικότητα και η απομόνωση.

Υπάρχουν περιπτώσεις στην οποίες η επαγγελματική κουλτούρα είναι υπερεθνική από τη φύση της όπως όταν πρόκειται για διπλωμάτες και για επιστήμονες ενώ για άλλα επαγγέλματα είναι εθνική λόγω του χαρακτήρα της.

Σε περιπτώσεις στις οποίες οι οργανισμικές κουλτούρες βασίζονται σε αξίες όπως είναι η μυστικότητα και οι οργανισμική εξειδίκευση δεν θα μπορούσε παρά να

υποστηριχθεί ότι αυτό μπορεί να δημιουργήσει ένα εμπόδιο σε οποιαδήποτε αλλαγή απαιτείται προκειμένου να επιτευχθεί επικοινωνία και συνεργασία με άλλες υπηρεσίες.

Με λίγα λόγια προοπτικές οργανισμικής και επαγγελματικής κουλτούρας μπορεί να πέσουν στο κενό σε ένα οργανισμό που είναι λίγο έως πολύ ανήμπορος να αλλάξει» (Fägersten, 2010, σ.503-504).

Η θεωρία της οργανισμικής κουλτούρας εφαρμόζεται στο πρακτικό επίπεδο των ζητημάτων συνεργασίας των Υπηρεσιών Πληροφόρησης ως εξής:

-«Καταρχήν η εθνοκεντρική προσέγγιση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών ασφαλείας -ως κομμάτι της κουλτούρας τους- θέτει περιορισμούς στο κατά πόσον το έργο τους μπορεί να ενσωματωθεί σε ένα υπερεθνικό επίπεδο.

-Τα μεν στελέχη Υπηρεσιών που απασχολούνται με την εσωτερική ασφάλεια είναι αναμενόμενο να βρίσκουν λιγότερο οικεία τη διακρατική συνεργασία από ότι οι συνάδελφοί τους που εργάζονται στην εξωτερική πληροφόρηση και οργανισμούς στρατιωτικής πληροφόρησης⁵⁴.

Οι αστυνομικοί και οι τελωνειακοί προς το τέλος της καριέρας τους, μερικοί μάλιστα στους υψηλότερους βαθμούς, βρίσκουν δύσκολο το να είναι πρόθυμοι σε αναγκαίες αλλαγές καθώς οι συμπεριφορές και η αφοσίωσή τους οικοδομήθηκαν σε μία διαφορετική εποχή .

-Οι αξιωματούχοι της «εξωτερικής» ασφάλειας υποστηρίζουν ότι πρόθυμα μοιράζονται πληροφορίες μεταξύ τους. Όχι όμως τόσο πρόθυμα με άλλες υπηρεσίες λόγω της διαφορετικής κουλτούρας και των θεμάτων μυστικότητας (Fägersten, 2010, σ. 517-518).⁵⁵

5.4.4 Η «Ενιαία Δράση» μιας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης

Η πρόταση ίδρυσης μίας “Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης”

---

⁵⁴ Ένα άλλο πολιτισμικό άλλωστε εμπόδιο που έχει σχέση με τη Europol είναι ότι κάθε μία από τις υπηρεσίες εστιάζουν γενικά στην «εσωτερική» πολύ περισσότερο από ότι στην «εξωτερική» ασφάλεια.

⁵⁵ Ως αποτέλεσμα, με τις πολιτικές της επιλογές (συγκεκριμένα με την εντολή που έλαβε η Europol να αντιμετωπίσει την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να αφεθούν τα άλλα όργανα της Ευρώπης χωρίς σαφή χώρο δράσης) η Ε.Ε. κατέληξε να πάσχει ως προς την πάταξη της τρομοκρατίας από πολλαπλές πολιτισμικές κλάσεις.

Εξακολουθώντας στην ίδια περιπτωσιολογική μελέτη (case study) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αναγνωρίζοντας τις προαναφερόμενες δυσχέρειες συνεργασίας που εμφανίζουν εξειδικευμένες και σύγχρονες ευρωπαϊκές Υπηρεσίες Ασφαλείας (Europol, αστυνομικά σώματα και Υπηρεσίες Πληροφόρησης των κρατών-μελών), διαπιστώνει κανείς ότι η σύγχρονη Ευρώπη αντιμετωπίζει ένα οξύμωρο που αφορά κυρίως στην τρομοκρατία: Υπηρεσίες με το υποτίθεται πλήρως καταρτισμένο προσωπικό και τον τελευταίας λέξης της τεχνολογίας εξοπλισμό αδυνατούν να αποτρέψουν ολιγάριθμες ομάδες ή μεμονωμένα άτομα που εκμεταλλεύονται τα σαφώς υποδεέστερα ή και πρωτόγονα μέσα που διαθέτουν (π.χ. αιχμηρά αντικείμενα (μαχαίρια), ατομικά πυροβόλα όπλα, αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς ακόμη και συνήθη φορτηγά οχήματα ή οχήματα τύπου VAN κ.τ.ό.) ώστε να σκορπίζουν των τρόμο και το θάνατο σε πολυσύχναστους χώρους συγκέντρωσης Ευρωπαίων πολιτών.⁵⁶

Ανακύπτει λοιπόν το εύλογο ερώτημα: Πώς ένα ζωτικό εμπόδιο όπως αυτό του ανταγωνισμού μεταξύ Υπηρεσιών με όλα τα αρνητικά παρελκόμενα που τον συνοδεύουν, μπορεί να ξεπεραστεί;

Η λειτουργία μιας αυτόνομης «Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης»^{57,58} που διαθέτει μεν όλα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα Σώμα Ασφαλείας άλλα επιπλέον είναι απαλλαγμένη από την ανάγκη της «διακλαδικής» συνεργασίας⁵⁹ η οποία συνοδεύεται όπως προαναφέρθηκε από τάσεις ανταγωνισμού, θα αποτελούσε την πιο ενδεδειγμένη και άμεση λύση για την πάταξη των ασύμμετρων απειλών στον κοινοτικό χώρο; Μία υπηρεσία αυτού του είδους θα πρέπει να διαθέτει Κεντρική Διοίκηση κατά τα πρότυπα άλλων ήδη γνωστών (π.χ. έδρα σε μια ευρωπαϊκή

---

⁵⁶ Οφείλουμε πάντοτε να λαμβάνουμε υπόψη ότι η δράση των ατόμων-ομάδων που μας απασχολούν κινούνται και δρουν σε περισσότερα από ένα κράτη-μέλη είτε αυτά αποτελούν χώρες δράσης ή προπαρασκευαστικών ενεργειών είτε απλής παράτυπης ή μη διέλευσης.

⁵⁷ Καταχρηστικά: μιας “ευρωπαϊκής CIA”

⁵⁸ Ο Επίτροπος της ΕΕ για τη μετανάστευση και τις εσωτερικές υποθέσεις Δημήτρης Αβραμόπουλος προχώρησε επίσημα στην πρόταση για την ίδρυση μιας Υπηρεσίας Πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνέντευξη Τύπου στο τέλος της συνόδου κορυφής των υπουργών Εσωτερικών στις Βρυξέλλες στις 14 Σεπτεμβρίου 2017. Ανακτήθηκε από: <https://www.efc.com/efe/english/world/european-commission-to-propose-cia-style-eu-intelligence-agency/50000262-3379243> .

⁵⁹ Όπως αυτή μπορεί να αναχθεί στο επίπεδο των Εθνικών Αντιτρομοκρατικών Υπηρεσιών των κρατών μελών.

πρωτεύουσα, κεντρική διάρθρωση-επιτελείο) αλλά και επιχειρησιακές ομάδες στελεχών⁶⁰ που θα ενεργούν δυνάμει των εξής βασικών αξόνων δράσης:

- ❑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΙΝΗΣΕΩΝ: Οι επιχειρησιακές ομάδες στελεχών θα μπορούν να κινούνται-δρουν ανεμπόδιστα εντός του ευρύτερου κοινοτικού χώρου.
- ❑ ΛΗΨΗ ΕΝΤΟΛΩΝ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ: Που θα πηγάζει αποκλειστικά από την Κεντρική Διοίκηση.
- ❑ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: Που θα απευθύνεται μόνο προς την Κεντρική Διοίκηση.⁶¹
- ❑ ΦΥΣΙΚΗ-ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΥΠΟΠΤΩΝ: Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και του υλικοτεχνικού εξοπλισμού που θα επιτρέπει την σύλληψη, προσαγωγή, έλεγχο και συνεπώς αποτροπή του όποιου επίδοξου δράστη προπαρασκευής/υλοποίησης μιας ασύμμετρης απειλής.
- ❑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ "ΥΠΕΡ"ΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΔΡΑΣΗ: Έναντι της μέχρι σήμερα συνήθους "διασυνοριακής δράσης", με την έννοια ότι το πρόθεμα "δια" απαιτεί συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών με διαφορετικές εδαφικές αρμοδιότητες, ενώ το πρόθεμα "υπέρ" υπερβαίνει μια τέτοια αναγκαιότητα.

Η σωρευτική και πιστή εφαρμογή των ανωτέρω συνιστά την "ενιαία δράση" (unified action) μιας υπηρεσίας απαλλαγμένης από την ανάγκη να υποστηρίζεται από τρίτους (οργανισμούς ή πρόσωπα).

Για τη βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων «η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφόρησης (European Union Intelligence Service - EUIS) οφείλει να είναι ένας ανεξάρτητος οργανισμός στα πρότυπα της Central Intelligence Agency (CIA). Με τον τρόπο αυτό μπορεί να διασφαλιστεί ότι η συγκέντρωση πληροφοριών και η ανάλυση αυτών γίνεται με τον κατά το δυνατόν περισσότερο αντικειμενικό τρόπο. Θα πρέπει επίσης να αναφέρει απευθείας σε ένα πρόσωπο ή οργανισμό. Ο επικρατέστερος υποψήφιος οργανισμός θα μπορούσε να είναι (ή θα πρέπει να είναι) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Πρόεδρος της. Επίσης ο Ευρωπαίος Επίτροπος, επικεφαλής των εξωτερικών θεμάτων θα πρέπει επίσης να ενημερώνεται από την υπηρεσία αυτή σε τακτική βάση. Άλλωστε η Επιτροπή είναι ένα μόνιμο σώμα αμιγώς ευρωπαϊκό υπό την έννοια ότι υπάρχει η απαίτηση από τα μέλη της να εκπροσωπούν την Ευρωπαϊκή

---

⁶⁰ Κατά προτίμηση στελεχών με προϋπηρεσία στις αντίστοιχες αντιτρομοκρατικές υπηρεσίες της χώρας τους.

⁶¹ Έτσι επιτυγχάνεται και η τυχόν αρνητική διάχυση των πληροφοριών.

Ένωση και όχι τις χώρες από τις οποίες εθνικά προέρχονται. Θέματα ασφάλειας που στηρίζονται στην πληροφόρηση και θεωρούνται ζωτικής σημασίας για την Ευρώπη, πρέπει να αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε τακτική βάση. Όταν η υπηρεσία αυτή προβλέπει μία κατάσταση η οποία θα μπορούσε να είναι απειλητική για την Ευρωπαϊκή Ένωση -όπως για παράδειγμα η κρίση της Γιουγκοσλαβίας παλαιότερα- τότε το συμβούλιο των υπουργών Εξωτερικών θα πρέπει να εμπλέκεται επίσης.

Καθώς όμως ένας υπουργός Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έχει δυσκολίες να ασχολείται και με τα θέματα εξωτερικών της χώρας του και με τα ευρωπαϊκά θέματα εξωτερικών παράλληλα, θα πρέπει η υπαγωγή της υπηρεσίας πληροφόρησης να ανήκει αποκλειστικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα πρέπει να αποφασίσει για την δραστηριότητα της υπηρεσίας αυτής για θέματα τα οποία έχουν την μεγαλύτερη βαρύτητα και εμφανή αντίκτυπο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να είναι το όργανο που εγκρίνει τον προϋπολογισμό της Υπηρεσίας.

Στην εξέλιξη των πραγμάτων , το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο θα μπορούσε να αποτελεί και το όργανο το οποίο εποπτεύει την Υπηρεσία όπως επίσης να εμπλέκεται στον προσδιορισμό των θεμάτων που θα παρακολουθούνται από αυτή» (Nomikos, 2005, σ.200).

Απόψεις κατά της ίδρυσης της “EUIS”

Η Γενικός Επιθεωρητής Αστυνομίας Αλλοδαπών και Προστασίας Συνόρων Αντιστράτηγος κυρία ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ Ζαχαρούλα, η οποία έχει διατελέσει παλαιότερα και επί σειρά ετών Διευθύντρια της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.) του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, καταθέτει τη δική της μακρά εμπειρία που αφορά στη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Υπηρεσιών Πληροφόρησης και Αστυνομικών Σωμάτων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκφράζει την δική της άποψη επί της πρότασης δημιουργίας μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης. Η κα. Αντιστράτηγος λοιπόν τονίζει:

«Θα πρέπει καταρχήν να γίνει σαφής διάκριση των διοικητικών αρχών (σωμάτων επιβολής του νόμου) από τις λεγόμενες “μυστικές υπηρεσίες”⁶². Σε κάθε χώρα διοικητική αρχή συνιστά κάθε υπηρεσία στα καθήκοντα της οποίας συμπεριλαμβάνεται ο σχηματισμός δικογραφίας που αφορά σε συγκεκριμένο αδίκημα η οποία διαβιβάζεται στις εισαγγελικές αρχές. Κάτι τέτοιο προφανώς και δεν ισχύει στην περίπτωση των μυστικών υπηρεσιών που άλλωστε εργάζονται από το δικό τους κανάλι σε διμερές αλλά και πολυμερές επίπεδο ενώ ο τρόπος συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών από πλευράς τους είναι τελείως διαφορετικός από αυτόν των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Αυτό το μέτρο διάκρισης και μόνο επαρκεί ώστε να γίνεται ορθά ο διαχωρισμός.

Παρά το διαχωρισμό όμως, η συνεργασία μεταξύ των μυστικών υπηρεσιών και των σωμάτων επιβολής του νόμου μιας χώρας είναι επιβεβλημένη.

Όσες χώρες δεν έχουν προβλήματα συνεργασίας των υπηρεσιών τους σε εθνικό επίπεδο -μία τέτοια χώρα είναι η Ελλάδα- δεν έχουν λόγο να επείγονται υπέρ μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης.

Αντιθέτως, χώρες οι οποίες σημειώνουν δυσλειτουργίες συνεργασίας μεταξύ των εγχώριων υπηρεσιών τους κλίνουν προς την ίδρυση μιας ενιαίας ευρωπαϊκής υπηρεσίας πληροφόρησης, προκειμένου τα σχετικά προβλήματα να ξεπεραστούν.

Ως Ελλάδα είμαστε υπέρ της συνεργασίας των αμιγώς αστυνομικών σωμάτων και προάγουμε κατά το δυνατόν την εξωστρέφεια ακόμη και της αντιτρομοκρατικής μας υπηρεσίας με την έννοια της παροχής πληροφοριών στις αντίστοιχες των άλλων κρατών-μελών. Σε όλα τα fora και σε όλες τις συναντήσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης επιμένουμε στη συνεργασία των αρχών επιβολής του νόμου σε ευρωπαϊκό επίπεδο και πολύ περισσότερο δηλώνουμε πως είναι αναγκαία και σκόπιμη η εξωστρέφεια των υπηρεσιών αυτών. Σήμερα, εξακολουθούν να υπάρχουν κράτη-μέλη που δε δείχνουν την ίδια διάθεση.

Κατά τα άλλα, η ίδρυση μιας Ενιαίας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης θα ήταν μελλοντικά επιθυμητή, αρκεί ένα τέτοιο εγχείρημα να περιοριστεί στους κόλπους των υπηρεσιών επιβολής του νόμου».

---

⁶² «Οι υπηρεσίες αυτές ανάλογα με το κράτος άλλοτε υπάγονται στον Πρόεδρο, τον Πρωθυπουργό ή τον αρμόδιο Υπουργό και άλλοτε αποτελούν τμήμα του εγχώριου αστυνομικού σώματος π.χ. στη Ρουμανία» (Αντ/γος κα. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ).

Η κα. Αντιστράτηγος επεσήμανε όμως ότι: «Τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι η λογική της “ενιαίας δράσης” είναι παντελώς απύσχα: Υφίστανται οι Κοινές Ομάδες Έρευνας, που λειτουργούν υπό τη σκέπη κάθε κράτους-μέλους το οποίο έχει τη δική του ποινική δικονομία και ποινικό κώδικα μεν, εξυπηρετεί τον κατάλογο αδικημάτων που διώκονται στον ίδιο βαθμό σε όλα τα κράτη-μέλη δε (π.χ. μέσω του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης). Για παράδειγμα, ένα πρόσωπο που διέπραξε το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας στο Βέλγιο, διώκεται ομοίως κα στην Ολλανδία και στην Ελλάδα κ.ό.κ..

Οι Κοινές Ομάδες Έρευνας ενεργούν εφόσον αυτό παραγγελθεί και επιτραπεί αντίστοιχα από τις εισαγγελικές αρχές των εμπλεκόμενων κρατών-μελών (παραγγελία του εισαγγελέα της χώρας διάπραξης του εγκλήματος και χορήγηση σχετικής άδειας από τους αντίστοιχους Εισαγγελείς των χωρών αναζήτησης του διωκόμενου). Τα αιτήματα για τέτοιες δράσεις λαμβάνουν χώρα πάντοτε μέσω της Eurojust⁶³. Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώνεται και η νομιμότητα των ενεργειών της αντίστοιχης επιχειρησιακής μονάδας.

Καθώς η Ε.Ε. προχωρά με αργά βήματα, αυτό το μοντέλο δράσης απέχει αρκετά από το να τελειοποιηθεί και να οριστικοποιηθεί. Εάν κάτι τέτοιο με την πρόοδο της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών συμβεί στο μέλλον, θα είναι εκ των πραγμάτων πολύ πιθανό η σκέψη για μία ξεχωριστή υπηρεσία “ενιαίας δράσης” να εκλείψει».

Αντίλογο λοιπόν στην ανωτέρω πρόταση για την ίδρυση μιας αυτόνομης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφόρησης εξακολουθεί να συνιστά το πρόκριμα της συνεργασίας των Υπηρεσιών. Ο Howorth (2011) για παράδειγμα είναι αντίθετος με την ίδρυση μιας νέας υπηρεσίας όπως περιγράφεται παραπάνω, καθώς θεωρεί ότι υπάρχουν ήδη αποτελεσματικές σχετικές υπηρεσίες και οργανισμοί εντός του πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτές απαιτούν κατά τη δική του άποψη, απλώς μια αναδιοργάνωση και αναμόρφωση για να ενταχθούν στη πλαίσια της σχεδιαζόμενης μεγάλης Στρατηγικής Ασφαλείας της Ε.Ε.. Η Ομάδα Προβληματισμού (Reflection Group) του 2010 άλλωστε, κατέληξε στην εγκαθίδρυση “μιας ευρωπαϊκής μονάδας πρόβλεψης και ανάλυσης ως μέρος της Υπηρεσίας Ευρωπαϊκής Εξωτερικής

---

⁶³ Για τα καθήκοντα της Eurojust βλ. τη σχετική επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.eurojust.europa.eu/about/background/Pages/mission-tasks.aspx>.

Δράσης⁶⁴ (European External Action Service) που θα συνεργάζεται στενά με τις εθνικά κέντρα υπό την αρχή της ανταλλαγής πληροφοριών.

Με τον τρόπο αυτό επανέρχεται και πάλι το ζήτημα της συνεργασίας κυρίως με τη μορφή της «ανταλλαγής πληροφοριών». Αυτή τη φορά οι σχετικές ενστάσεις και επιφυλάξεις δεν προβάλλονται από της ίδιες της Υπηρεσίες και τα στελέχη τους αλλά από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.⁶⁵:

«Η Πληροφόρηση είναι ένας κλάδος που σχετίζεται με τον πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας ενός κράτους. Οι προσπάθειες να αναπτυχθεί κάποια επίσημη υπηρεσία ανταλλαγής πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ή έστω οι σχετικές διαδικασίες) έχουν περιβληθεί με υποψία και έλλειψη εμπιστοσύνης. Από τη μια μεριά τα μικρά κράτη-μέλη που δεν έχουν τις υποδομές για συλλογή πληροφοριών από την πλευρά τους απεχθάνονται την εξάρτησή τους από τα μεγαλύτερα κράτη-μέλη και από την άλλη τα μεγάλα κράτη-μέλη τα οποία συγκεντρώνουν πληροφορίες στο δικό τους εθνικό επίπεδο (σ.σ. επτά στον αριθμό) είναι παραδοσιακά διστακτικά στο να μοιραστούν τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν είτε μεταξύ τους είτε ακόμα λιγότερο με μικρότερα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το αποτέλεσμα είναι, η Ευρωπαϊκή Ένωση να περιορίζεται στο να βλέπει τα κράτη-μέλη της εξατομικευμένα να μοιράζονται τις πληροφορίες στο επίπεδο που είναι διατεθειμένα αυτά και μόνο αυτόνομα να μοιράσουν» (Howorth, 2011, σ.23) .

Υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι για τους οποίους «τα κράτη-μέλη είναι διστακτικά στο να ανταλλάσσουν πληροφορίες:

1. Υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στο πώς θα τις εκμεταλλευτούν (τις πληροφορίες) τα έτερα κράτη-μέλη αν τους τις παρέχουν,
2. υπολογίζουν ότι η αυξημένη ανταλλαγή πληροφοριών εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης θέτει σε κίνδυνο τη διμερή ανταλλαγή πληροφοριών με τις Ηνωμένες Πολιτείες,
3. εμποδίζεται η ελεύθερη κίνησή τους και δράση τους,

---

⁶⁴ Η «διπλωματική υπηρεσία» της Ε.Ε.

⁶⁵ Σημειώνεται ότι σε κάποια έκταση αυτά έχουν ξεπεραστεί στην περίπτωση του ΝΑΤΟ όπου υπάρχει μία σημαντική αμερικανοαγγλική συνεισφορά στην πληροφόρηση... Η ύπαρξη του ΝΑΤΟ σε κάποιο βαθμό έχει περιορίσει την δυνατότητα για ανάπτυξη ανεξάρτητων πηγών πληροφόρησης και οργανισμών... κάθε χώρα η οποία χρησιμοποιεί ένα αμερικανικό οπλικό σύστημα ή σημαντικά κομμάτια από ένα τέτοιο όπλο είναι σχεδόν υποχρεωμένη να συμμετέχει σε κάποιο εύρος και στο στόχο και στην τακτική πληροφόρησης που το συνοδεύει» (Donald McLachlan, 1969, σ. 357-358).

4. χάνουν προνομιακή ή ανώτερη επιρροή που έχουν επί άλλων κρατών,
5. φοβούνται ότι η πληροφόρηση θα χρησιμοποιηθεί για διαφορετικούς σκοπούς...

Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση στην οποία η ανταλλαγή πληροφοριών είναι λιγότερο προβληματική για τα κράτη-μέλη σε θέματα εξωτερικά για τα οποία όλα τα κράτη μέλη συμφωνούν. Πάντως τα κράτη-μέλη παρέχουν πληροφορίες μόνο αν έχουν συμφέρον, ενδιαφέρον ή όφελος κάνοντας αυτό. Στις περιπτώσεις των επιχειρησιακών πληροφοριών που επιτρέπουν την λειτουργία και τις επιχειρήσεις στα πλαίσια της Κοινής Άμυνας και Ασφάλειας τα κράτη-μέλη εμφανίζονται πολύ πιο πρόθυμα να συνεργαστούν καθώς οι δικοί τους στρατιώτες και η προστασία τους σε αυτό τον τομέα εξαρτώνται από αυτό» (Cross, 2013, σ. 390-391).

Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι ούτε σε εθνικό επίπεδο επιτυγχάνεται ένα ευρύτερο consensus στο ζήτημα της συνεργασίας. Αντιθέτως, κατά την ανταλλαγή πληροφόρησης υφίσταται κενό που «δημιουργεί εμπόδια στην στενότερη ολοκλήρωση των δράσεων των Υπηρεσιών Πληροφόρησης, Ασφάλειας και στα Αστυνομικά Σώματα σε επίπεδο Ε.Ε.. Αλλωστε, δεν υπάρχει κοινός ευρωπαϊκός σχεδιασμός για να οργανώσει και να συνδυάσει τις υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφόρησης. Αυτές οι υπηρεσίες έχουν διαφορετικά καθήκοντα δικαιώματα και αποστολές. Μερικές από αυτές είναι ανεξάρτητες υπηρεσίες, άλλες τμήματα που υπάγονται σε υπουργεία Εσωτερικών, Εξωτερικών, Άμυνας ή Δικαιοσύνης αποτελούν στρατιωτικά ή πολιτικά σώματα, μυστικές υπηρεσίες, Υπηρεσίες Πληροφοριών και Επιχειρήσεων που είναι κεντρικές ή αποκεντρωμένες. Και μάλιστα η επίσημη και ανεπίσημη συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των υπηρεσιών αυτών ποικίλει όπως επίσης και ο συντονισμός των αποστολών τους από ανώτερες αρχές» (Podolski, 2004, σ.3).

«Ο James Walsh (2006) εστιάζει επάνω στην έλλειψη εμπιστοσύνης και ότι αυτό είναι το κεντρικό ζήτημα για την ανταλλαγή πληροφόρησης μεταξύ των κρατών-μελών. Υποστηρίζει ότι η εμπιστοσύνη και η πληροφόρηση αλληλεπιδρούν αρνητικά με διάφορους τρόπους. Πρώτον, κάθε δεδομένο που μοιράζεται θα πρέπει να προστατεύεται με την ικανοποίηση από όλα τα μέρη τα οποία εμπλέκονται. Δεύτερον, πρέπει να υπάρχει εμπιστοσύνη των πληροφοριών πως δε θα χρησιμοποιηθούν σε βάρος των συμφερόντων ενός από τους δρώντες. Τρίτον, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ανταλλαγή πληροφόρησης δεν πρέπει να θεωρείται σαν

απειλή σε εξωτερικές φόρμες διμερούς ή πολυμερούς ανταλλαγής πληροφοριών. Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν τους τεχνικούς μηχανισμούς για την ανταλλαγή πληροφοριών αλλά κάνουν λίγα πράγματα προκειμένου να προωθήσουν την εμπιστοσύνη» (Cross, 2013, σ.391).

Σήμερα, μεταξύ των δύο λογικών («ενιαία δράση» και «συνεργασία») για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργούν δύο κύριες Υπηρεσίες Πληροφόρησης: το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τμήμα Πληροφόρησης (European Union Military Staff (EUMS) - Intelligence Division)⁶⁶ και το Κέντρο Ανάλυσης Πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Intelligence Analysis Centre - INTCEN). Καθώς το πρώτο εξυπηρετεί κυρίως στρατιωτικής φύσεως σκοπούς εκφεύγει της παρούσας μελέτης. Αντιθέτως, το INTCEN επιλέγεται να παρουσιαστεί διεξοδικά αφού είναι και το μόνο όργανο της Ε.Ε. που προσεγγίζει τα πρότυπα μιας “ευρωπαϊκής CIA” (ως πλησιέστερο αλλά σε καμία περίπτωση ταυτόσημο απέναντι στα πρότυπα της αμερικανικής CIA).

5.4.5 Κέντρο Ανάλυσης Πληροφόρησης της Ε.Ε. (INTCEN)

«Το Κέντρο Ανάλυσης Πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Intelligence Analysis Centre - INTCEN) παρέχει “ανάλυση πληροφοριών, έγκαιρη προειδοποίηση και επαγρύπνηση σε οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών της στον τομέα της ασφάλειας, της άμυνας και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας”.

Η ιστορία του INTCEN

Από το 2010, το INTCEN υπάγεται στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service - EEAS), αλλά έχει πολύ μακρύτερη ιστορία. Οι ρίζες του, ως " δομή που δουλεύει αποκλειστικά με πληροφόρηση ανοιχτών πηγών" εδράζουν στην Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (Western European Union - WEU), μία διακυβερνητική στρατιωτική συμμαχία η οποία επισήμως καταργήθηκε τον Ιούνιο του 2011 καθώς οι λειτουργίες της βαθμιαία εντάχθηκαν στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

---

⁶⁶ περιλαμβάνει περίπου 100 αναλυτές από όλα τα κράτη μέλη και λειτουργεί 24 ώρες το 24ωρο (24/7) παρέχοντας πληροφόρηση, η οποία συλλέγεται από υπηρεσίες ανά τον κόσμο, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέσω της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (Political and Security Committee).

Με την ίδρυση της ΚΠΑΑ το 1999, η υπηρεσία-προκάτοχος του INTCEN μεταφέρθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως και το EUMS το οποίο έχει καθαρά στρατιωτικούς σκοπούς. Το 2002 η υπηρεσία-προκάτοχος του INTCEN εντάχθηκε ως Διεύθυνση στη Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της δόθηκε ο τίτλος “Κέντρο Διαχείρισης Κρίσεων” (Joint Situation Center– SITCEN). Σε αυτό το σημείο η Υπηρεσία ξεκίνησε να κινείται πέρα από τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών “ανοιχτών” πηγών. Προσωπικό από επτά υπηρεσίες πληροφόρησης κρατών-μελών της Ε.Ε. αποσπάστηκαν στο Κέντρο και ξεκίνησαν να ανταλλάσσουν “ευαίσθητη” πληροφόρηση ως κομμάτι μιας “κλειστής” ομάδας που δημιουργήθηκε από αναλυτές πληροφόρησης καταγόμενους από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, την Ισπανία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στα χρόνια που ακολούθησαν το πεδίο δράσης του Κέντρου και οι πηγές πληροφόρησης βαθμιαία επεκτάθηκαν. Το 2004 τα κράτη-μέλη παροτρύνθηκαν στο να μοιράζονται πληροφορίες, πληροφόρηση και εκτιμήσεις για εξωτερικές απειλές ως υλικό που αφορά στην "εσωτερική ασφάλεια, την πληροφόρηση, την παρακολούθηση συνόρων και τη διαχείριση κρίσεων" ενώ το 2005 αναπτύχθηκε η "ικανότητα πληροφόρησης για όλες τις εκδοχές τρομοκρατικών απειλών” μέσω της διαμόρφωσης μιας σχετικής ειδικής μονάδας.

Το 2007 η ικανότητα του κέντρου να αναλύει καταστάσεις και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδυναμώθηκε με την εφαρμογή του προγράμματος SAIC⁶⁷ (Single Intelligence Analysis Capacity) που συγκεντρώνει από κοινού πολιτική και στρατιωτική πληροφόρηση (η τελευταία παρέχεται από το αντίστοιχο Τμήμα Πληροφόρησης του EUMS). Το 2010 το EUMS μεταφέρθηκε στην EEAS όπως και το SITCEN . Αυτά τα δύο ινστιτούτα δεν έχουν συγχωνευτεί έως σήμερα.

Η σύγχρονη λειτουργία του INTCEN

Το Κέντρο από το 2012, οπότε και απέκτησε τη σημερινή του ονομασία έχει τις εξής βασικές λειτουργίες σύμφωνα με το σχετικό Πληροφοριακό Δελτίο:

-Παροχή αποκλειστικών πληροφοριών που δεν είναι φανερά διαθέσιμες ή παρέχονται από άλλη πηγή,

---

⁶⁷ SAIC: Special Agent In Charge για τα αμερικανικά πρότυπα.

- παροχή αξιολογήσεων, ενημέρωσης και ενός εύρους δεδομένων που βασίζονται στην πληροφόρηση και σε ανοιχτές πηγές,

- δράση ως σημείο φιλτραρίσματος πληροφοριών που προέρχονται από κράτη-μέλη, υπηρεσίες ασφαλείας και πολίτες και

-υποστήριξη και βοήθεια προς τους Προέδρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Commission στην άσκηση των καθηκόντων τους στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής.

Το Κέντρο χωρίζεται σε δύο βασικά Τμήματα:

i. Το Τμήμα Ανάλυσης που διακρίνεται σε τομείς βάσει γεωγραφικών και θεματικών κριτηρίων και παρέχει στρατηγική ανάλυση η οποία βασίζεται σε παροχή πληροφοριών που προέρχεται από υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφόρησης των κρατών-μελών.

ii. Το Τμήμα Γενικών και Εξωτερικών Υποθέσεων που ασχολείται με νομικά και διοικητικά θέματα και συγκεντρώνει την ανάλυση ανοιχτών πηγών.

Σημειώνεται ότι σε σχέση με άλλες υπηρεσίες πληροφόρησης το INTCEN έχει περιορισμένους ανθρώπινους πόρους.

Οι πληροφορίες που παράγει το κέντρο απευθύνονται στη διεύθυνση της EEAS, στην Commission και στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα οποία μπορούν να τις προωθήσουν περαιτέρω σε γραφειοκρατικούς οργανισμούς του Κράτους τους. Η Europol, η Frontex και η Eurojust επίσης λαμβάνουν αναφορές πληροφόρησης που παράγονται από το Κέντρο.

Τα έγγραφα είναι απόρρητα και διαβαθμισμένα με τις επισημάνσεις “περιορισμένο”, “εμπιστευτικό”, “απόρρητο”, “άκρως απόρρητο”.

Παρότι η πρόσβαση σε απόρρητες πληροφορίες έχει σε μία περιορισμένη έκταση διευρυνθεί, το πρακτικό αποτέλεσμα με όρους αυξημένης λογοδοσίας είναι εξαιρετικά περιορισμένο γεγονός που θα αναλυθεί διεξοδικά σε επόμενο κεφάλαιο.

Είδη πληροφοριών

Ο τύπος των αναφορών διαφέρει. Οι αξιολογήσεις καταστάσεων ενημερώνονται κάθε έξι μήνες οι οποίες είναι μακροπρόθεσμες στρατηγικές αναφορές που βασίζονται κυρίως στην πληροφόρηση. Ειδικές αναφορές παρέχουν στοιχεία είτε από την παρακολούθηση μιας περίπτωσης ή ενός γεγονότος ή ένα θεματικό έγγραφο το οποίο εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα τρέχοντος ενδιαφέροντος. Οι περιλήψεις πληροφόρησης εστιάζουν σε τρέχοντα σημαντικά γεγονότα με μία σύντομη ανάλυση πληροφόρησης ενώ οι αξιολογήσεις κινδύνου οι οποίες ενημερώνονται κάθε έξι μήνες εστιάζουν σε κινδύνους για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το προσωπικό της σε μία συγκεκριμένη χώρα.

Σύμφωνα με το Κέντρο, τα προϊόντα της ανάλυσης βασίζονται σε πληροφορίες οι οποίες παρέχονται από τα κράτη-μέλη, από υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφόρησης των κρατών-μελών, ανοιχτές πηγές όπως μέσα μαζικής ενημέρωσης, blogs, διαδικτυακά sites κτλ., διπλωματικές αναφορές, δίκτυα συμβούλων, διεθνείς οργανισμοί, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ, το δορυφορικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επισκέψεις έρευνας μετά από αποστολές. Οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται στις αξιολογήσεις προφανώς συγκεντρώνονται από όλα τα σχετικά Τμήματα στο Συμβούλιο, στην Commission και τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.» (Jones, 2013, σ. 1-5).

Από την παράθεση των στοιχείων που αφορούν στο Κέντρο Ανάλυσης Πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (INTCEN) είναι προφανές ότι σε καμία περίπτωση πλησιάζει αυτό, με τη σημερινή του μορφή τουλάχιστον, στα πρότυπα τα οποία απαιτούνται προκειμένου να αποτελέσει μια “ευρωπαϊκή CIA”. Η συγκεκριμένη Υπηρεσία Πληροφόρησης, δε διαθέτει καν επιχειρησιακές ομάδες που κινούνται σε όλα τα μήκη και πλάτη του κοινοτικού χώρου ώστε να υφίσταται η βάση της σωρευτικής εκπλήρωσης των βασικών αξόνων δράσης μιας EUIS (βλ. σελίδα 83). Το να αποστέλλονται στελέχη του σε περιοχές κρίσεων και με την αυτοπρόσωπη μαρτυρία τους να μεταφέρουν στην Υπηρεσία σαφή “εικόνα” των γεγονότων δεν μπορεί να μετατρέψει αυτομάτως το INTCEN σε κέντρο πληροφόρησης με επιχειρησιακό βραχίονα.

Η Cross (2011) επιβεβαιώνει τα ανωτέρω τονίζοντας πως παρότι το INTCEN λειτουργεί σε 24ωρη βάση, επισήμως το έργο του περιορίζεται στην ανάλυση πληροφοριών και δεν περιλαμβάνει επιχειρήσεις ή διαμόρφωση πολιτικής, ενώ δε

συμμετέχουν όλα τα κράτη-μέλη σε αυτό αν και στο σύνολό τους παραλαμβάνουν τις αναφορές και εκτιμήσεις μέσω των εθνικών τους πρέσβων στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας – ΕΠΑ (Political and Security Committee – PSC). Οι πιο ευαίσθητες πληροφορίες πάντως εξακολουθούν να διανέμονται μέσω ανεπίσημων καναλιών μεταξύ μικρότερων ομάδων των κρατών-μελών που έχουν ιστορία στην εμπιστοσύνη και παλαιά εμπειρία στο να μοιράζονται ευαίσθητες πληροφορίες. Η Cross δέχεται μεν, ότι το Σώμα αυτό είναι δεδομένο ότι απέχει πολύ από το να συνιστά μία υπηρεσία πληροφόρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε επίπεδο εφάμιλλο της αμερικανικής CIA, επισημαίνει δε ότι βαθμιαία εξελίσσεται σε κάτι πιο δυναμικό και αυτό είναι ένα κεντρικό στοιχείο για την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ειδικά μετά την σύναψη της συνθήκης της Λισαβόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

6.1 Η αμφισβήτηση του INTCEN

Το INTCEN ως ειδικότερη περιπτωσιολογική μελέτη επιτρέπει την εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων που αφορούν και σε μία άλλη επίσης σημαντική προβληματική.

Σύμφωνα με αυτήν, απαιτείται οι Υπηρεσίες Πληροφόρησης, που έχουν ως βασικό αντικείμενο την παρακολούθηση της δραστηριότητας πολιτών και δρουν ως επί το πλείστον σε όλα ή σε κάποια από τα στάδια του κύκλου πληροφόρησης (βλ. σ. 36) υπό συνθήκες μυστικότητας, να ελέγχονται όσον αφορά στη διαφάνεια των ενεργειών τους.

Όταν μάλιστα πρόκειται για υπηρεσίες που λειτουργούν υπό την σκέπη κρατών ή υπερεθνικών οργανισμών που διέπονται από τα δημοκρατικά ιδεώδη, οι έννοιες ‘νομιμοποίηση’, ‘διαφάνεια’, ‘λογοδοσία’ και ‘επίβλεψη’ πρέπει να βρίσκονται αδιαλείπτως στην ημερήσια διάταξη και να συνοδεύουν τη λειτουργία τέτοιων υπηρεσιών.

Στην περίπτωση του INTCEN ακόμη και σήμερα, παρατηρείται ότι και η υπόστασή του ακόμη τυγχάνει αμφισβητήσεων καθώς πάσχει από πλευράς ‘νομιμοποίησης’. Αυτό οφείλεται στο ίδιο το ιστορικό της ίδρυσής του.

Ο Jones (2013) αναφέρει σχετικά: «Η νομική βάση του INTCEN παραμένει θολή. Σύμφωνα με μία αναφορά του Jelle van Buuren, ερευνητή στο ολλανδικό ευρωπαϊκο παρατηρητήριο εκείνη την εποχή, η μεταφορά της υπηρεσίας-προκατόχου του INTCEN από τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (Δ.Ε.Ε.) στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου δεν πραγματοποιήθηκε δυνάμει κάποιας επίσημης νομιμοποιητικής Πράξης του τελευταίου, αποτελούσε απλώς μία πρωτοβουλία του Javier Solana, τότε Προέδρου του. Επίσης, έως σήμερα δεν προκύπτουν δημοσίως διαθέσιμα έγγραφα τα οποία καθαρά να δηλώνουν τις εντολές που έχει το INTCEN.

Σημειώνεται ότι η Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου δεν έχει την αυτονομία που απαιτείται για να ιδρύσει μία τέτοια υπηρεσία. Βάσει Κανονισμών οι επιτροπές εργασίας μπορούν να συστήνονται μόνο με την έγκριση της επιτροπής των μονίμων αντιπροσώπων των κρατών-μελών.

Ένα έγγραφο το οποίο έχει καταρτιστεί από τον Solana για την ίδρυση του Κέντρου δεν έχει καμία νομιμοποιητική ισχύ, εμφανίζει απλώς το βαθμό της προσωπικής αυτονομίας του συγκεκριμένου αξιωματούχου ως εξής: “Εφαρμόζω έναν αριθμό από δομικές και διαδικαστικές αλλαγές εντός της Γραμματείας του Συμβουλίου που έχει ως σκοπό να ενδυναμώσει την δυνατότητά του για ικανή ανάλυση, διάδοση, προστασία και διανομή υλικού ευαίσθητης πληροφόρησης που διατίθεται από τα κράτη-μέλη”. Έτσι λοιπόν η υπηρεσία συνεχίζει να στερείται επίσημης νομικής βάσης αλλά διατηρεί την πολιτική προστασία από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα ινστιτούτα της.

Αλλά και η ίδια η λειτουργία του INTCEN εξαιτίας της μυστικότητας και των απορρήτων εγγράφων που αυτό διακινεί εγείρει ερωτήματα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τον Ιούλιο του 2012 η Statewatch⁶⁸ ζήτησε μία λίστα όλων των εγγράφων που παράγονται από την υπηρεσία κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012. Η απάντηση ήταν ότι δεν υπάρχει δυνατότητα διάθεσης τέτοιων εγγράφων για λόγους προστασίας δημοσίου συμφέροντος. Παρόλα αυτά για λόγους διαφάνειας παρασχέθηκε ένας πίνακας που υπογράμμιζε τον αριθμό των εγγράφων που παράχθηκαν το συγκεκριμένο εξάμηνο και τα θέματα στα οποία αυτά αναφέρονταν.

Το άρθρο ενός παρατηρητή της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρει ότι μερικοί αξιωματούχοι που έχουν την πιστοποίηση να διαβάζουν άκρως απόρρητους φακέλους δεν έχουν δει ποτέ έναν τέτοιο σε βάθος δεκαετίας. Η EEAS δήλωσε σχετικά ότι πολλά από τα έγγραφα τα οποία παράγονται από την υπηρεσία έχουν την διαβάθμιση του μυστικού-εμπιστευτικού και έτσι προστατεύονται από το άρθρο 9 παρ. 3 του

---

⁶⁸Η Statewatch είναι ένας μη κερδοσκοπικός εθελοντικός όμιλος που ιδρύθηκε το 1991. Αποτελείται από δικηγόρους, ακαδημαϊκούς, δημοσιογράφους, ερευνητές και κοινοτικούς ακτιβιστές. Το ευρωπαϊκό δίκτυο συνεργατών της προέρχεται από 18 χώρες. Η Statewatch ενθαρρύνει τη δημοσίευση της ερευνητικής δημοσιογραφίας και της κριτικής έρευνας στην Ευρώπη στους τομείς της πολιτείας, της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, των πολιτικών ελευθεριών, της λογοδοσίας και της διαφάνειας. Ανακτήθηκε από: <https://www.tni.org/en/organisation/statewatch> .

κανονισμού 14 του 2001 το οποίο κατοχυρώνει ότι έγγραφα ευαίσθητου περιεχομένου θα πρέπει να διανέμονται μόνο με την συγκατάθεσή του συντάκτη τους. Με τον τρόπο αυτό, μία υπηρεσία μπορεί να αποφασίσει να μην αρχειοθετηθούν τέτοια έγγραφα ευαίσθητου περιεχομένου και να μην τα πρωτοκολλήσει και έτσι να αποφασίσει να μην αποκαλύψει καν την ύπαρξή τους».

Τα ανωτέρω στοιχεία φανερώνουν ότι οι έννοιες ‘λογοδοσία’ και ‘διαφάνεια’ είναι επίσης εφικτό να κλονίζονται έντονα όταν πρόκειται για τη λειτουργία μιας Υπηρεσίας Πληροφόρησης.

Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί και μια εύλογη απορία του κάθε πολίτη για την δράση όχι μόνον του ελάχιστα γνωστού στο κοινό INTCEN αλλά του συνόλου των Υπηρεσιών Πληροφόρησης. Η απορία αυτή, αφορά στα άτομα που χαρακτηρίζονται ύποπτοι και τίθενται -χωρίς φυσικά να το γνωρίζουν, πόσω μάλλον να συναινούν- υπό φυσική ή τεχνολογική παρακολούθηση. Τα πρόσωπα αυτά, όποιες και αν είναι οι υπόνοιες που τους βαρύνουν που ενδεχομένως σχετίζονται είτε με την προετοιμασία και την εκδήλωση ασύμμετρων επιθέσεων είτε με την κοινή εγκληματική δράση, εξακολουθούν να είναι φορείς δικαιωμάτων τα οποία (δικαιολογημένα ή όχι) παραβιάζονται.

Όμως, η δράση των στελεχών των υπηρεσιών πληροφόρησης που σε όλο το εύρος του παρόντος περιγράφεται, δεν μπορεί -θεσμικά τουλάχιστον- να λαμβάνει χώρα υπό το απαλλακτικό περιεχόμενο της γνωστής ρήσης “ο σκοπός αγιάζει τα μέσα”. Σε περίπτωση που αυτό συμβαίνει κυρίως στις λεγόμενες δυτικές κοινωνίες, εγείρονται ζητήματα δημοκρατικής νομιμοποίησης αλλά και ευρύτερα διλήμματα ηθικής.

Το παράδειγμα του INTCEN αποτελεί λοιπόν ένα έναυσμα για να ανοίξει ο διάλογος αναζήτησης της ισορροπίας μεταξύ της κατοχύρωσης της ασφάλειας μέσω πληροφόρησης και της απόλυτης συνέπειας απέναντι στη νομιμότητα και κατ’ επέκταση στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών.

6.2 Πληροφόρηση και Δημοκρατικά δικαιώματα

Το ζήτημα πρέπει καταρχήν υποχρεωτικά να εξεταστεί από νομικής πλευράς καθώς «το δικαίωμα⁶⁹ κάθε ατόμου στην ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια συνυπάρχει και συμπλέκεται σε αδιάσπαστο τρίπτυχο με το δικαίωμα στη ζωή, όπως καθιέρωσε η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εδώ και 60 χρόνια.

Οι εκ πρώτης όψεως ανταγωνιστικές αξίες της ελευθερίας και της ασφάλειας ως συνυφασμένα δικαιώματα εμφανίζονται με ρηματική λιτότητα (αν και όχι με κανονιστική πληρότητα) στην πρώτη διάταξη του κεφαλαίου 2 (Ελευθερίες) του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων [ΧΘΔ] της Ε.Ε., εκείνη του άρθρου 6: Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Διάταξη που αντιστοιχεί με το πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Στη Σύμβαση όμως έπονται οι εκτενείς ρυθμίσεις του υπόλοιπου άρθρου 5 που εξειδικεύουν την κανονιστική του εμβέλεια με τρόπο που να κατοχυρώνεται η προσωπική ασφάλεια του πολίτη όταν απειλείται η ελευθερία του από την κρατική εξουσία.

Έτσι, η απόλαυση της προσωπικής ελευθερίας εξασφαλίζεται μέσω της προσωπικής ασφάλειας. Ακολουθώντας πάλι το δρόμο που χάραξε η Οικουμενική Διακήρυξη (άρθρο 12), το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια συμπληρώνεται στον Χάρτη από εκείνο του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7) που καλύπτει την κατοικία και τις επικοινωνίες κάθε προσώπου.

Υπερβαίνοντας στη σημερινή εποχή τον σκοπό των άρθρων 5 της ΕΣΔΑ και 6 του ΧΘΔ οδηγούμαστε σε μία ακόμη έννοια της ασφάλειας, όπου προέχει η ασφάλεια του κράτους ως καίρια συνιστώσα του κυβερνάν... υπό διάφορες εκφάνσεις: οικονομική ασφάλεια (μέριμνα της Συνθήκης ΕΚ - πρώτο βάθρο), εξωτερική

---

⁶⁹ Ν.Φραγκάκης, Πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ)

Ανακτήθηκε από: <https://www.nomikaxronika.gr/article.aspx?issue=57> .

ασφάλεια (ΚΕΠΠΑ, ΕΠΑΑ - δεύτερο βάθρο της Συνθήκης ΕΕ) και εσωτερική ασφάλεια (χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, πρώην δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις της Συνθήκης ΕΕ - τρίτο βάθρο) .

Η κατοχύρωση της αξίας της ασφάλειας, υπό την έννοια αυτή, δεν είναι πλέον σύστοιχη με την ελευθερία όπως εκτέθηκε προηγουμένως. Αυτή η ασφάλεια εμφανίζεται να δικαιολογεί την απώλεια ενός τμήματος της προσωπικής ελευθερίας του πολίτη για να επέλθει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα εξουσίας, δηλαδή η ίδια η εξασφάλιση του αγαθού της ασφάλειας που το κράτος στη συνέχεια (αντ)αποδίδει ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος στα πρόσωπα.

Η στάθμιση της απώλειας και του οφέλους⁷⁰ πρέπει να οδηγεί στην, με το μικρότερο κόστος και τη μεγαλύτερη διασφάλιση για το κάθε ένα από τα δύο, εξισορρόπηση των αντιπαρατιθέμενων δικαιωμάτων. Υπό την ίδια έννοια, δεν είναι παράδοξο η ασφάλεια της ελευθερίας να καταλήγει ενδεχομένως σε περιορισμό της ίδιας της ελευθερίας.

Προσοχή, όμως: Η επιδίωξη μιας απόλυτα ασφαλούς κοινωνίας θα αλλοιώσει τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της ίδιας της κοινωνίας, αφού φαίνεται πως ό,τι προστίθεται στην ασφάλεια αφαιρείται από την ελευθερία και ό,τι δεν αφαιρείται από την ελευθερία αφαιρείται από την ασφάλεια.» (Φραγκάκης, 2009, σ. 2-3).

Η ανωτέρω νομική ανάλυση δεν αφορίζει μεν τη γενικότερη δράση των υπηρεσιών πληροφόρησης, καθιστά δε σαφή την ανάγκη της διαγραφής σαφών ορίων μεταξύ της ασφάλειας που οι υπηρεσίες παρέχουν και των ατομικών ελευθεριών που αυτές “θίγουν” προκειμένου να επιτελέσουν την αποστολή τους.

---

⁷⁰ Ένα είδος “αξιολόγησης” των μέτρων που λαμβάνονται για την κατοχύρωση της ασφάλειας που θα δικαιολογούσε τον περιορισμό σε ανεκτά επίπεδα των ατομικών ελευθεριών θα μπορούσε να παρέχει κάποιου είδους “μετρήσιμη” αποτελεσματικότητα. Στην περίπτωση της τρομοκρατίας όμως «υπάρχει απουσία αποτελεσματικών αποδείξεων για να μετρηθεί ο αντίκτυπος των μέτρων που λαμβάνονται εξαιτίας της μη διαθεσιμότητας ευαίσθητων πληροφοριών σε συνδυασμό με την απουσία ενός consensus (συμφωνίας) για το κατά πόσο η αποτελεσματικότητα αυτή θα μπορούσε να προσδιοριστεί. Δυσκολίες στο να βρεθούν οι κατάλληλοι δείκτες οι οποίοι θα μπορούσαν να προσφέρουν τα κατάλληλα κριτήρια (όπως είναι ο αριθμός των συλλήψεων, αιτήματα για βοήθεια ή ποσά παγωμένων χρημάτων για τρομοκρατία) έχουν ως αποτέλεσμα να μη χύνεται τόσο φως στα μέτρα που λήφθηκαν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας επάνω σε συγκεκριμένες κουλτούρες, ομάδες και άτομα. Ακόμη και τα πιο «αποτελεσματικά» μέτρα κατά της τρομοκρατίας θα μπορούσαν να είναι προβληματικά λόγω του αντίκτυπου σε άλλες σημαντικές αξίες όπως είναι η ελευθερία και η δικαιοσύνη (Argomaniz, Bures και Kaunert, 2015, σ. 193-194).

Η ανάλυση από νομικής πλευράς δεν είναι αρκετή για να καλύψει ένα τέτοιο σημαντικό ζήτημα καθώς σε ευρύτερη κλίμακα η έννοια της Ηθικής κλονίζεται εξίσου, αν όχι περισσότερο, όταν στο βωμό της κατοχύρωσης της ασφάλειας θυσιάζεται η σφαίρα ιδιωτικού απορρήτου των πολιτών.

Χρονικό σημείο «μηδέν» για τη μεταστροφή διεθνώς του ενδιαφέροντος προς την Ασφάλεια με συνέπεια την επίκληση διλημάτων ηθικής αποτέλεσε η “11/9” ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο για τις Σπουδές Πληροφόρησης: «Η περίοδος μετά την 11η Σεπτεμβρίου είχε ουσιώδη αντίκτυπο στο επάγγελμα της πληροφόρησης εγείροντας κάποια δύσκολα ηθικά ζητήματα καθώς το προσκήνιο ήρθε η παγκοσμιοποιημένη αστυνόμευση. Αυτό έδωσε νέες ευκαιρίες στις σπουδές πληροφόρησης για να εξερευνήσουν την ηθική και να ασχοληθούν με το λεγόμενο “δίλημμα πληροφόρησης” το οποίο πρέπει και οφείλει να ισορροπεί μεταξύ της καλής ασφαλείας, της καλής παροχής ασφάλειας και παράλληλα να σέβεται τις πολιτικές ελευθερίες. Έχουν γεννηθεί σημαντικά ερωτηματικά για το πώς η ικανότητα πληροφόρησης σε μία μοντέρνα φιλελεύθερη Δημοκρατία θα πρέπει να δρα. Η συγκέντρωση πληροφοριών ποτέ δεν ήταν μία ευθεία επιχείρηση με όρους που συμφωνούν με ηθικές και ηθικά ζητήματα.

Το δίλημμα ασφαλείας εμφανίστηκε στο ξεκίνημά του ψυχρού πολέμου από τους Hertz^{71,72} και Butterfield ως μια λογική μέσα στο ρεαλιστικό παράδειγμα (κάθε κράτος μέσα στο άναρχο διεθνές περιβάλλον συνεχώς υποπτεύεται το δόλιο σχεδιασμό των άλλων κρατών και διαρκώς εξοπλίζεται ανάλογα).

Εξειδικεύοντας μπορούμε να μιλήσουμε για δίλημμα πληροφόρησης το οποίο είναι ουσιωδώς διαφορετικό γιατί αυτό λαμβάνει υπόψη την βαθμιαία ανάγκη του κοινού που συνεχώς διαβαθμίζεται για διαφάνεια και λογοδοσία στις δράσεις των υπηρεσιών πληροφόρησης.

Η λέξη κλειδί στο κέντρο του νέου διλήμματος πληροφόρησης είναι η «ηθική» και το κατά πόσο μπορούν οι υπηρεσίες πληροφόρησης σε ελεύθερες δημοκρατίες να διατηρούν τον ηθικό τους κώδικα.

---

⁷¹ Βλ. N.J. Wheeler, “‘To Put Oneself in the Other Fellow’s Place’: John Herz, the Security Dilemma and the Nuclear Age”, *International Relations* 22 (2008), σ. 493.

⁷² Ο Mearsheimer περιγράφει τον Hertz ως προπομπό του επιθετικού ρεαλισμού σύμφωνα με τον οποίο κάθε κράτος αγωνίζεται διαρκώς για την απόκτηση όλο και μεγαλύτερης ισχύος με απώτατο σκοπό την παγκόσμια ηγεμονία. Βλ. Wheeler σ. 494.

Στην πραγματικότητα η φράση «ηθική της πληροφόρησης» δεν μπορεί παρά να αποτελεί σχήμα οξύμωρο.

Η ηθική του νέου τρόπου παρακολούθησης στην εποχή του διαδικτύου φέρνει σε αντιπαράθεση τη ρεαλιστική προσέγγιση από τη μία πλευρά, που δέχεται ότι είναι κατανοητό για την προστασία των εθνικών συμφερόντων σε έναν άναρχο κόσμο να χρησιμοποιούνται οποιαδήποτε μέσα είναι απαραίτητα, και τη δεοντολογική προσέγγιση από την άλλη μεριά, που θεωρεί ότι όλες οι μορφές συγκέντρωσης πληροφόρησης είναι θεμελιωδώς ανήθικες.» (Richards σ. 761-764).

Με τον τρόπο αυτό ήρθε στο προσκήνιο το δίλημμα πληροφόρησης ως επιμέρους στοιχείο του διλήμματος ασφαλείας, το οποίο μπορεί να εξεταστεί εντασσόμενο στο γενικότερο πλαίσιο που οριοθετούν οι ευρύτερες έννοιες που αναφέρονται στη συνέχεια.

Πώς αντιδρά λοιπόν η βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων και ο ιδιαίτερος κλάδος των Σπουδών Πληροφόρησης στο δίλημμα “Ασφάλεια και Πληροφόρηση vs Δημοκρατία και Ηθική”;

Σύμφωνα με τον Κωνσταντόπουλο (2017) το συγκεκριμένο ζήτημα ελάχιστα έχει εξεταστεί. Ίσως γιατί οι πρακτικές της πληροφόρησης σε επίπεδο υπηρεσιών δεν βρίσκουν εξ ορισμού κοινό τόπο με την ηθική και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Για τον μέσο πολίτη η μυστικότητα και η παραβίαση της ιδιωτικότητας των ατόμων που τίθενται υπό παρακολούθηση είναι συνυφασμένες με τη δράση τέτοιων υπηρεσιών.

Μεταξύ όμως της πλήρους διάστασης των επίμαχων εννοιών που σε πρώτη ανάγνωση εντοπίζεται σε θεωρητικό επίπεδο, η πράξη επιβεβαιώνει ότι η δημοκρατία προσπαθεί και αγωνίζεται να είναι συμβατή με την ασφάλεια και την πληροφόρηση. Το γεγονός αυτό οδήγησε τη βιβλιογραφία στη διαμόρφωση τεσσάρων σχολών σκέψης:

«Η πρώτη σχολή συνίσταται από δύο προσεγγίσεις του Ρεαλισμού. Η πρώτη προσέγγιση μεταχειρίζεται την ηθική ως ασύνδετη με τις διεθνείς σχέσεις γενικά και με τις σπουδές πληροφόρησης ειδικότερα, δεν αποκαλείται ανήθικη (immoral) αλλά ηθικά αδιάφορη⁷³ (amoral). Αντιθέτως, η δεύτερη προσέγγιση περιλαμβάνει την

---

⁷³ Προφανώς με την έννοια όχι της ανηθικότητας, αλλά της αδιαφορίας για την ηθική.
<https://www.babiniotis.gr/lexilogika/leksilogiohttps://www.merriam-webster.com/dictionary/amoral>

ηθική ενταγμένη στο πλαίσιο της Realpolitik, raison d' état, δικαίωμα προτίμησης και αμοιβαιότητα (Erskine 2004: 364).. Αυτή η προσέγγιση υποστηρίζει ότι... η υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων είναι ηθικό καθήκον και κάθε δράση ή απόφαση η οποία είναι συμβατή με το εθνικό συμφέρον είναι ηθική. Οτιδήποτε είναι καλό για την κοινωνία των πολιτών και το κράτος είναι ηθικό. Ο Thomas Hobbes είναι ο βασικός εισηγητής αυτής της προσέγγισης ο οποίος... δικαιολογεί ακόμα και ακραίες δραστηριότητες όπως τη μυστική δράση.

Η δεύτερη σχολή είναι αυτή των “συνεπιμενιστών” ή “ωφελμιστών”⁷⁴ που αξιολογούν τις δράσεις χρησιμοποιώντας ένα μόνο κριτήριο: την αξία των συνεπειών. Δράσεις οι οποίες έχουν θετικά αποτελέσματα σε ένα ισοζύγιο ανάλυσης κόστους-οφέλους κρίνονται “ηθικές” ενώ οι δράσεις που έχουν αρνητικά αποτελέσματα χαρακτηρίζονται ως “ανήθικες” και θα πρέπει να απαγορεύονται ... Η πράξη η οποία μεγιστοποιεί το καλό για τον ευρύτερο αριθμό ανθρώπων θα πρέπει να τιτλοφορείται ως η “καλύτερη” ή η “βέλτιστη”. Ο Αριστοτέλης διάσημος για την “επιδίωξη της Αρετής” είναι μεταξύ άλλων ο κλασικός εισηγητής του “συνεπιμενισμού”. Σε αντίθεση με το “χομπεσιανό” ρεαλιστικό παράδειγμα ... Οι “συνεπιμενιστές” λαμβάνουν υπόψη και το συμφέρον άλλων κρατών. Για αυτούς οι δράσεις οι οποίες είναι πραγματικά ηθικές πρέπει να έχουν θετικά αποτελέσματα για την ανθρωπότητα όπως η διεθνής ασφάλεια, η ειρήνη και η δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου. Σύμφωνα με τη σχολή αυτή μια καλή κατάληξη μπορεί ακόμη και να δικαιολογήσει τη χρήση ακραίων και βίαιων μέσων... Η σχολή αυτή επικρίνεται γιατί έχει σοβαρό μεθοδολογικό μειονέκτημα καθώς υποχρεωτικά επιθέτει υπερτιμημένες αξίες σε δράσεις και αποτελέσματα, κάποια από τα οποία είναι ασαφή, ακούσια ακόμη και άγνωστα θέτοντας σε αμφισβήτηση την εφαρμοσιμότητα και την ακρίβεια της ίδιας της προτεινόμενης συλλογιστικής.

Η επόμενη σχολή της “δίκαιης κατασκοπείας” ή της “δίκαιης πληροφόρησης” έλκει τις ρίζες της από τη φιλοσοφία του “Δίκαιου Πολέμου” (λατινικά: jus bellum justum) του Αγίου Αυγουστίνου, του Θωμά του Ακινάτη και άλλων... Αυτή η σχολή χρησιμοποιεί δύο κριτήρια. Λαμβάνει υπόψη τις συνθήκες υπό τις οποίες μια υπηρεσία πληροφόρησης στοχοποιεί ένα αντικείμενο (jus ad intelligentiam), όπως επίσης και τον τρόπο με τον οποίο οι αξιωματούχοι πληροφόρησης δρουν και

---

⁷⁴ <https://translate.google.com/translate?hl=el&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Consequentialism&prev=search>

αυτοπειθαρχούν στη συνέχεια (jus in intelligentia). Βασικό οντολογικό επιχείρημα της σχολής είναι η αυτοσυγκράτηση σε κάποιες συγκεκριμένες δράσεις χωρίς ευθεία καταδίκη τους. Αυτή η σχολή δανείζεται στοιχεία από τις άλλες τρεις σχολές.

Η τέταρτη σχολή, αντίθετος πόλος της πρώτης, λέγεται “δεοντολογική” και ακολουθεί την παράδοση του Kant σύμφωνα με την οποία κάποιες πράξεις είναι λάθος από μόνες τους χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειές τους. Για παράδειγμα αν ένας τρομοκράτης έχει τοποθετήσει μία πυρηνική βόμβα η οποία θα σκοτώσει εκατομμύρια ανθρώπους σε μία μεγάλη πόλη είσαι υποχρεωμένος να μην τον βασανίσεις ώστε να αποσπάσεις πληροφορίες γιατί αυτή δεν είναι ηθική συμπεριφορά. Η εξαπάτηση δε θα πρέπει να χρησιμοποιείται από τους ηγέτες των κρατών ή από τις υπηρεσίες πληροφόρησης τους γιατί απαγορεύεται από την ηθική .... Οι δεοντολογικές προσεγγίσεις αρνούνται την χρησιμότητα μιας ηθικής ισορροπίας ή μίας ανάλυση του ηθικού κόστους-οφέλους.... Ο Kant έχει πλήρως αποκηρύξει την κατασκοπεία» (Κωνσταντόπουλος, 2017, σ. 8-10).

Είναι φανερό ότι οι δύο από τις παραπάνω σχολές (του Ρεαλισμού μέσω της αμοραλιστικής προσέγγισης και της Δεοντολογίας) εκφράζουν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις, ενώ οι υπόλοιπες δύο σχολές (των “συνεπιμενιστών” ή “ωφελμιστών” και της “δίκαιης πληροφόρησης”) κινούνται με κάποιου είδους διαλλακτικότητα και με κάποιο τρόπο αναγνωρίζουν τη δυνατότητα εξεύρεσης ισορροπίας μεταξύ των εννοιών “ηθική” και “πληροφόρηση”.

Προκειμένου να προοδεύσει η συζήτηση επί του ζητήματος, ο Κωνσταντόπουλος (2017) θέτει τα πράγματα σε μια νέα βάση επικαλούμενος τον Sir David Omand και τις έξι προϋποθέσεις που ο τελευταίος καθορίζει, οι οποίες όταν συντρέχουν σωρευτικά καθιστούν εφικτή την “ηθική” δράση της πληροφόρησης, ως εξής: α) Μια επαρκής και βιώσιμη αιτία (δράσης) είναι απαραίτητη, β) η ακεραιότητα του κινήτρου (της δράσης) αποτελεί προαπαιτούμενο, γ) οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι υπηρεσίες πληροφοριών πρέπει να είναι τόσο αναλογικές⁷⁵ όσο και αναγκαίες⁷⁶, δ) είναι επιτακτικό η κατάλληλη Αρχή (που δρα) να διασφαλίζεται από μια εξωτερική επίβλεψη, ε) η λογική προοπτική της επιτυχίας πρέπει να είναι εγγυημένη, στ) θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ανοικτές πηγές πρώτης ανάγκης, - αν

⁷⁵ Με την έννοια ότι όσο πιο σοβαρές είναι οι ενδείξεις ενοχής των υπό παρακολούθηση “στόχων” , τόσο πιο δυναμική δικαιολογείται να είναι δράση της Υπηρεσίας Πληροφόρησης.

⁷⁶ Με την έννοια ότι εξαντλούνται οι επιλογές από την ηπιότερη προς την σκληρότερη.

υπάρχουν - ενώ η μυστική πληροφόρηση πρέπει να είναι η τελευταία δυνατή επιλογή (Omand και Phythian 2013 : 53-54).

ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Από τα έξι ανωτέρω προαπαιτούμενα -πέραν των υπολοίπων που είναι προφανώς κατανοητά ή έχουν τύχει ήδη επαρκούς ανάλυσης- το υπό στοιχείο (δ) χρήζει περαιτέρω ανάλυσης καθώς είναι και το πλέον απαιτητικό και περίπλοκο ως προς την πλήρωσή του.

«Ο Ρωμαίος ποιητής και σατιρικός Decimus Iunius Juvenalis έχει πειστικά θέσει το ερώτημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι δημοκρατίες: “Αλλά ποιος θα φυλάει τους φύλακες”;

Η απάντηση στον Juvenalis είναι η “επίβλεψη”.... Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ορίζει την επίβλεψη ως την κατάσταση όπου “ένας δρων ελέγχει εξονυχιστικά τις ενέργειες ενός οργανισμού (ή ενός ατόμου) με σκοπό να αξιολογήσει τη συμμόρφωσή του με συγκεκριμένα κριτήρια και στη βάση αυτή να θέσει, συστάσεις ή διαταγές στο συγκεκριμένο οργανισμό”.

Ο Ian Leigh αναφέρει την επίβλεψη ως “μέσα που εξασφαλίζουν τη δημόσια λογοδοσία για τις αποφάσεις και δράσεις των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφόρησης”. Προτιμάται ο ορισμός του Peter Gill ο οποίος είναι ολιστικός. Ο Gill (2007) αντιλαμβάνεται την επίβλεψη ως “εξονυχιστικό έλεγχο” της δράσης των υπηρεσιών, είτε διαρκώς είτε μετά από ένα γεγονός, προκειμένου να επιβεβαιώσουν την αποτελεσματικότητα, νομιμότητα και αναλογικότητα για λογαριασμό του Δημοσίου.

Η έννοια της επίβλεψης συνδέεται στενά με τη λογοδοσία, αλλά καθώς η επίβλεψη είναι διαδικασία που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη λογοδοσία δεν θεωρούνται αυτές οι δύο έννοιες ταυτόσημες. Οι στόχοι της επίβλεψης είναι ευρύτεροι και δεν περιορίζονται στην εκπλήρωση της λογοδοσίας αλλά στοχεύει στη βελτιστοποίηση της λειτουργίας του οργανισμού, στην πληροφόρηση του κοινού για τις λειτουργίες του οργανισμού και τις δράσεις του και την οικοδόμηση της δημόσιας εμπιστοσύνης. Επίβλεψη δεν σημαίνει έλεγχος δηλαδή καθημερινή διαχείριση των υπηρεσιών πληροφόρησης ... η επίβλεψη διαφέρει από την ανασκόπηση. Η ανασκόπηση είναι μία ξεχωριστή διαδικασία που γίνεται εκ των υστέρων που

λαμβάνει χώρα όταν μία δραστηριότητα, ένα γεγονός έχει συμβεί. Ενώ η επίβλεψη συνιστά μία λειτουργία επιτήρησης επάνω σε τρέχουσες δραστηριότητες μιας οργάνωσης.

Η βιβλιογραφία των πληροφόρησης διακρίνει έξι επίπεδα επίβλεψης των υπηρεσιών πληροφόρησης:

1. Εσωτερικός έλεγχος από την Κυβέρνηση των υπηρεσιών πληροφόρησης.
2. Επιτήρηση από τον Διευθυντή της υπηρεσίας πληροφόρησης.
3. Κοινοβουλευτική επίβλεψη.
4. Δικαστική επίβλεψη.
5. Εξωτερική επίβλεψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την κοινωνία γενικά.
6. Επίβλεψη από διεθνείς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς κυβερνητικούς οργανισμούς (π.χ. το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων).

Σκοπός της επίβλεψης είναι διττός: καταρχήν να ελέγχεται η αποτελεσματικότητα (η αποδοτική χρήση των δημοσίων δαπανών) από την υπηρεσία πληροφόρησης και η ικανότητά της να εκπληρώνει την αποστολή της με επιτυχία και δεύτερον να πετυχαίνει την αναλογικότητα της υπηρεσίας για το εάν οι λειτουργίες και οι δράσεις της είναι συμβατές με αμφοτέρους το νόμο και την ηθική.

Η δημιουργία ενός νομικού πλαισίου είναι ζωτικής σημασίας, ενώ ο έλεγχος του κοινοβουλίου επί του προϋπολογισμού της πληροφόρησης είναι θεμελιώδης. Η αποφασιστική συμμετοχή του κοινοβουλίου στο διορισμό των επικεφαλής των υπηρεσιών πληροφόρησης απαιτείται .... πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα των κοινοβουλίων να οργανώνουν ακροάσεις τόσο από αξιωματούχους πληροφόρησης όσο και από ανεξάρτητους ειδικούς και να διεξάγουν έρευνες με μόνιμες ή επιτροπές εκπαιδευσεως που παρουσιάζουν τα ευρήματά τους στο κοινοβούλιο.

Οι απαιτούμενες συνθήκες για ένα αποτελεσματικό και ισχυρό σύστημα επίβλεψης είναι οι ακόλουθες: 1.πολιτική βούληση, 2.σύγχρονο νομικό πλαίσιο, 3. δημιουργία πολιτικής κουλτούρας που μπορεί να υπερασπίζεται και να ελέγχει τις νόμιμες δράσεις των υπηρεσιών πληροφόρησης και θα αποφεύγει τη χρήση των υπηρεσιών με σκοπό να εξυπηρετήσουν στενά πολιτικά συμφέροντα, 4.η

ανεξαρτησία των κοινοβουλευτικών επιτροπών και η υποστήριξή τους από την πλευρά τόσο του κοινοβουλίου όσο και του κοινού όπως επίσης και ο εκσυγχρονισμός τους ώστε να μην παραμένουν στατικές, δύσκαμπτες και ξεπερασμένες, 5. η παροχή από τις κοινοβουλευτικές επιτροπές ισχυρών εξεταστικών εξουσιών, οικονομικών πόρων, αποτελεσματικού και καλά εκπαιδευμένου προσωπικού υψηλής ποιότητας με πρόσβαση σε απόρρητα αρχεία, 6. η ικανότητα να προστατεύουν την μυστικότητα και την εντολή επίβλεψης, 7. η μόρφωση των αξιωματούχων της πληροφόρησης για τις ανάγκες και τις διαδικασίες της κοινοβουλευτικής επίβλεψης και η στενή και εποικοδομητική συνεργασία τους με τις κοινοβουλευτικές επιτροπές (Κωνσταντόπουλος, 2017, σ. 5-7).

«Η βιβλιογραφία που αφορά στην πληροφόρηση προτείνει σχετικά την ίδρυση ενός ολιστικού, μοντέρνου και ισχυρού συστήματος περιλαμβάνοντας όλα τα επίπεδα επιτήρησης.

Αυτό το σύστημα θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του όλα τα απαραίτητα εργαλεία ώστε να εγγυάται την λειτουργία των υπηρεσιών πληροφόρησης σε εναρμονισμό με τις δημοκρατικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τόσο οι νομοθέτες όσο και οι δικαστικοί αλλά και αυτοί που διαχειρίζονται την πληροφόρηση οφείλουν να καταφέρουν τη δημιουργία των προαναφερόμενων συνθηκών για μία αποτελεσματική και ισχυρή επιτήρηση των υπηρεσιών πληροφόρησης ώστε οι αρνητικές οπτικές της πληροφόρησης οι οποίες οφείλονται στην μυστικότητα να μπορούν να περιοριστούν.

Το σύστημα επιτήρησης δεν θα πρέπει να παρεμβαίνει στη λειτουργία και στις δραστηριότητες των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφόρησης.

Το σίγουρο είναι ότι ένα αποτελεσματικό σύστημα επιτήρησης είναι καλύτερο από τις διαρροές από άτομα ή οργανισμούς παρότι η διαρροές θα παραμένουν και οι συνέπειές τους θα συνεχίσουν να υπάρχουν λόγω της προόδου της τεχνολογίας.

Παρόλα αυτά ούτε η επιτήρηση, ούτε ένας κώδικας δεοντολογίας και ηθικής της πληροφόρησης συνιστούν μία πανάκεια αλλά αυτό είναι το καλύτερο που μπορεί να επιτευχθεί.

Η πιθανότητα ότι οι υπηρεσίες πληροφόρησης θα εκμεταλλευτούν το πλεονέκτημα που τους δίνει η ίδια τους η δομή, δηλαδή τη μυστικότητα, και θα καλύψουν τις αντιδημοκρατικές ανήθικες και παράνομες δραστηριότητές τους θα εξακολουθεί να υπάρχει καθώς «η γνώση είναι ισχύς».

Οι διαμορφωτές της πολιτικής και η προϊστάμενοι της Πληροφόρησης που τους συμβουλεύουν θα πρέπει να βρουν τη σωστή ισορροπία μεταξύ της δημοκρατίας και της ηθικής από τη μία μεριά και της ασφάλειας και πληροφόρησης από την άλλη .

Ας μην ξεχνάμε ότι τα κράτη λειτουργούν σε ένα άναρχο, παραδοσιακά ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό διεθνές σύστημα που σύμφωνα με τον δομικό ρεαλισμό επιβάλλουν περιορισμούς στη συμπεριφορά των εθνικών κρατών.

Αν το διεθνές σύστημα παραμείνει ασταθές ειδικά λόγω των συνεχών τρομοκρατικών επιθέσεων περισσότερη έμφαση και (ουσιωδώς επενδύσεις) θα δοθούν στην ασφάλεια και πληροφόρηση και όχι στις δημοκρατικές ελευθερίες και στην ηθική. Για άλλη μία φορά (επαληθεύεται) η υπόθεση του ρεαλισμού ότι όταν αυτά που διακυβεύονται είναι πολύ σημαντικά, η ηθική και τα εσωτερικά χαρακτηριστικά των κρατών κάνουν πίσω για χάρη των εθνικών συμφερόντων^{77,78} (Κωνσταντόπουλος, 2017, σ. 17-18)

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» ΚΑΙ «ΑΣΦΑΛΕΙΑ» ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στην περίπτωση ειδικότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η αναγκαιότητα της ταυτόχρονης υλοποίησης ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης αποτελεί όχι απλά απαίτηση, αλλά συστατικό στοιχείο της ίδιας της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷⁹.

⁷⁷ Konstantopoulos, “Democracy and an open Economy World Order”, 2017

⁷⁸ « Στα τέλη του 2005 ο Πρόεδρος GeorgeW. Bush είχε εγκρίνει τη μυστική υποκλοπή τηλεφωνικών κλήσεων και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των αμερικανών πολιτών υπερβαίνοντας την απαίτηση για εντάλματα που προβλέπονταν σύμφωνα με την νομοθεσία και τις συνταγματικές διατάξεις της Αμερικής. Ενώ η εθνική ασφάλεια είναι για κάθε κράτος μία έννοια νόμιμη και πρωταρχική, τα δημοκρατικά κράτη και κυρίως η ελεύθερη Δημοκρατία ορίζει τον εαυτό της από τη σημασία που αποδίδει στις δημοκρατικές αξίες τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες».

⁷⁹ Το άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΣΕΕ ορίζει τα εξής: «Η Ένωση παρέχει στους πολίτες της χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας».

«Η όποια Ευρώπη - Φρούριο αναζητεί εναγωνίως τρόπους διασφάλισης ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Η εσωτερική ασφάλεια στην Ε.Ε περνάει μέσα από την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών των κρατών-μελών. Η Ευρώπη των πολιτών συγκροτεί χώρο δημοκρατικής λειτουργίας στον οποίο οποιοσδήποτε «έλλειμμα» ή αδιαφάνεια -στο όνομα οποιασδήποτε σκοπιμότητας- δεν γίνονται ανεκτά. Ο πολίτης πρέπει να αισθάνεται ασφαλής τόσο απέναντι π. χ. σε τρομοκρατικές ενέργειες όσο και απέναντι σε αντιτρομοκρατικά μέτρα.

Η αναγκαιότητα άμυνας κατά της τρομοκρατίας και η επέκταση της κατάστασης ανάγκης ή των εξαιρετικών περιστάσεων οδηγούν όμως όλο και συχνότερα σε ρήτρες περιοριστικές της ελευθερίας (ασφάλεια, δημόσια τάξη) που θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο τα θεμελιώδη δικαιώματα... Ο ενιαίος χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης δεν πρέπει να μετατραπεί σε πεδίο συνεχούς παρακολούθησης, αβεβαιότητας και αυθαιρεσίας... Το Κράτος Δικαίου δεν ανταγωνίζεται τις ασύμμετρες απειλές ούτε οι ανοικτές κοινωνίες πρέπει να γίνουν σιδερόφρακτα αστυνομικά φρούρια. Η Δημοκρατία δεν μπορεί να συνυπολογισθεί ως παράπλευρη απώλεια στον αντιτρομοκρατικό πόλεμο» (Πανούσης, 2017)⁸⁰.

Μελετώντας κανείς τις παραπάνω απόψεις μοιραία αναζητά έναν «κανόνα» προκειμένου -έστω υποκειμενικά- να χαράξει τη διαχωριστική γραμμή που ικανοποιεί εξίσου και με τη δέουσα ισορροπία τις συγκρουόμενες απαιτήσεις των πολιτών για την εκατέρωθεν κατοχύρωση της «Ελευθερίας» και της «Ασφάλειας» σε ολόκληρο το φάσμα της σύγχρονης κοινωνικής ζωής.

Μια απλοποιημένη, αλλά καθόλου απλοϊκή, λύση προτείνεται από τον Ullman η οποία συνοψίζεται στην απόπειρα να απαντηθεί μία και μόνο ερώτηση: «τι θα είχε κανείς την πρόθεση να στερηθεί προκειμένου να αποκτήσει περισσότερη ασφάλεια;» (Baldwin, 1997, σ. 8).

---

⁸⁰ Ομιλία του Γιάννη Πανούση στο Συνέδριο του Κύκλου Ιδεών, Η Ελλάδα Μετά, στον Κύκλο 3: Ένα άλλο κράτος είναι εφικτό - Οι θεσμικές προϋποθέσεις. Ανακτήθηκε από: <https://ekyklos.gr/sb/487-asfaleia-eleftheries-dikaiosyni-to-triptyxo-tis-dimokratias-elladameta.html>.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το γεγονός ότι ο προσδιορισμός της «Ασφάλειας» ως κεντρικής έννοιας των Διεθνών Σχέσεων παραμένει υποκειμενικός, συμβαδίζει με τη γενικότερη ασάφεια εννοιών και καταστάσεων που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη εποχή. Αυτό αποδεικνύεται και από την ίδια την υιοθέτηση των νέων όρων που επιστρατεύονται σήμερα προκειμένου να περιγράψουν τα φαινόμενα. Ο «πόλεμος» για παράδειγμα αποδίδεται ως «σύγκρουση», τα «θύματα» παρουσιάζονται ως «ανθρώπινες απώλειες», ο «εχθρός» αντικαθίσταται από την «ασύμμετρη απειλή».

Αυτή η μετάβαση από το «συγκεκριμένο» στο «αόριστο» επιτυγχάνει τεχνηέντως μια έμμεση εξοικείωση των πολιτών με τους κινδύνους, τις επερχόμενες απειλές και τις συνέπειές τους μεν, είναι ανήμπορη να υποβαθμίσει την ουσία της πραγματικότητας δε -καθώς μια αλλαγή στην ορολογία δεν είναι αρκετή ώστε να αμβλύνει την οξύτητα της αντιπαράθεσης.

Αντιθέτως, στη σύγχρονη εποχή η άμβλυνση των αντιπαράθεσεων ώστε η Ασφάλεια εν πολλοίς να κατοχυρωθεί αποδεικνύεται μια πολύ πιο σύνθετη, περίπλοκη και πολύμορφη απαίτηση για τους υπερεθνικούς οργανισμούς, τα κράτη και τις Υπηρεσίες Ασφαλείας που καλούνται αρμοδίως να την ικανοποιήσουν.

Βάση των ανωτέρω, η παρούσα εργασία επιχείρησε να αναδείξει την Ασφάλεια ως το αγαθό που ποικιλόμορφα διακυβεύεται στη σύγχρονη εποχή. Καταρχήν επιχειρήθηκε ο εννοιολογικός επαναπροσδιορισμός της. Με την αρνητική εκδοχή της ως ‘απουσία απειλής’ επιχειρήθηκε η ολιστική αναγνώριση των διαστάσεών της. Δόθηκε έμφαση στις ιδιάζουσες και νεωτερίζουσες μορφές απειλών -τις ‘υβριδικές’ αλλά κυρίως τις ‘ασύμμετρες’- με τις τελευταίες να μελετώνται τόσο ως προς το αναγνωριστικό χαρακτηριστικό τους (ασυμμετρία) όσο και ως προς τις εναλλακτικές μορφές τους.

Στη συνέχεια, η Πληροφόρηση εξεταζόμενη σε θεωρητικό-επιστημολογικό αλλά και πρακτικό επίπεδο αναδείχθηκε ως το βασικό «εργαλείο» αντιμετώπισης των ασύμμετρων απειλών και αναλύθηκε η πιθανή εφαρμογή της ανά μορφή ασύμμετρης απειλής. Παρουσιάστηκαν οι αρμόδιες Υπηρεσίες Ασφαλείας και Πληροφόρησης των οποίων ‘εργαλείο’ η τελευταία συνιστά, ενώ έγινε ιδιαίτερος λόγος για τις Μυστικές Υπηρεσίες λόγω του ιδιαίτερου της αποστολής τους.

Καθώς στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας είναι πλέον προφανές ότι η ‘εξατομικευμένη’ παρουσία και δράση της κάθε Υπηρεσίας Ασφαλείας είναι κάθε άλλο παρά επαρκής, περιγράφηκε η λογική της ‘συνεργασίας’ που ατελώς και ελαττωματικά λαμβάνει χώρα μεταξύ των Υπηρεσιών σε αντιδιαστολή με τον ‘ανταγωνισμό’ που εξακολουθεί να συνοδεύει τη λειτουργία τους. Προτάθηκε δε η υιοθέτηση της λογικής της ‘ενιαίας δράσης’ ως υπερβατική εξέλιξη που δύναται να απαλείψει τις αγκυλώσεις του ανταγωνισμού και τις ελλিপείς συνεργασίας.

Τέλος, επισημάνθηκε η υποχρεωτική συμπίεση της λειτουργίας και δράσης των Υπηρεσιών Ασφαλείας με τον απόλυτο σεβασμό στα δημοκρατικά δικαιώματα μέσω κυρίως της αντικειμενικής επίβλεψης ώστε να τηρούνται οι σχετικές διαχωριστικές γραμμές που εξασφαλίζουν την ισορροπία μεταξύ της «Ελευθερίας» και της «Ασφάλειας».

Το γεγονός ότι βασικά αγαθά όπως η Ελευθερία και η Ασφάλεια εξακολουθούν στο σύγχρονο εξελιγμένο κόσμο να τίθενται σε αμφιβολία, συνιστά βασική αποτυχία για το διεθνές σύστημα και μεγάλη απογοήτευση για την ανθρωπότητα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Πτώση του Τείχους του Βερολίνου σήμαινε πολλά περισσότερα από την πολιτική και κοινωνική επανένωση ενός λαού κλείνοντας ένα κύκλο γεγονότων καθοριστικών για την Ιστορία και οδήγησε στη σύγχρονη εποχή δημιουργώντας την πρόσκαιρη ελπίδα ότι ο κόσμος θα γίνει καλύτερος. Η ψευδαίσθηση της κατοχύρωσης της ασφάλειας σε ανθρώπινο και παγκόσμιο επίπεδο στο νέο μονοπολικό κόσμο, η ειρηνική συνύπαρξη και συνεργασία μεταξύ των κρατών διήρκεσαν μόλις μερικά χρόνια καθώς στη συνέχεια οι συγκρούσεις σε μια διαφορετική τους εκδοχή αλλά με τις ίδιες σκοπιμότητες επαναλήφθηκαν σε έντονο βαθμό. Για το λόγο αυτό τα κράτη, ως κυρίαρχος

σχηματισμός κοινωνικής οργάνωσης εξακολουθούν να συλλέγουν «νομίσματα» ισχύος⁸¹ τα οποία εγγυώνται την ίδια τους την ύπαρξη.

Καθώς η λογική των ασύμμετρων απειλών θα συνεχίσει στο μέλλον να αποτελεί την αιχμή του δόρατος για τους κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, ώστε αυτοί να ικανοποιούν τους σκοπούς τους κλονίζοντας το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών, κεντρικός στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να αναδείξει τη συλλογή «φορτίων Πληροφόρησης» ως το βασικό μέσο αντιμετώπισης αυτού του είδους απειλών. Εναπόκειται στον αναγνώστη να αξιολογήσει τους τρόπους και τα μέσα εφαρμογής της Πληροφόρησης, να επιλέξει μεταξύ της ‘συνεργασίας’ ή της ‘ενιαίας δράσης’ των Υπηρεσιών που την αξιοποιούν αλλά και να προσδιορίσει το βαθμό δημοκρατικής νομιμοποίησης στη λειτουργία των τελευταίων. Είναι μάλλον βέβαιο, πως από το σύνολο των απόψεων που τυχόν διαμορφωθούν θα προκύψει μία κοινή παραδοχή: ότι η Ασφάλεια, ως υπό αμφισβήτηση αγαθό, διαθέτει πλέον αναλόγως στη σύγχρονη εποχή το δικό της κύριο «νόμισμα» (Πληροφόρηση).

---

⁸¹ Βλ. Kenneth Waltz, “Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής”, μτφρ. Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εισαγωγή για την ελληνική έκδοση Αθανάσιος Πλατιάς (ΑΘΗΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΟΙΟΤΗΤΑ”, 2011), σ. 11.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

- Albanese, J.S. (2004). *Organised crime in our times*, 4th ed. Cincinnati: LexisNexis, Anderson Publishing.
- Andersson, J.J. & Tardy, T. (2015). *Hybrid: what's in a name?* European Union Institute for Security Studies.
- Argomaniz, J., Bures, O. & Kaunert, C. (2015). *A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment*, *Intelligence and National Security*, 30:2-3, 191-206, doi: 10.1080/02684527.2014.988445
- Baldwin, D. A. (1997). *The concept of security*. British International Studies Association. *Review of International Studies*. 23, 5–26.
- Bamford, J. (2002). *Body of secrets: anatomy of the ultra-secret National Security Agency: from the Cold War through the dawn of a new century*. New York: Anchor Books and Toronto: Random House of Canada Limited.
- Bennet, B. (2003). *Responding to Asymmetric Threats. New Challenges, New Tools for Defense Decisionmaking*. Book Authors: Johnson, S., Martin, C., Libicki, M., Treverton, G., Bennett, B., Berstein N., Camm F., Chu D., Davis P., Fox D., Hosek J., Mussington D., Starr S. & Thie H. Published by: RAND Corporation.
- Blank, S. (2003). *Rethinking Asymmetric Threats*. Strategic Studies Institute (S.S.I.) Monograph. U.S. Army War College. Homepage address: <http://www.carlisle.army.mil/ssi/>
- Blank, S. (2004). *Rethinking the Concept of Asymmetric Threats in U.S. Strategy*, *Comparative Strategy*, 23:4, 343 – 367. doi: 10.1080/0149593049089875

- Brzica, N. (2018). Understanding Contemporary Asymmetric Threats. *Croatian International Relations Review (CIRR) - XXIV (83)*, 34-51. doi: 10.2478/cirr-2018-0013 - UDC 355.01:323.282
- Buljevic, J. (2011). European Security Structures and Institutions after the Lisbon Treaty. Professional Paper UDC 327.5:061.1 EU.
- Buzan, B., Wæver, O. & DeWilde, J. (1998). *Security: A new Framework For Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Byman, D. (2014). The Intelligence War on Terrorism, *Intelligence and National Security*, 29:6, 837-863 doi: 10.1080/02684527.2013.851876
- Carr, E. H. (2011). Η εικοσαετής κρίση 1919-1939. (Η. Στρούκου, μετάφρ.). Αθήνα: ΠΟΙΟΤΗΤΑ, Δ΄ Έκδοση. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1939).
- Charap, S. (2015). The Ghost of Hybrid War. *Survival: Global Politics and Strategy*, 57:6, 51-58. doi:10.1080/00396338.2015.1116147
- Chirleşan, G. (2015) European Security and the Terrorist Threat: Evolutions and Current Ways of Managing. International Conference Knowledge-based Organization Vol. XXI No
- Choucrist, N. (2012). *Cyber politics in International Relations*. London: The MIT Press.
- Clarke, R. A., & Knake, R. K. (2010). *Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It*. New York: Harper Collins.
- Clemente, D. (2014). *Cybersecurity. Routledge Companion to Intelligence Studies*. Edited by Dover, R., Goodman M. S. & Hillebrand, C.. Oxon: Routledge.

- Congram, M., Bell P. & Lauchs M. (2013), Policing Transnational Organized Crime and Corruption: Exploring the Role of Communication Interception Technology. London: PALGRAVE MACMILLAN.
- Cross, M. K. Davis (2011). EU Intelligence Sharing & The Joint Situation Centre: Glass Half-Full. University of Southern California. Prepared for delivery at the 2011 Meeting of the European Union Studies Association.
- Cross, M. K. Davis (2013). A European Transgovernmental Intelligence Network and the Role of IntCen, Perspectives on European Politics and Society, 14:3, 388-402, doi: 10.1080/15705854.2013.817805
- Crowdy, T. (2006). The Enemy Within: A History of Espionage. Oxford: Osprey Publishing.
- Danchev, A. (1999). Liddel Heart's Big Idea. Review of International Studies, 25, 29-48, British International Studies Association.
- Den Boer, M. (2015) Counter-Terrorism, Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis, Intelligence and National Security, 30:2-3, 402-419. doi: 10.1080/02684527.2014.98844
- Deutch, J. (1997). Terrorism, Foreign Policy, 108:10-22, 12. doi: 10.2307/1149086
- Erskine, T. (2004). As rays of light to the human soul? Moral agents and intelligence gathering. Intelligence and National Security, 19, 359–381.
- Fägersten, B. (2010). Bureaucratic Resistance to International Intelligence Cooperation: The Case of Europol, Intelligence and National Security, 25:4, 500-520. Ανακτήθηκε από <http://dx.doi.org/10.1080/02684527.2010.537028>

- Gill, P. (2007). Evaluating intelligence oversight committees: The UK intelligence and security committee and the 'war on terror'. *Intelligence and National Security*, 22, 14–37.
- Gill, P. (2014). *Organised crime*. Routledge Companion to Intelligence Studies. Edited by Dover R, Goodman M. S. & Hillebrand C.. Oxon: Routledge.
- Gottschalk P. (2010). *Policing Organized Crime: Intelligence Strategy Implementation (Advances in Police Theory and Practice)*. New York: CRC Press, Taylor & Francis Group.
- Hache, C. (2016/3/19). *Attentats: Amine Choukri, complice de Salah Abdeslam, est passé par l'île de Leros*. *L'Express*. Ανακτήθηκε από: https://www.lexpress.fr/actualite/societe/attentats-amine-choukri-complice-de-salah-abdeslam-est-passe-par-l-ile-de-leros_1774942.html
- Hartness W. M. (2014). *Aspects of Counterinsurgency Intelligence*. *Studies in Intelligence* Vol. 7, No. 4 (1963).
- Heldon, C. (2009). *Exploratory Analysis Tools*. In *Strategic Thinking in Criminal Intelligence*, Ed. J. H. Ratcliffe. 2nd ed. 124–146. Sydney: The Federation Press.
- Henrichon, P. (Winter 2002 – 2003). *Protecting the Canadian Forces Against Asymmetric Threats*. *Canadian Military Journal*. 3:9-14.
- Herman, M. (2003). *Counter - Terrorism, Information Technology and Intelligence Change*. *Intelligence and National Security*, 18:4, 40 – 58. doi: 10.1080/02684520310001693181

- Hersh, S. (2010). The Online Threat: Should We Be Worried about Cyber War? New Yorker, November 2010.
- Hillebrand, C. & Hughes, R.G. (2017). The Quest for a Theory of Intelligence. The Palgrave Handbook of Security, Risk and Intelligence. Editors: Dover, R., Dylan, H. & Goodman M. S.. London: Palgrave Macmillan.
- Hoffman, B. (1996). Intelligence and terrorism: Emerging threats and new security challenges in the post-cold war era, *Intelligence and National Security*, 11:2, 207 – 223. doi: 10.1080/02684529608432353
- Hoffman, F.G. (2010). 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable. *Orbis* 54 no3 p. 441-55 ISSN: 0030-4387 Publisher: Elsevier Science.
- Howorth, J. (2011). Europe at a Historical Crossroads: Grand Strategy or Resignation?. Institute for European Integration Research Working Paper Series. Working Paper No. 02/2011 Institute for European Integration Research (eif).
- Hunter, E. & Pernik, P. (2015). The Challenges of Hybrid Warfare. International Centre for Defence and Security, Estonia.
- Jensen, C.J., McElreath, D.H. III & Graves, M. (2012). Introduction to Intelligence Studies. New York: CRC Press, Taylor & Francis Group.
- Jervis, R. (1976). Perception and Misperception in International Politics. New Jersey: Princeton University Press.
- Johnson, C. L. (2010). Police Use of Intelligence Networks for Reducing Crime. El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Johnson, Loch K. (2007). Handbook of intelligence studies. Oxon: Routledge.

- Johnston, R. (2005). *Analytical culture in the U.S. intelligence community: An ethnographic study*. Washington, D.C.: Central Intelligence Agency.
- Jones, C. (2007). Intelligence reform: The logic of information sharing, *Intelligence & National Security*, 22:3. doi: 10.1080/02684520701415214
- Jones, C. (2013). Analysis Secrecy reigns at the EU's Intelligence Analysis Centre published: *Statewatch journal* volume 22, no 4.
- Kerstetter, W. (1979). Terrorism and intelligence, *Terrorism*, 3:1-2, 109-115.
- Kofman, M. & Rojansky, M. (2015). *A Closer look at Russia's Hybrid War KENNAN CABLE No. 7*. The Wilson Center, The Kennan Institute.
- Konstantopoulos, I. (2017). *Democracy and Ethics vs. Intelligence and Security: From WikiLeaks to Snowden. Democracy and an Open-Economy World Order*. Editors: Bitros, G. & Kyriazis N. doi: 10.1007/978-3-319-52168-8
- Laitin, D. (1997). Game theory and culture. *APSA-CP. Newsletter of the APSA Organized Section in Comparative Politics* 8/2.
- Lambakis, S., Kiras, J. & Kolet, K. (2002). Understanding "Asymmetric" Threats to the United States, *Comparative Strategy*, 21:4, 241 – 277. doi: 10.1080/01495930290043065
- Laqueur, W. (1985). *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*, New York: Basic Books.
- Lathrop, C. E. (2004). *The literary spy: the ultimate source for quotations on espionage and intelligence*. New Haven and London: Yale University Press.
- Leigh, I. (2005). More closely watching the spies: Three decades of experiences. In H. Born, L. K. Johnson, & I. Leigh (Eds.), *Who's watching the spies: Establishing intelligence service accountability*. Washington, DC: Potomac Books.

- Lele, A. (2014). *Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict*. OASIS, 20, 97-111.
- Le Parisien, (2015/12/12). Paris attacks: Abaaoud was in Greece in September. Ανακτήθηκε από: <http://www.leparisien.fr/faits-divers/paris-attacks-abaaoud-was-in-greece-in-september-12-12-2015-5364321.php>
- Lindsay, J. R. (2013). Stuxnet and the Limits of Cyber Warfare. *Security Studies* 22 (3): 365–404.
- Lowenthal, M.M. (2009). *Intelligence: From Secrets to Policy* 4th edition. Washington: CQ Press.
- Lustick, I.S. (1997). Culture and the Wager of rational choice. *APSA Comparative Politics Newsletter*.
- Lutterbeck, D. (2005). Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe, *European Security*,14:2, 231 - 253. doi: 10.1080/09662830500336193
- Luttwak, E. (2001) *Strategy: The Logic of War and Peace*, revised and enlarged edition. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University, Metz.
- Major, C. & Mölling, C. (2015). A Hybrid Security Policy for Europe: Resilience, Deterrence, and Defense as Leitmotifs. SWP Comments. Stiftung Wissenschaft und Politik (German Institute for International and Security Affairs).
- Marlo, F. H. (1999). WMD terrorism and US intelligence collection, *Terrorism and Political Violence*, 11:3, 53-71.

- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2010). Recent U.S. Thinking About Terrorism and Counterterrorism: Baby Steps Towards a Dynamic View of Asymmetric Conflict', *Terrorism and Political Violence*, 22:4, 641 – 657, doi: 10.1080/09546553.2010.508013
- McLachlan, D. (1969). Will Europe unite its intelligence?. *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 59:236, 357-362, doi: 10.1080/00358536908452831
- Mercado, S. (2008). Reexamining the distinction between open information and secrets. Ανακτήθηκε από: <http://cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications>.
- Nomikos, J. M. (2005). A European Union Intelligence Service for Confronting Terrorism, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 18:2, 191-203, doi:10.1080/08850600590911936
- Nye, J. (2011). Nuclear Lessons for Cyber Security? *Strategic Studies Quarterly* (Winter): 18–38.
- O' Brien, K. (2003). Information age, terrorism and warfare, *Small Wars & Insurgencies*, 14:1, 183 – 206. doi: org/10.1080/09592310412331300636
- Omand, D., & Phythian, M. (2013). Ethics and intelligence: A debate. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, 26, 38–63.
- Omand, D., (2014). *The cycle of intelligence*. Routledge Companion to Intelligence Studies. Edited by Dover R, Goodman M. S. & Hillebrand C.. Oxon: Routledge.

- Podolski, A. (2004). European Intelligence Co-operation - Failing Part of the CFSP and ESDP? Reports & Analyses: 6/04/A Centrum Stosunków Międzynarodowych (Center for International Relations), Warszawa.
- Primmerman, C.A. (2006). Thoughts on the Meaning of “Asymmetric Threats”, Lexington, Massachusetts: Lincoln Laboratory.
- Richards J. (2012). Intelligence Dilemma? Contemporary Counter-terrorism in a Liberal Democracy, *Intelligence and National Security*, 27:5, 761-780. Ανακτήθηκε από <http://dx.doi.org/10.1080/02684527.2012.708528>
- Rudner, M. (2005). Using Financial Intelligence Against the Funding of Terrorism', *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 19:1, 32 – 58. doi: 10.1080/08850600500332359
- Shavit, S. (2002). Understanding Terrorism: A View Honed in Intelligence, *American Foreign Policy Interests*, 24: 1, 31 – 33, doi: 10.1080/108039202753503651
- Shulsky A.N. & Schmitt G.J.(2002). *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*. Washington: D.C. Potomac Books, Inc.
- Strategic Comments: The Growing Demand for European Space Intelligence. (1995). International Institute of International Studies. Ανακτήθηκε από: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1356788950115>
- Sulc, L. (1987). Terrorism and the importance of intelligence, *Terrorism*, 10:2, 133-138.
- Sun Tzu, “*Η Τέχνη του Πολέμου*”, Εκδόσεις ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ.
- Symeonidou-Kastanidou, E. (2007). Towards a new definition of organised crime in the European Union. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 15 (1): 83–103.

- Ullman, R. H. (1983). Redefining Security, *International Security*, 8, pp. 129–53.
- Valeriano B. & Maness R.C. (2010). *Cyber War versus Cyber Realities: Cyber Conflict in the International System*. New York: Oxford University Press.
- van Duyne, P.C., von Lampe, K., & Newell, J. (2003). *Criminal finances and organizing crime in Europe*. Nijmegen, The Netherlands: Wolf Legal Publishers.
- van Duyne, P.C., von Lampe, K., van Dijck, M., and Newell, J. (2005). *The organized crime economy: Managing crime markets in Europe*. Nijmegen, The Netherlands: Wolf Legal Publishers.
- Walsh, J. (2006). Intelligence-sharing in the European Union: Institutions are not enough, *Journal of Common Market Studies*, 44(3), pp. 625–643.
- Waltz, K. (2001). Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος. Μια θεωρητική ανάλυση, μτφρ. Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εισαγωγή για την ελληνική έκδοση Ηλίας Κουσκουβέλης. Αθήνα: Εκδόσεις “ΠΟΙΟΤΗΤΑ”. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1959).
- Waltz, K. (2011). Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, μτφρ. Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εισαγωγή για την ελληνική έκδοση Αθανάσιος Πλατιάς. Αθήνα: Εκδόσεις “ΠΟΙΟΤΗΤΑ”. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1979).
- Wheeler, N.J. (2008). To Put Oneself in the Other Fellow’s Place: John Herz, the Security Dilemma and the Nuclear Age’, *International Relations* 22.
- Wiberg, H. (1992). (Re-)conceptualizing security. *Contemporary Security Policy*, 13:3, 487 – 492. doi: 10.1080/01440389208404005
- Wright, A. (2006). *Organised crime*. Devon, U.K.: Willan Publishing.

Zenko, M. (2006). Intelligence Estimates of Nuclear Terrorism. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 607, *Confronting the Specter of Nuclear Terrorism*, pp. 87-102. Published by: Sage Publications, Inc. in association with the American Academy of Political and Social Science.

Δενιόζος, Ν. (2018). Η ασύμμετρη απειλή της μετανάστευσης - Η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών και το οργανωμένο έγκλημα. Επίσημη ιστοσελίδα του “Foreign Affairs, the Hellenic Edition”: Ανακτήθηκε από: <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71858/dr-nikos-deniozos/i-asymmetri-apeili-tis-metanasteysis?page=show#>

Κουσκουβέλης Η. & Μπέλλου Φ. (2008). Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής. Τριανταφύλλου, Δ., Υφαντής, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε., (επιμ.), *Διεθνείς Σχέσεις Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ, ΣΤ΄ Έκδοση.

Κωνσταντόπουλος, Ι. (2010). *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ.

Πανούσης, Ι. (2017). Ασφάλεια - Ελευθερίες - Δικαιοσύνη: Το τρίπτυχο της Δημοκρατίας. Συνέδριο του Κύκλου Ιδεών, *Η Ελλάδα Μετά*, στον Κύκλο 3: Ένα άλλο κράτος είναι εφικτό - Οι θεσμικές προϋποθέσεις. Ανακτήθηκε από: <https://ekyklos.gr/sb/487-asfaleia-elftheries-dikaiosyni-to-triptycho-tis-dimokratias-elladameta.html>

Τσιούνης, Σ. (1986). Απειλή. Σε Μεγάλο Επίτομο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας (σ. 163). Αθήνα: Εκδόσεις ΦΑΡΟΣ Α.Ε..

Φραγκάκης, Ν. (2009). Σε αναζήτηση μεταξύ μέτρου ελευθερίας και ασφάλειας. Νομικά Χρονικά, Τεύχος 57, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος (Ε.ΝΟ.Β.Ε.), Εκδόσεις Σάκκουλα. Ανακτήθηκε από: <https://www.nomikaxronika.gr/article.aspx?issue=57>

Χουλιάρα, Γ. (2018). Ασύμμετρη Απειλή, Ένας Σύγχρονος Τρόπος Πολέμου, Geopolitics and Daily News. Ανακτήθηκε από: <https://geopolitics.iisca.eu/?p=4339>

Πρωτογενείς Πηγές

-Συνέντευξη με τη Γενικό Επιθεωρητή Αστυνομίας Αλλοδαπών και Προστασίας Συνόρων του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας Αντιστράτηγο κα. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ Ζαχαρούλα, την 28η Ιουνίου 2018.

-Συνέντευξη με τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας Ταξίαρχο κ. ΠΑΠΑΠΡΟΔΡΟΜΟΥ Γεώργιο, την 27η Σεπτεμβρίου 2018.

